

DVĚ POHŘEBIŠTĚ Z DOBY STĚHOVÁNÍ NÁRODŮ V LUŽCI NAD VLTAVOU, OKR. MĚLNÍK

Rastislav Korený – † Olga Kytlicová

ÚVOD (RK)

Letos uplyne padesát let od chvíle, kdy vrcholil výzkum významné polykulturní lokality v Lužci nad Vltavou u Mělníka. V letech 1955–57 jej vedla Olga Kytlicová, která po jeho skončení vypracovala rozsáhlou nálezovou zprávu. Z prozkoumaných pohřebišť a sídlišť stačila publikovat žárové pohřebišť z doby římské. Další komponenty zůstaly pro jiné pracovní vytížení a také specializaci O. Kytlicové na dobu bronzovou „pouze“ v podobě nálezové zprávy. Kromě již zmíněného žárového pohřebišť z doby římské se 46 hroby zde bylo 8 kostrových hrobů kultury nálevkovitých pohárů, 4 jámové žárové hroby z mladší doby bronzové (v nálezové zprávě je uvedena lužická kultura), 40 hrobů (tj. 45–47 kostrových pohřbů) z doby stěhování národů, sídlištní objekty kultury lineární, kulovitých amfor, šňůrové, únětické, mohylové (nebo věteřovské?) a bylanské, blíže neurčené aktivity badenské kultury a kulturně neurčené objekty. Předkládaný příspěvek má proto za cíl snížení tohoto publikačního dluhu a zpřístupnění materiálu z období stěhování národů.

V textu je publikována původní nálezová zpráva O. Kytlicové s malými, vesměs jen stylistickými úpravami (případně krácením nepodstatných částí nebo duplicit a podle potřeby doplněno poznámkami) s tím, že jednotlivé pasáže jsou označeny autorskými zkratkami (OK nebo RK).¹

STAV NÁLEZŮ A DOKUMENTACE (RK)

Artefakty jsou uloženy v Národním muzeu v Praze (inv. č. 523 069–523 123), část z nich byla dokonce již od sklonku 50. let součástí stálé expozice „Pravěk Československa“ (*Neustupný 1957*). Kromě tří nádob a několika železných předmětů (podrobněji viz popisy hrobů) se podařilo dohledat většinu předmětů. Antropologický materiál je uložen v NM Praha pod č. P7A 31 519–563, P7A 31 823 (býv. č. ArÚ Praha: Ao1519–1563, Ao1826), deponování osteologického materiálu nebylo zjištěno.

Dokumentace je uložena v archivu nálezových zpráv ArÚ AV ČR Praha (O. Kytlicová, NZ 6705/59, 6707/59). Skládá se z částečně dochované terénní dokumentace – terénních deníků, plánové dokumentace, karet s popisy hrobů; chybí originální plány hrobů. Finální plánová dokumentace sestává zejména z plánu výzkumu z roku 1955, ve kterém je ovšem zanesena také část situací odkrytých v roce 1956. Z hrobů ze stěhování národů nejsou v plánu vyznačeny hroby 3, 8 a 9; hrob 81, odkrytý v následující sezóně, se nepodařilo dodatečně do sítě polohopisně vynést. Součástí zprávy jsou i fotografie. Fotografie uložené ve fotoarchivu byly v roce 2002 poškozeny povodní; poté digitalizovány a chybějící exempláře v rámci možností doplněny z nálezových zpráv (v článku jsou použity skenované snímky z Digitálního fotoarchivu).²

¹ PhDr. Olga Kytlicová, CSc. (27. 3. 1927 Praha – 10. 12. 1989 Praha). Byť od předčasného úmrtí paní doktorky uplynulo 18 let, její spoluautorství na tomto textu považuji za zcela samozřejmé – bez jejího nasazení a odhodlání uskutečnit záchranný výzkum přímo „z chodu“ až po jeho pečlivé zpracování do podoby nálezové zprávy by totiž tato studie nikdy nevznikla. **rk**

² Publikaci pohřebišť před několika lety připravoval Jan Blažek, kterému tímto děkuji za přenechání celého souboru ke zpracování. Za cenné připomínky děkuji P. Šídovi (také za určení štipané industrie z hrobu 50), V. Vokolkovi, V. Mouchovi,

Terénní podklady byly autorkou výzkumu později zpracovány do nálezo- vé zprávy, která v daném případě obsahuje popisy situace, popisy hrobů, kresebnou a fotografickou dokumentaci hrobů, kresby a fotografie nálezů. Plánky hrobů postrádaly orientaci a měřítko (resp. bylo jen poměrové 1 : 10), které bylo doplněno (podobně u nálezů). Z analýz se dochovala pouze zpráva E. Zikmundové o určení osteo- logického materiálu (*Zikmundová 1960*) a Z. Dohnala o určení botanického materiálu (*Dohnal 1959*). Antropologický materiál nebyl, až na uměle deformovanou lebku, popsán (*Chochol 1969*); u některých pohřbů uvedené pohlaví (např. 52–53) bylo patrně určeno antropologickým týmem již během výzkumu (v popisu hrobů uvedeno kurzívou, ostatní určení podle hrobové výbavy).

Pohřebiště bylo dosud publikováno formou předběžných zpráv nebo částečných zjištění (zejména *Břeň – Turek 1960*; *Kytlicová 1966*; *1970*; *Svoboda 1965*; *Chochol 1969*; *Sklenář 1982*; *Likovský – Strán- ská – Velemínský 2005*; *Korený 2007*; *Rypka 2007*).

LOKALIZACE, PŘÍRODNÍ PODMÍNKY (OK)

Lužec nad Vltavou je situován mezi vlastním korytem Vltavy a vltavským kanálem a je vzdálen 5–8 km jižně od Mělníka (*obr. 1*). Vlastní naleziště bylo v pískovně, která je na druhém břehu kanálu v západ- ním úseku katastru obce Lužce přímo na hranicích katastru obce Vraňan. Hranice katastru obou obcí jsou současně hranicemi pískovny (*obr. 2*; *3*).

Vlastní naleziště je na návrší na pískové terase nad inundací Vltavy těsně nad vltavským kanálem. Vlastní koryto Vltavy je dále jižním směrem. Z návrší je daleký rozhled. Severním směrem je trať dráhy a vraňanské nádraží, dále na sever je rozhled až k Řípu. Východním směrem je rozhled na Mělník, na jih pak do údolí, kde protéká Vltava. Na západě jsou již nedaleko pískovny první stavení obce Vraňan.

Již ze skutečnosti, že naleziště bylo v pískovně, je zřejmé, že podloží tvoří mocné nánosy hrubého říčního písku, který je v čisté formě až 2–3 m od povrchu. Horní vrstvy tvoří ornice, dále černozem, kte- ré zasahují do hloubky 70–100 cm, dále pak je písek znečištěný jílem nebo tmavší hlínou.

HISTORIE NALEZIŠTĚ (OK)

V Národním museu je mnoho nálezů z doby stěhování národů, dále nálezy mohylové i jiných období uvedené pod lokalitou Lužec – Hořín. Tyto nálezy jsou uvedeny rovněž v archivu AÚ. Hořín je obec ne- daleko Mělníka, lokalitou Lužec – Hořín je tedy míněn úsek v délce 5–8 km. U starších nálezů není však uvedeno přesně místo nálezu. Není proto jisté, zda tyto mají přímou souvislost s naší lokalitou. U některých nálezů, zejména z období stěhování národů jest to velmi pravděpodobné.

Pozn.: V literatuře jsou omylem spony z hrobu č. 10 uváděny jako Hořín (případně Lužec – Hořín), což je sou- sední katastr (*Svoboda 1965*; *Tejral 2002*; srov. *Sklenář 1982*, 67 – kde je upozorněno omyl). Pohřebiště v Lužci bývá také někdy chybně spojováno nebo dokonce zaměňováno s pohřebištěm, objeveným koncem 18. století v za- hradě zámku Hořín; obě lokality jsou od sebe vzdálené asi 6 km (*Droberjar 2002b*, 164). (rk)

ÚČEL A ÚKOL VÝZKUMU (OK)

Rok 1955

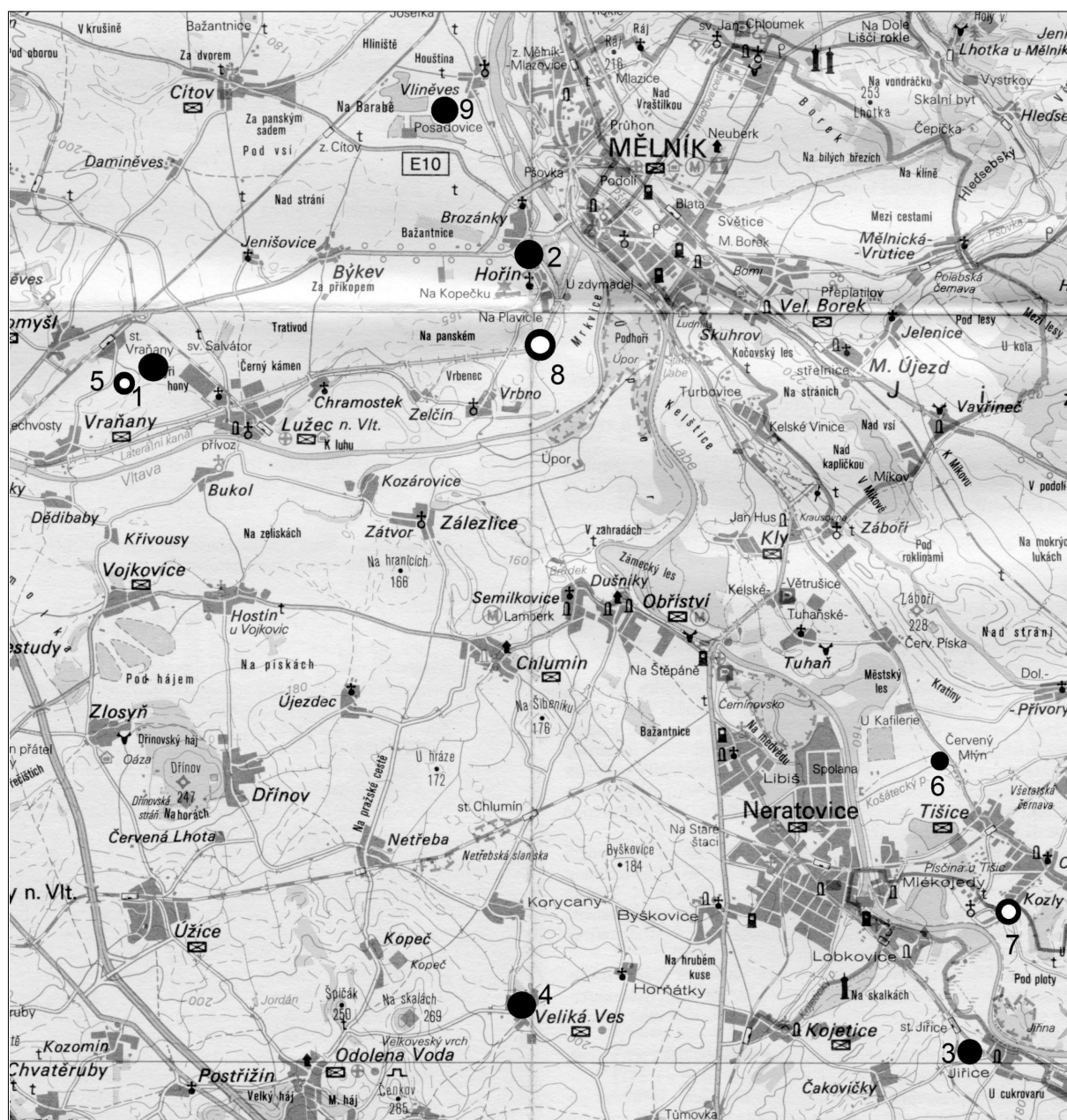
Dne 22. září 1955 předal mě vedoucí záchraného oddělení Dr. J. Rataj hlášení pískovny o ničení pravěkých hrobů. Následujícího dne jsem navštívila naleziště, a protože jsem zjistila, že situace na pís- kovně vyžaduje bezodkladnou záchranou akci, zahájila jsem ihned v pondělí dne 26.9. 1955 zá-

J. Jiříkovi a J. Petříčkové; za možnost studia nálezů a dokumentace I. Pleinerové, P. Novému, V. Mouchovi, K. Urbanové, J. Koštovi, P. Zavřelovi, M. Trefnému, J. Špačkovi, A. Němcové, L. Haišmanové a H. Česalové, a to z následujících lokalit: Litovice, Třebichovice, Praha-Podbaba, Radonice nad Ohří, Bylany, Mochov, Tvršice, Postoloprty, Roudnice nad Labem, Přerov nad Labem, Toušeň, Zbuzany, Hostim a Kladno; za informace o antropologickém materiálu a pohřebišti ve Vliněvsi J. Likovskému a P. Limburskému, D. Stolzovi o pohřebišti ve Zbuzanech a za poskytnutí dat z Digitálního fotoarchivu ArÚ AV ČR, Praha, v. v. i., M. Kunovi, M. Mazancové, Z. Kassabové a H. Dušejovské.

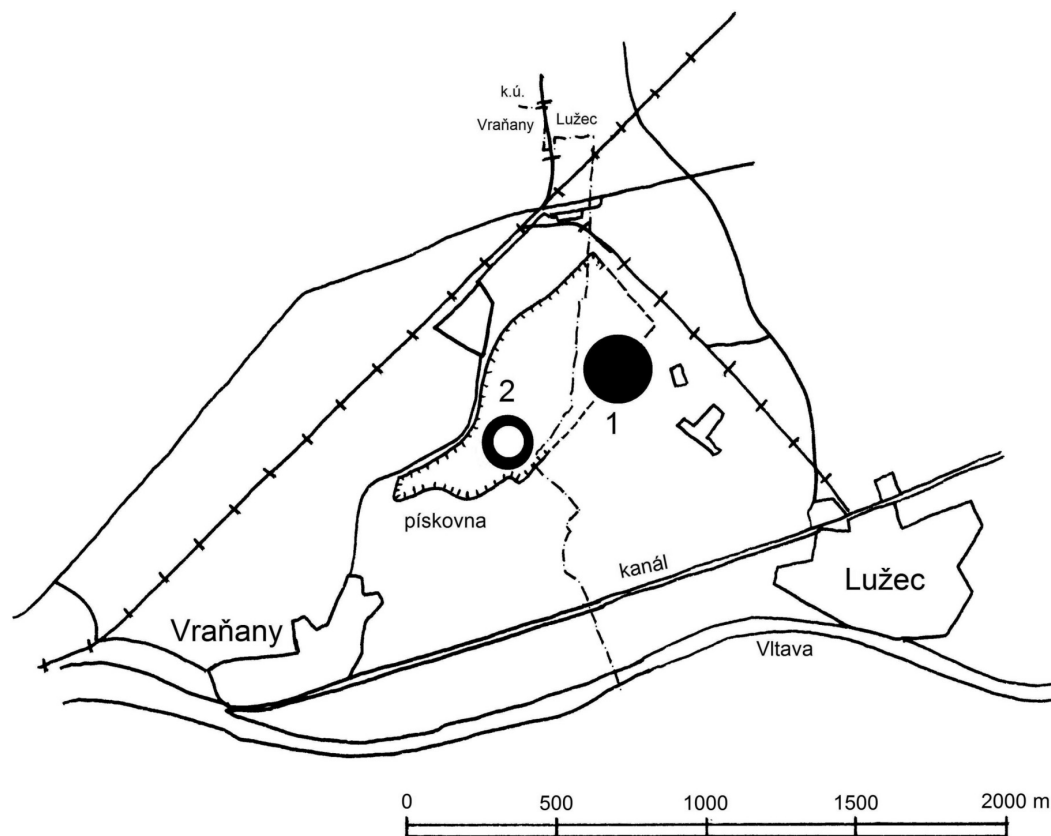
chranný výzkum. Tento potrvál až do 5. 11. 1955. Výzkumu se účastnila 14 dnů Dr. Z. Nemeškalová, dále členové anthropologického oddělení (M. Blajerová a J. Falada týden, B. Dürová a V. Hodková 14 dnů). Celkové zaměření hlavních os výzkumu provedl J. Hub, detailní měření a kreslení jednotlivých objektů jsem provedla za pomoci Z. Nemeškalové, fotografickou dokumentaci jsem provedla sama. Výzkum jednou navštívila komise složená z J. Rataje, J. Zemana a J. Chochola.

Rok 1956

Protože výzkum v roce 1955 přinesl významné nálezy ze všech kultur zde zjištěných, rozhodla jsem se předejít další skrývku povrchových zemin prováděnou bagrem výzkumem systematického rázu. Potřeba výzkumu ručně prováděného se jevila již ze skutečnosti, že nemůžeme již očekávat větší rozšíření hrobů ze stěhování národů. Tyto již při výzkumu v r. 1955 v severní části zkoumané plochy mizely.

Obr. 1. Lužec nad Vltavou (1) a blízké okolí. Plná kolečka – přesná lokalizace nalezišť ze stěhování národů, prázdná kolečka – přibližná lokalizace nebo nejisté datování. 2 – Hořín, zámecký park, 3 – Jiřice, 4 – Veliká Ves, 5 – Vraňany, 6 – Tišice, 7 – Kozly, 8 – Hořín, plavební kanál, 9 – Vliněves

Obr. 2. Lužec nad Vltavou a Vraňany. Lokalizace pohřebiště. Podle K. Sklenáře, upraveno

Naproti tomu hroby římské a salzmündské zasahovaly až na severozápadní hranici výzkumu r. 1955, tedy v místa, kam měla pokračovat další skrývka.

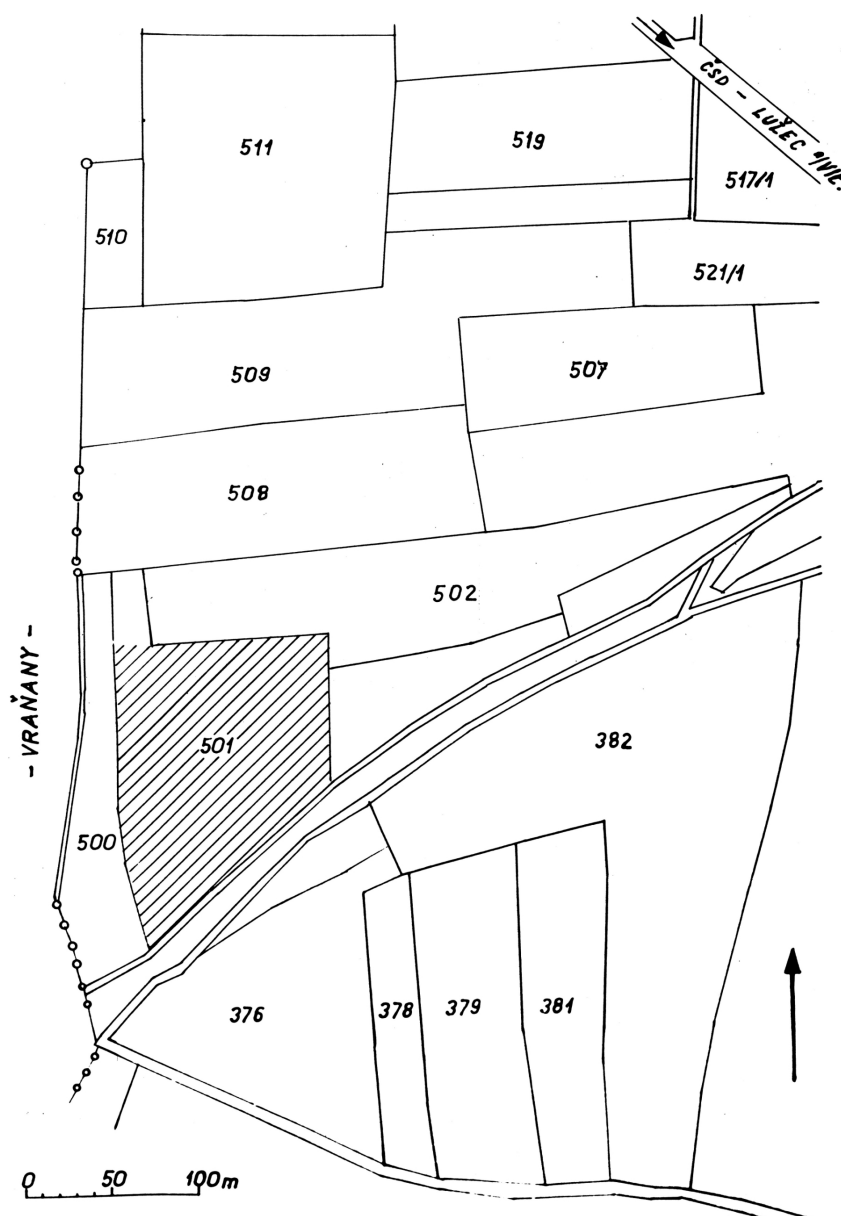
Během zimy a na jaře r. 1956 jsem několikrát navštívila naleziště, abych zjistila, kdy bude zahájen další povrchový odkryv. Při mé návštěvě dne 12. 1. 1956 mě byl odevzdán kanelovaný koflík a další nálezy z východní části pískovny (viz NZ 6706/59).

Povrchový odkryv byl pískovnou plánován na třetí a čtvrté čtvrtletí 1956. Proto jsem zajistila výzkum na květen až červenec 1956. Výzkum byl později z finančních důvodů odsunut o měsíc a o další tři týdny tím, že referentka prováděla záchranný výzkum v Brandýsku. Výzkum v Lužci nad Vltavou byl zahájen až 25. 6. a potrvál až do konce srpna 1956. Při mém příjezdu na výzkum mě bylo sděleno, že těžba písku byla na pískovně rozšířena, takže povrchový odkryv bude proveden v nejbližší době.

METODA VÝZKUMU (OK)

Rok 1955

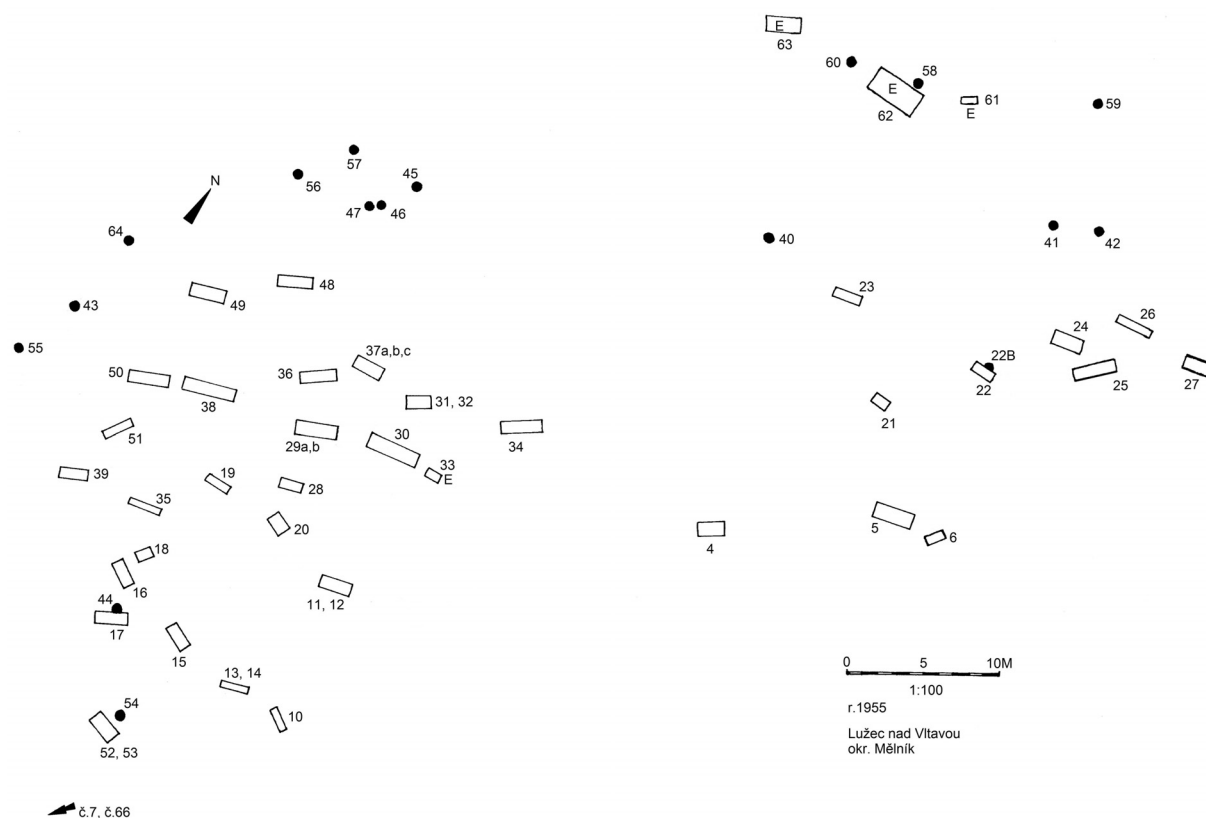
Byla přizpůsobena nutnosti spěšné práce a výzkum byl veden tak, aby bylo zachráněno pokud možno nejvíc pravěkých objektů. Jak bylo již uvedeno při popisu půdního prostředí, nad čistým pískem, který byl v pískovně soustavně těžen dvěma bagry, byla 2–3 m mocná vrstva hlínou znečištěného písku, černozemí a dále ornice. Na odstranění těchto vrstev najala pískovna soupravu bagrů, aut a buldozerů. Práce odstraňování horních vrstev byla úkolová, a proto velmi spěšná. Protože bagr odstraňoval najednou povrch do hloubky 3 m, ničil úplně všechny pravěké objekty, které na lokalitě byly. Jak mě bylo později sděleno, pozorovali dělníci již delší dobu, že odstraňováním horních vrstev se současně ničí velké množství kostrových hrobů. Teprve nález římského bronzového kotlíku a dvou římských popelnic je upozornil, že se zde jedná o pravěké pohřebiště a dále, když tyto nálezy byly oznámeny vedoucímu pískovny, došlo k jejich ohlášení do AÚ. Je proto nutno předpokládat, že před mým příchodem byla zni-

Obr. 3. Lužec nad Vltavou. Lokalizace pohřebiště na mapě katastru

čena zejména velká část pohřebiště ze stěhování národů a pohřebiště římského stejně jako i mnohé objekty jiné.

Výzkum pro spěšnost práce byl velmi obtížný a v prvním týdnu byl znesnadněn ještě obtížným sháněním pracovních sil. Bylo nutno jej zaměřit tak, abychom pokud možno úplně prozkoumali plochu před rychle postupujícím bagrem. Ruční skrývka i při pozdějším větším počtu dělníků (10–12) byla nemožná pro mocnost vrstvy nutné k odstranění (70–100 cm). Rozhodla jsem se tedy soustředit především na záchranu pravěkých objektů zahluobených do podloží a částečně obětovat ty, které byly uloženy ještě v černoze. Pro skrývání sond jsem zajistila buldozer. Prvními sondami provedenými buldozerem jsem zjistila celkovou situaci a rozložení jak pohřebiště, tak sídliště, takže později byl výzkum soustředěn pouze na plochu nejhustšího rozložení hrobů ze stěhování národů, tedy ve střední části pískovny. Zde byly zjištěny i objekty starší a střední doby bronzové. Sondy byly široké 3 m a kladeny hustě vedle sebe s ponecháním 50 cm širokých bloků. Tento způsob provádění sond strojem se ukázal nejrychlejším a nejvýhodnějším. Protože délka sond byla značná a buldozerista nebyl ochoten a snad také ani schopen odstranit zeminu na okraje pohřebiště, vznikl uprostřed pohřebiště pás navršené zeminy, který nemohl být

Obr. 4. Lužec nad Vltavou. Plán pohřebiště. E – eneolitické hroby, plná kolečka – hroby z doby římské.
Podle NZ upravil R. Korený

prozkoumán. Jak jsem zjistila, na jeho ploše byly zničeny dva hroby ze stěhování národů. Práce dělníků byla užívána pouze na začišťování sond, k odstraňování bloků mezi sondami a ve chvílích uvolnění k provedení několika sond ručních.

Výzkum salzmündského i římského pohřebiště byl značně obtížnější. Hroby obojího lidu byly uloženy buď ještě v černozezi nebo těsně na šterkovém podloží. Tyto hroby jsem zjišťovala během skrývky buldozerem, a to tak, že jsem stále sledovala práci stroje a při zahlédnutí tříště spálených kostí nebo úlomku keramiky jsem jej zastavila. Teprve po vyzvednutí hrobu a jeho zaměření bylo pokračováno v skrývání sondy. Je možno s určitostí předpokládat, že i když hroby salzmündské a římské nebyly zachráněny snad všechny, přesto byla získána jejich většina, takže ani mapa jejich rozšíření není tímto chvatným způsobem výzkumu příliš zkreslena.

Mimo většinu sond provedených za pomoci buldozeru bylo skryto několik sond ručně. Zde byly zjištěny neporušené římské i salzmündské hroby. V posledních dvou týdnech výzkumu, kdy střední část pískovny s pohřebištěm z doby stěhování národů byla již vytěžena, soustředila jsem pozornost na západní část pískovny. Zde byly zjištěny další sídlištní objekty ze střední doby bronzové, dvě halštatské pravoúhlé zemnice i chata s kúlovou konstrukcí. Rovněž zde byly římské popelnicové hroby.

Výzkumem v roce 1955 byla prozkoumána většina plochy odkoupené pískovnou a určené k odstranění horních vrstev v nejbližší době.

Rok 1956

Výzkum byl prováděn s pěti až osmi lidmi. Protože bagr a buldozer zajištěné pro povrchový odkryv pískovnou byl očekáván každým dnem, přizpůsobila jsem výzkum tomu, abychom před příjezdem bagru prozkoumali ručními sondami pokud možno největší plochu.

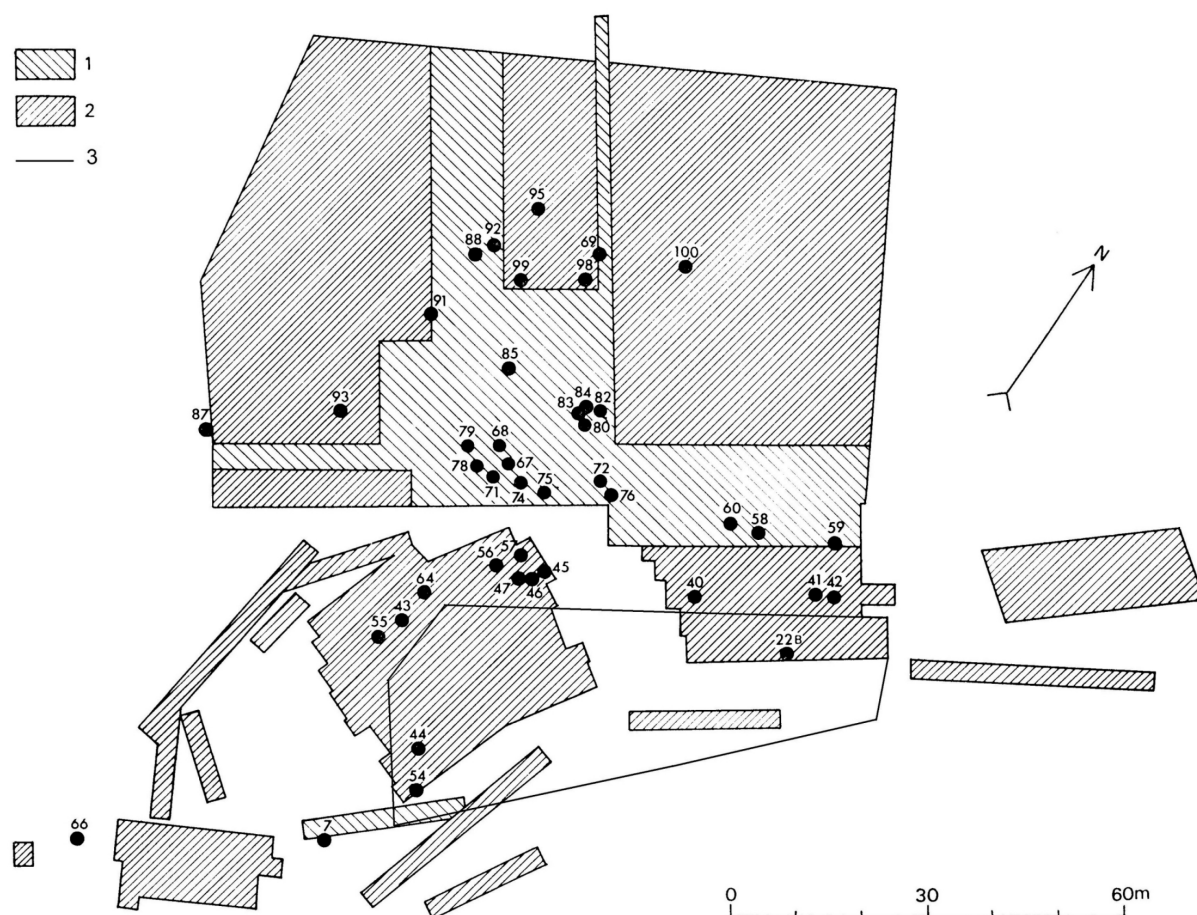
Abychom zjistili rozsah nálezů a jejich rozložení, provedli jsme tři sondy podél těžené stěny, tedy podél severních hranic výzkumu z r. 1955 v místech největšího rozložení římských hrobů. Sonda I: 100×4 m, III: 60×4 m, IV: 60×2 m. V těchto sondách byla zjištěna na ploše mezi 35 a 60 m od západ-

ního počátku sond skupina devíti římských, dvou salzmündských hrobů a jednoho hrobu ze stěhování národů. Úkolem sondy II (60×2 m) bylo zjistit rozsah pohřebiště. Tato sonda však minula římské hroby až na jediný silně porušený. Další ručně prováděné sondy byly souběžné s prvními pouze s ponecháním 5 m širokého pásu, kde byl složen materiál z prvních sond. Tento pás byl později rovněž ručně prokopán po odstranění haldy buldozerem. Sondy byly 30 m dlouhé a 2 m široké a byly řazeny tak, že materiál byl přehazován z nově odkrývaných sond do sond prozkoumaných. Dne 1. 8. 1956 přijela do pískovny souprava bagrů, buldozerů a nákladních aut na povrchovou skrývku. Poněvadž zbývalo ještě mnoho plochy odkoupené pískovnou k prozkoumání, vyjednala jsem opět, jako minulý rok, s firmou zapůjčení buldozeru na výzkum. Nadále byly sondy kladeny tak, abychom pokud možno co nejvíce prozkoumali ručními sondami místa, kde jsem předpokládala nejhustší rozšíření hrobů. Ostatní části, zejména okrajové, byly pak zkoumány pomocí buldozeru. Jak ukázal povrchový odkryv bagrem, který porušil římský hrob č. 87, bylo nutno prozkoumat i západní část pískovny (mezi 0–30 m) a později byla pomocí buldozeru prozkoumána i východnější část (mezi 60 a 90 m).

Poněvadž postup bagru byl velmi rychlý, v severní části zkoumané plochy byly prováděny střídavě sondy ruční i sondy za pomoci buldozeru (rozložení ručně kopaných sond viz *obr. 5*). Výzkum buldozerem byl pak prováděn stejným způsobem jako minulý rok. Proto je možno předpokládat jen minimální zničení nálezů i na plochách zkoumaných buldozerem. Výzkum v roce 1956 prozkoumal celou plochu určenou pro skrývku bagrem v tomto roce.

Zaměření výzkumu

Poněvadž jsem většinu měřických prací prováděla na výzkumu sama bez přístroje, použila jsem k zaměřování hrobů způsobu měření pásmem ze dvou bodů. Na severních hranicích pískovny jsem umístila

Obr. 5. Lužec nad Vltavou. Rozmístění ručně (1) a strojově (2) skrývaných sond; (3) přibližná hranice pohřebiště z období stěhování národů; tečky žárové hroby z doby římské (podle Kytlicová 1970, doplněno)

hlavní měřičskou osu s řadou bodů (A, B, C, D, E, Z, Y), na něž jsem zaměřila všechny objekty a jejich hlavní osy. Zaměření hlavní osy do katastrálního plánu provedl J. Hub. Sondy, v nichž byla zachycena část sídliště, byly zakresleny zvláště v měřítku 1 : 50.

Pozn.: Stručná verze této úvodní části byla publikována v rámci pohřebiště z doby římské (*Kytlicová 1970*, 291–293). (rk)

POPIS HROBŮ A NÁLEZŮ (OK)

Hrob 3a–(3b?, 3c?)

Ze zničeného hrobu byly referentce odevzdány kosterní pozůstatky asi ze dvou jedinců. Údajně byly nalezeny spolu s inventářem římského hrobu č. 2, je však zjevné, že se zde jedná o zničený hrob z doby stěhování národů situovaný nedaleko římského popelnicového hrobu.

Pozn.: Srov. *Kytlicová 1970*, 293 a 308, pozn. 3, kde uvádí kosti asi ze tří jedinců. (rk)

Hrob 4

Obdélníkovitá hrobová jáma zahloubená 110 cm do podloží. Na povrchu hrobové jámy byly zlomky dlouhých kostí, při dně hrobové jámy však pohřeb nebyl nalezen. Stěny i dno hrobu tvořila sytě černá hlína prorostlá vápnitými žilkami. Jde nepochybně o vyloupený hrob. V hrobové výplni bylo několik atypických střepů.

Hrob 5

Obdélníkovitá hrobová jáma měla tmavou výplň. V hrobové jámě nebylo zjištěno nic, než železná přezka.

Hrobový inventář:

1. Obdélníkovitá přezka s dvojitou záchytnou částí, spojenou s ostatní částí nýtkem. Má prohnutý jazýček, vel. 3×2,9 cm. Inv. č. 523 069. *Obr. 6:1*.

Pozn.: Přezka je zjevně zbytkem zničeného žárového hrobu z počátku mladší doby římské a k inventáři hrobu tedy nepatří; srov. *Kytlicová 1970*, pozn. 84. (rk)

Hrob 6

Obdélníkovitá hrobová jáma byla hluboká 120 cm. Měla tmavou hlinitou výplň. V jámě byl zjištěn pouze malý zlomek lidské lebky, na dně hrobové jámy byla uložena malá hrubá nádoba.

Hrobový inventář:

1. Nízká hrubě pracovaná šedohnědá nádoba se širším dnem a dovnitř zataženým okrajem. V. 7,7 cm, průměr dna 10,5 cm, průměr okraje 9 cm. *Obr. 6:4*.

Pozn.: V NM nezjištěna. Kresba podle fotografie. (rk)

Hrob 8

Při skrývce bagrem byl zničen hrob z doby stěhování národů, z něhož byla nalezena na skládce hlíny nádoba. Po jejím rozplavení byly uvnitř nalezeny dvě kosti slepice a zlomky skořápky slepičího vejce (podle určení E. Zikmundové).

Hrobový inventář:

1. Nízká dvojkónická nádoba, hlazeného hnědošedého povrchu s lomem na největší výduti, prohnutým hrdlem a rozevřeným okrajem. V. 12,4 cm, průměr 16 cm. *Obr. 6:2*.

2. Dvě kosti slepice.

3. Zlomky slepičí skořápky.

Pozn.: Podle určení E. Zikmundové byly zjištěny zlomky slepičího vejce a pažní a loketní kost kura domácího. Nádoba v NM neevidována. (rk)

Hrob 9

Ze zničeného hrobu byl nalezen ve lžici bagru neporušený džbán.

Hrobový inventář:

1. Vysoký džbán točený na kruhu, vejčitého těla s úzkým hrdlem, rozšířeným blíže okraje a nálevkovitě rozevřeným okrajem. Od okraje až k výduti sahá páskové ucho zesílené při okrajích. Je hrubého materiálu pevné struktury, dobře pálený a šedý. V. 23 cm. *Obr. 6:3*.

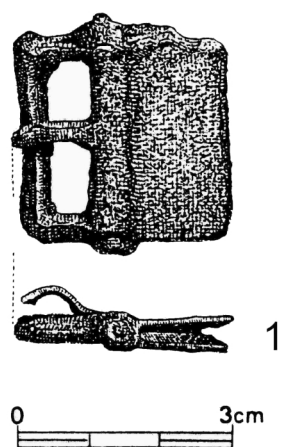
Pozn.: V NM nezjištěn. Kresba podle fotografie. (rk)

Hrob 10, žena

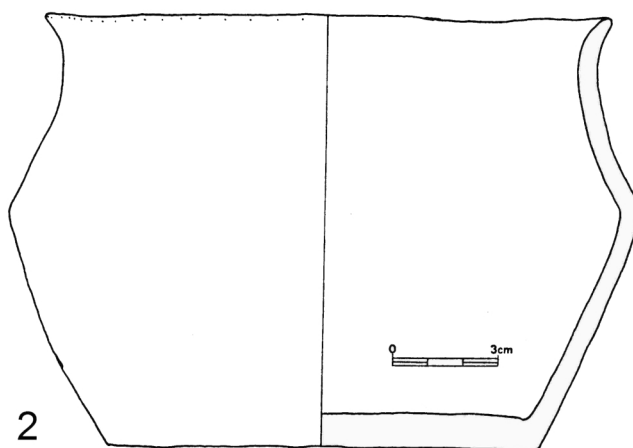
Dlouhá úzká hrobová jáma byla při jedné straně u hlavy kostry rozšířená do výklenku. V hrobě ležela kostra na znak s hlavou nachýlenou k levému rameni, levá ruka byla natažena, pravá zlomena v lokti přes pás. Nohy byly složeny tak, že kolena byly vztyčeny vzhůru. U pasu byly nalezeny dvě stříbrné pozlacené spony, železná spona a závěsek z parohu a železná přezka. U hlavy byl železný (správně: bronzový) kroužek a kolem krku náhrdelník ze skleněných a bronzových perliček. U levé ruky byla železná skoba. Hrob byl zavalen štěrkem. *Obr. 7; 31:1.*

Hrobový inventář:

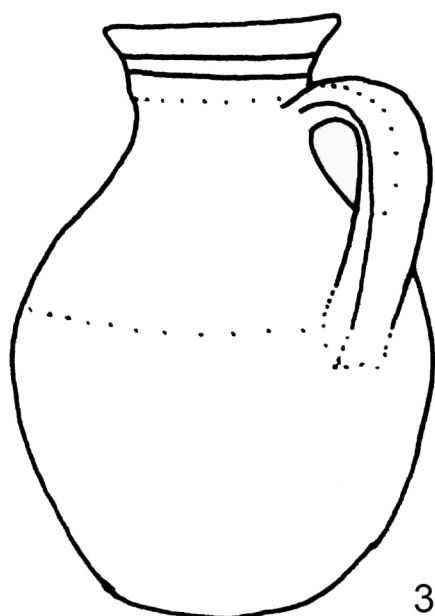
1. Dvě shodné stříbrné pozlacené lučkovité spony. Jsou zdobeny vrubořezem. Jedna má kruhový zářez v patce. Jehly jsou ztraceny. D. 2,8 cm. Inv. č. 523 070–71. *Obr. 7:13–14.*
2. Dvě perličky ze světle modrozelené skelné hmoty. Průměr 1,2 cm. Inv. č. 523 074–77. *Obr. 7:3,4.*
3. Jeden korálek z temné zelenomodré skelné hmoty. Průměr 0,7 cm. *Obr. 7:6.*
4. Jeden korálek ze světle modrého opalizujícího skla. Průměr 0,4 cm. Inv. č. 523 073. *Obr. 7:2.*

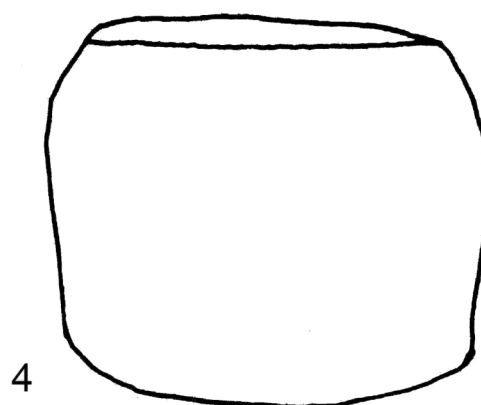
Hrob 5

Hrob 8

Hrob 9

Hrob 6

5. Bronzový kroužek na způsob korálku. Průměr 1,2 cm. *Obr. 7:5.*
6. Bronzový kroužek kruhového průřezu. Průměr 3 cm. *Obr. 7:8.*
7. Železná oválná pasová přezka s ulomeným jazýčkem. Průměr 2,7×2,1 cm. *Obr. 7:7.*
8. Zlomek podobné. Inv. č. 523 082.
9. Železný klíč s oblým lučíkem a odlomenou nožkou. Z rubové strany je na nožce patrné připevnění snad nýtu. D 7,5 cm. Inv. č. 523 081. *Obr. 7:12.*
- Pozn.: V NZ s otazníkem určeno jako skoba. (rk)
10. Zlomek nože. D. 5,7 cm. Inv. č. 523 079. *Obr. 7:11.*
11. Železná tyčinka na jedné straně přihrocená. Může to být jehla od spony. *Obr. 7:9.*
12. Železná čtyřboká tyčinka na jedné straně zahnutá. Je to buď skoba nebo klíč. D. 11,6 cm. Inv. č. 523 080. *Obr. 7:10.*
13. Závěsek vyřezaný z růžice parohu zdobený soustřednými kroužky. Průměr 5,5×5 cm. Inv. č. 523 072. *Obr. 7:1.*
- Pozn.: Rovněž na reversu je výzdoba koncentrickými kroužky. (rk)
14. Ze záspy hrobu je více zlomků jedné nádoby, kterou nelze rekonstruovat. Výrazné jsou dva střepy od okraje hrubostěnné nádoby. Má rovný zesílený okraj, který je od hrdla odsazen plochým žlábkem. Hrdlo je zduřeno a odsazeno od zúženého těla schůdkem. *Obr. 7:15.*
- Pozn.: Č. 6, 7 a 11 nezjištěna, č. 14 nevidováno. (rk)

„Dvojhrob“ 11–12, muž

V těžené stěně byl zachován zbytek hrobu. Při vybírání byla nalezena pouze spodní čelist a několik obratlů a dále kostěný trojúhelníkový hřeben. Tento byl v hloubce 100 cm. Pod pohřbem (č. 11) pokračovala tmavá výplň hrobu, která byla přerušena při stěnách vrstvičkou písku. Dále byly po celé ploše hrobu roztroušeny drobné zlomky zetlelého dřeva, které přímo spočívalo na druhé kostře dobře zachované (č. 12). Kostra spodního pohřbu měla odbagrovanou pouze pravou nohu od kolena. Ruce byly složeny podél těla, nohy natažené. Šikmo za hlavou, asi ve výši pruhu písku oddělující oba pohřby, byl železný hrot kopí. V klíně kostry byl železný nůž. Pohřeb č. 12 byl uložen v hloubce 145 cm. Hrobová jáma tohoto pohřbu byla poněkud užší (*obr. 8; 31:2*). Hlava pohřbu č. 11 byla původně asi nad hrudníkem spodního pohřbu. Proto byla i více poničena bagrem.

Hrobový inventář hrobu 11:

1. Trojúhelníkový kostěný hřeben. Na rukojeť jsou připevněny z obou stran ozdobné krycí destičky. Tyto jsou zdobeny ornamentem ze soustředných kroužků. Střední i obě vnější krycí destičky jsou spojeny bronzovými nýty, jichž je nepravidelná řada při basi rukojeti (10 nýtů). Ve vrcholu trojúhelníku je jeden bronzový nýt s velkou hlavíčkou. D. 11,2 cm, v. 5 cm. Inv. č. 523 083. *Obr. 7:16.*

Pozn.: V případě hřebene se jedná buď o intruzi (hřeben se dostal do otevřené hrobové jámy při současném otvírání starších hrobů na lokalitě) nebo „starožitnost“. (rk)

2. Ze záspy hrobu je větší počet střepů dobře pálených. Z nich je výrazný úlomek šedé barvy se třemi plochými žlábkem (*obr. 7:17*) a okraj misky s dovnitř zataženým okrajem.

Hrobový inventář hrobu 12:

1. Železný nůž. D. 16,5 cm. Inv. č. 523 084. *Obr. 8:1.*

2. Hrot oštěpu. D. 44,2 cm. 523 085. *Obr. 8:2.*

Dvojhrob 13 a 14

Z bagrované stěny byl vyzvednut částečně zničený hrob. Polovina hrobové jámy byla odbagrována, z pohřbu se zachovala kostra pouze v horní části – lebka, páteř, ruce natažené podél těla, žebra a část pánve. Pod pohřbem byla 20 cm silná vrstva tmavé černé hlíny a pod ní špatně zachovaný pohřeb č. 14 v poněkud užší hrobové jámě. Z pohřbu se zachovala lebka, horní končetiny a jedna lopatka. První pohřeb (č. 13; *obr. 8*) byl v hloubce 120 cm, druhý (č. 14; *obr. 8; 31:3*) v hloubce 146 cm.

Pozn.: Podle určení Z. Dohnala byly v hrobě uhlíky borovice (*Pinus sylvestris*). (rk)

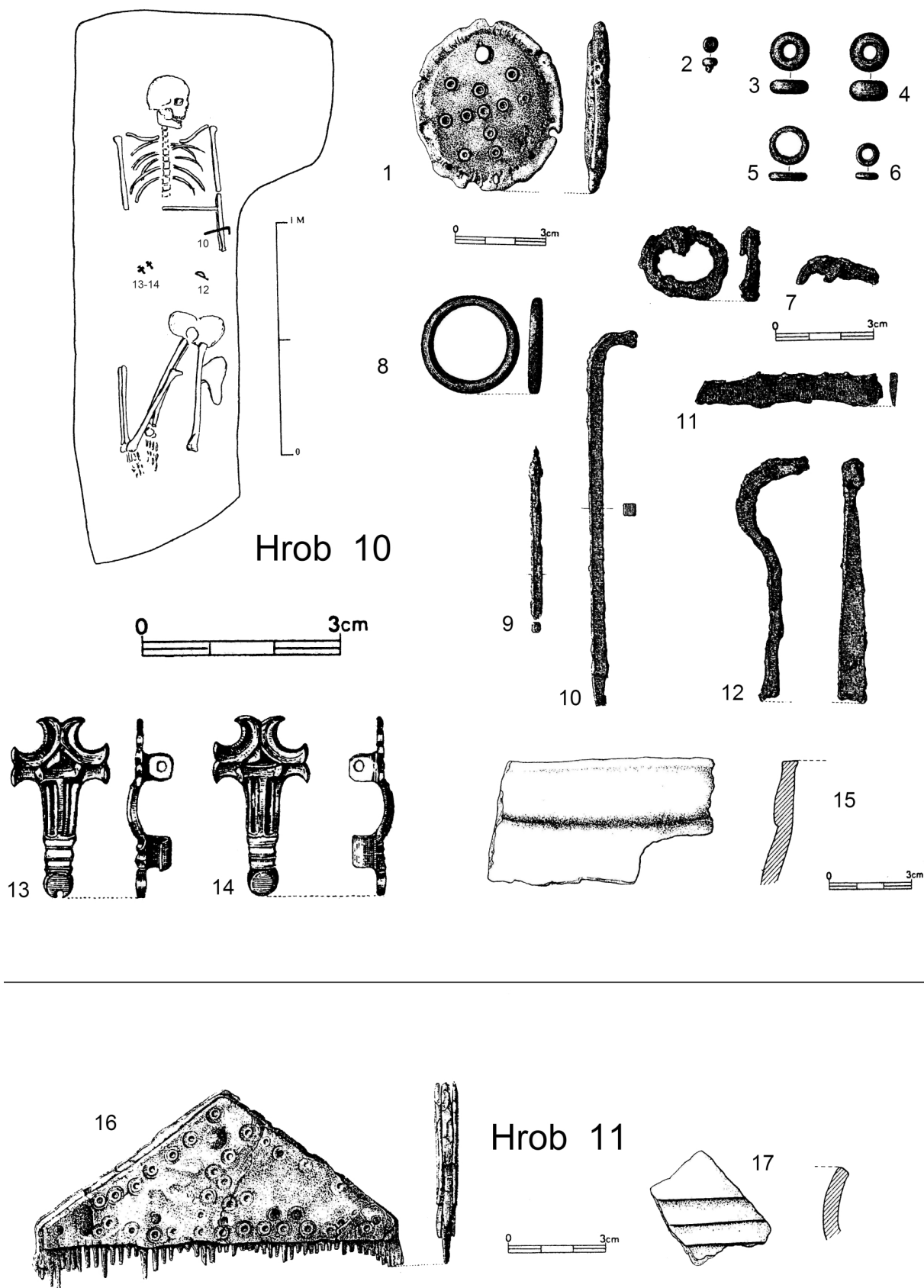
Hrob 15

V nehluboké hrobové jámě s tmavou výplní ležela kostra s rukama nataženými podél těla a rovně nataženými nohama. V tmavé výplni hrobu byla větší část žlutohnědé nádoby ode dna (*obr. 8; 31:4*).

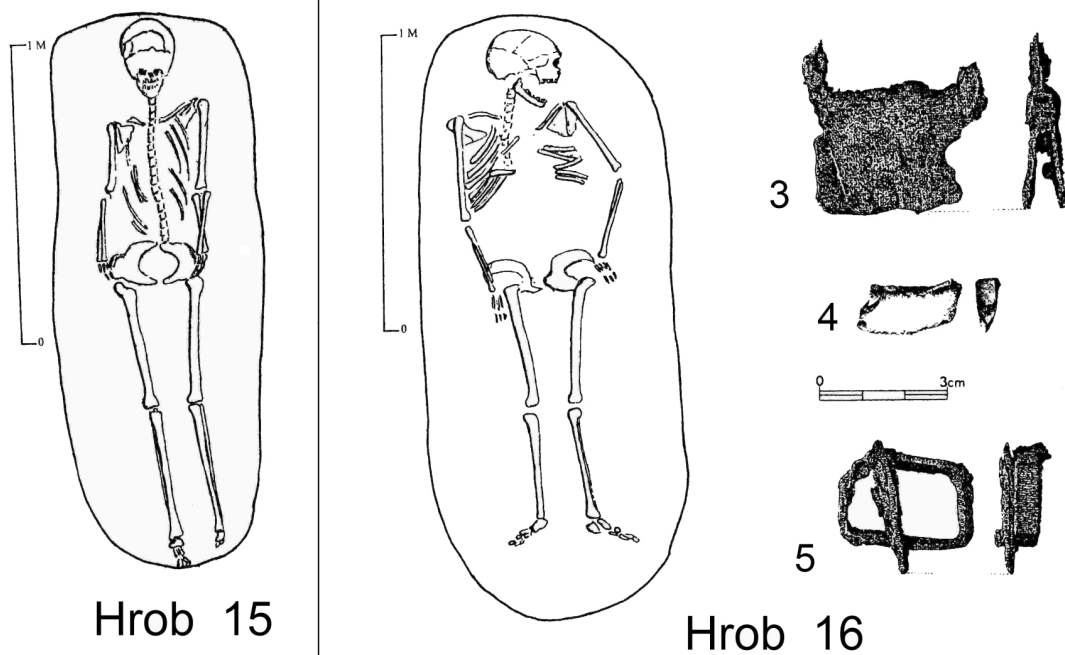
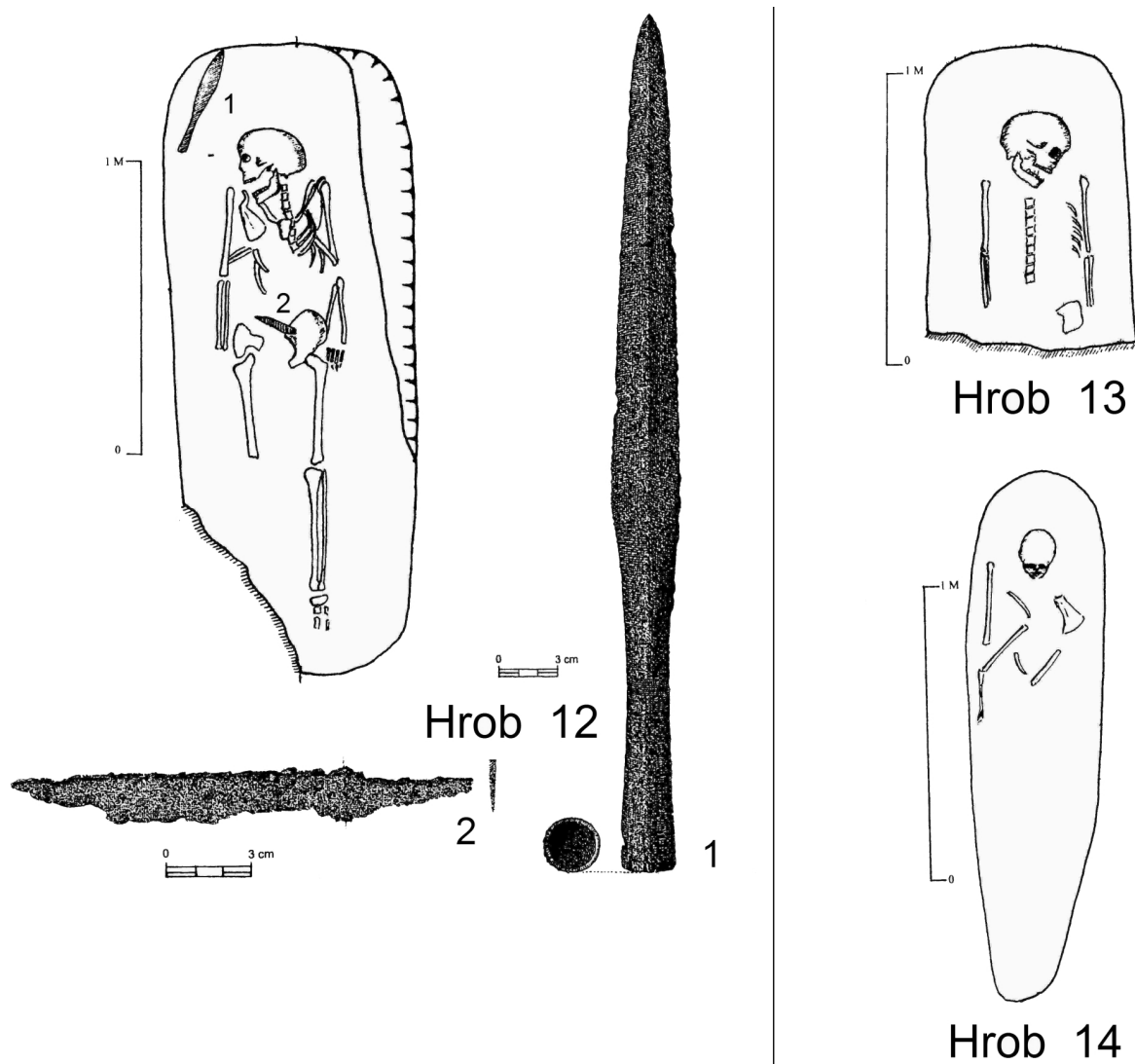
Hrobový inventář:

1. Větší část žlutohnědé nádoby.

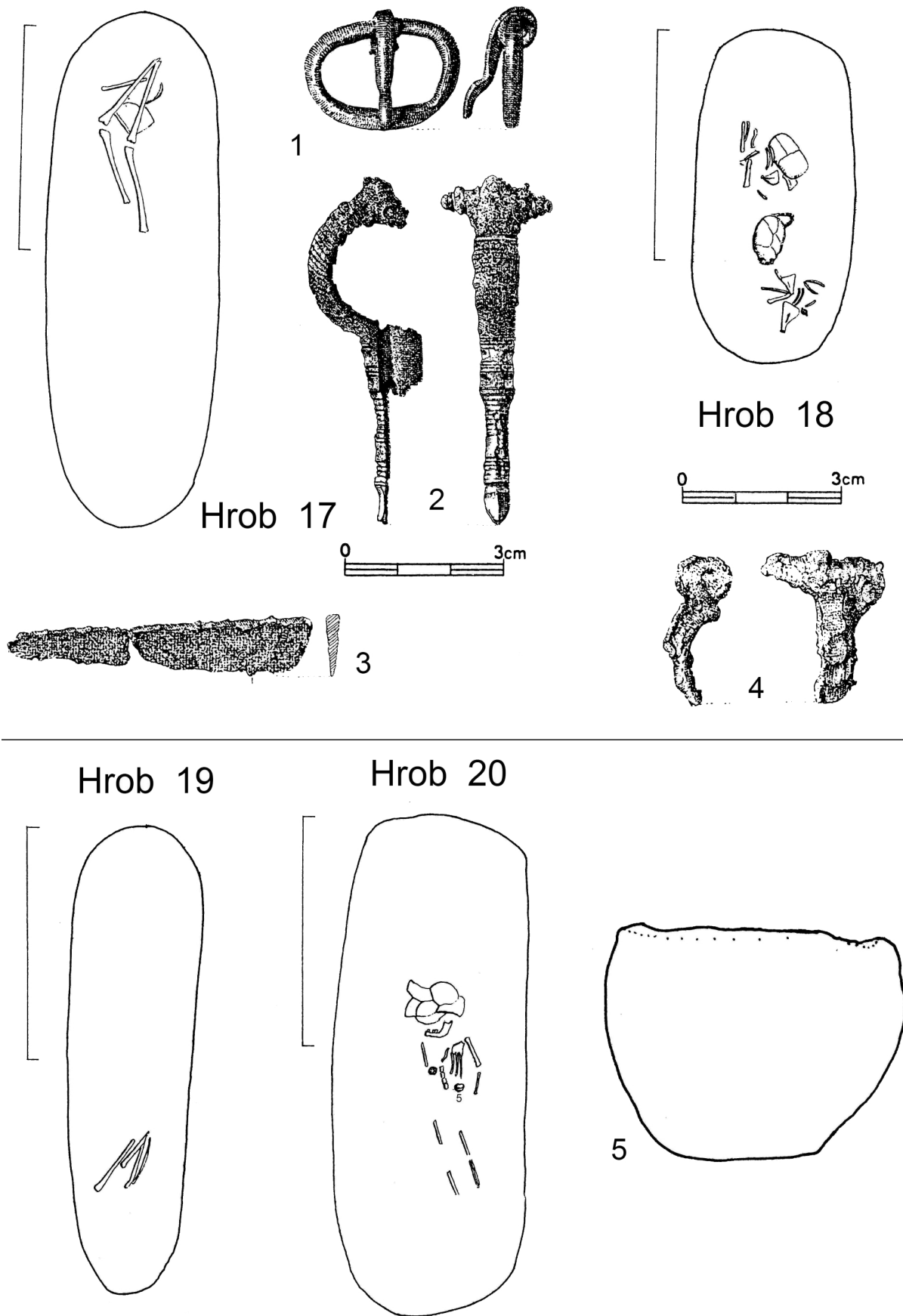
Pozn.: Podle určení Z. Dohnala byly v hrobě uhlíky borovice (*Pinus sylvestris*). Nádoba zmiňovaná v NZ nebyla zjištěna a není nikde evidována (omyl?); v originálních terénních záznamech O. Kytlicová píše o „střepech“, což je pravděpodobnějš. (rk)

Obr. 7. Lužec nad Vltavou. Hrob 10, 11

Obr. 8. Lužec nad Vltavou. Hrob 12, 13, 14, 15, 16

Obr. 9. Lužec nad Vltavou. Hrob 17, 18, 19, 20

Hrob 16

Oválná hrobová jáma byla zahlobena do šterkového podloží pouze 14 cm. Byl zavalen šterkem. Značně porušená kostra spočívala na znak, levá ruka byla pokrčena v lokti, pravá ležela volně podél těla. Hlava byla skloněna k levé straně. V pase ležela železná přezka, blíže úst ležela přezka druhá. U ruky byl nůž. *Obr. 8.*

Hrobový inventář:

1. Železná přezka s dvojitým obdélníkovitým štítkem spojeným nýty. Část je odlomena. D. 4 cm. Inv. č. 523 088. *Obr. 8:3.*
2. Obdélníkovité kování, snad přezka, ze širší železné tyčinky. U zlomků železa přitavených k obdélníčku není jisto zda k němu patří. Vel. 0,5×3,1 cm. Inv. č. 523 086. *Obr. 8:5.*
3. Železný nůž s plochým trnem. D. 16,5 cm.
4. Zlomek přepáleného pazourku. *Obr. 8:4.*

Pozn.: Nůž nezjištěn; také na původních kresebných tabulkách není zobrazen. Přezka č. 2, popisovaná v NZ, je ve skutečnosti průvlečka. (rk)

Hrob 17

Oválná hrobová jáma 230×75 cm, byla hluboká 160 cm. Výplň hrobu byla v horní části tmavá, níže byla vyplněna hlínou promísenou pískem. Hrob byl vyloupený, pouze v jedné polovině byly přeházeny kosti nohou a zlomky pánve. Mezi kostmi byly nalezeny zbytky milodarů. *Obr. 9; 32:1.*

Hrobový inventář:

1. Bronzová přezka s prohnutým jazýčkem, průměr 2,9×1 cm. Inv. č. 523 090. *Obr. 9:1.*
2. Železná spona s obloukovitým lučíkem a dlouhou rovnou patkou. Nožka i lučík jsou zdobeny skupinami rýh i plastickými žebírky. D. 6,6 cm. Inv. č. 523 089. *Obr. 9:2.*
3. Hrot nože. D. 5,7 cm. Inv. č. 523 091. *Obr. 9:3.*

Hrob 18a–(18b), dítě+dítě

Hrobová jáma 145×70 cm s tmavou sypkou výplní byla hluboká 172 cm. V nestejně výši byly dvě dětské lebky, u níže položené byla dětská žebra, kosti ruky, lopatka, u vyšší u týla čelist, na lebce žebra, pod lebkou rovněž žebra lopatky a kosti ruky. Tento dvojhrob byl zřejmě vyloupen. *Obr. 9; 32:2.*

Hrobový inventář:

1. Železná spona silně korodovaná měla vnější vinutí a snad i širší lučík. *Obr. 9:4.*

Pozn.: Spona nezjištěna. (rk)

Hrob 19

Oválná hrobová jáma k jedné straně se zužující byla hluboká 144 cm. Hrob měl tmavou výplň. Hrob byl vyloupený, pouze v jedné polovině se zachovaly zbytky nohou. *Obr. 9.*

Hrob 20, dítě

V rozměrné hrobové jámě (220×80 cm) nepravidelně obdélníkovitého tvaru byla špatně zachovaná kostra dítěte. Lebka byla rozdrčená, podle polohy páteře, kostí rukou, nohou i žeber se zdá, že hrob nebyl vyloupen. Blízko hrudníku byla kulevka se zlomky zachovalého dřeva a na hrudníku drobná nádobka. *Obr. 9; 32:3.*

Hrobový inventář:

1. Miniaturní nádobka velmi hrubě pracovaná nepravidelná, hnědá až černá, se zataženým okrajem. V. 3,5–5 cm, průměr 6 cm. *Obr. 9:5.*

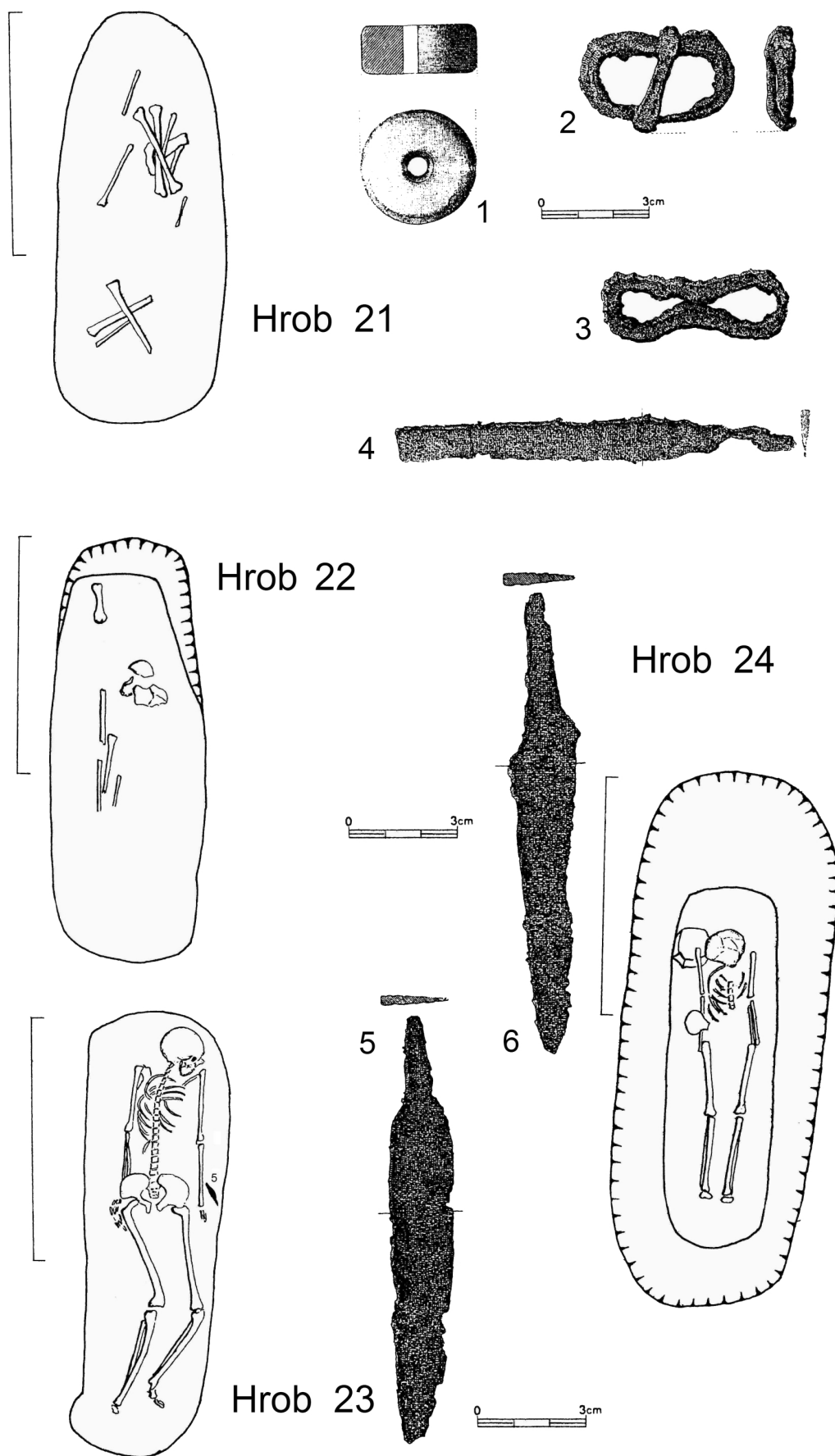
Pozn.: Podle určení Z. Dohnala byly v hrobě uhlíky borovice (*Pinus sylvestris*). Nádoba nezjištěna. Kresba podle fotografie. (rk)

Hrob 21

V oválně obdélníkovité hrobové jámě hluboké 155 cm s tmavou, šterkem promísenou výplní byl pohřeb rozrušený vyloupením. Z pohřbu se zachovaly pouze dlouhé kosti nohou, které byly zkříženy na obou koncích hrobu, zlomky pánevních kostí. Mezi kostmi byly drobné předměty a přeslen. *Obr. 10; 32:4.*

Hrobový inventář:

1. Oválná pasová přezka se širším zahnutým jazýčkem. Průměr 4,4×2,5 cm. Inv. č. 523 093. *Obr. 10:2.*
2. Kování osmičkovitého tvaru. D. 5,2 cm. Inv. č. 523 094. *Obr. 10:3.*
3. Úzký železný nůž s odlomeným hrotem a trnem. Zachovaná délka 11,4 cm. Inv. č. 523 095. *Obr. 10:4.*
4. Kamenný přeslen válcovitého těla se skosenými hranami průměru 3,3 cm, V. 1,4 cm. Inv. č. 523 092. *Obr. 10:1.*

Obr. 10. Lužec nad Vltavou. Hrob 21, 22, 23, 24

Hrob 22

V nepravidelně oválné hrobové jámě 180×65 cm byl vyloupený pohřeb. Stěny hrobové jámy byly poněkud zešikmeny směrem ke dnu, výplň byla tmavá, místy promíšena šterkem a pískem. V horních vrstvách hrobu byla nalezena bronzová spona se zpět zavinutou patkou a železné kování, které je možno spíše přisoudit rozrušenému římskému hrobu (č. 22b). Při dně byl vyloupený pohřeb, zlomky rukou, lebky a u okraje hrobové jámy zvířecí kost. Jiné milodary v hrobě nebyly. *Obr. 10; 33:1.*

Hrobový inventář:

1. Pažní kost tura (?).

Pozn.: Podle určení E. Zikmundové byla zjištěna pažní kost tura (?) ve stáří do 15 měsíců. O. Kytlicová nedopatřením zmiňuje v popisu hrobu kost vepře. K římskému hrobu 22b srov. *Kytlicová 1970, 293.* (rk)

Hrob 23

Ve velmi těsně nepravidelně obdélníkovité jámě byla dobře zachovaná kostra. Hrob byl zasypán žlutkou a byl poměrně velmi mělký (83 cm). Kostra spočívala na znak, ruce byly složeny volně podél těla, nohy poněkud pokrčené v kolenu poklesly k levé straně. Toto pokrčení možná způsobila skutečnost, že hrob byl příliš krátký. U předloketních kostí levé ruky byl železný nůž. *Obr. 10; 33:2.*

Hrobový inventář:

1. Železný nůž s širším řapem. D. 12 cm. Inv. č. 523 096. *Obr. 10:5.*

Pozn.: Podle určení Z. Dohnala byly v hrobě uhlíky dubu (*Quercus sp.*). (rk)

Hrob 24

Obdélníkovitá hrobová jáma se šikmými ke dnu se zužujícími stěnami byla hluboká 135 cm. Na dně spočívala kostra s hlavou mezi rameny. Část páteře a obratle byly v původní poloze, ruce ležely podél těla, nohy byly natažené. Pánovní kosti byly vyhozeny a ležely na rukou. Hrob byl tedy částečně vyloupený. Hlava spočívala na velkém plochém kameni. U pánve byl nůž. Výplň hrobu byla v horní části hlinitá, níže byla místy promíšená pískem. *Obr. 10; 33:3.*

Hrobový inventář:

1. Nůž s výrazně vystupujícím hřbetem a širším řapem. D. 12,8 cm. Inv. č. 523 097. *Obr. 10:6.*

Hrob 25

Obdélníkovitá hrobová jáma měla šikmo se zbíhající stěny k pravidelnému obdélníkovitému dnu. Výplň byla tmavá, při stěnách silně promíšená pískem. Při jedné kratší stěně stály dvě nádoby, v druhé polovině hrobu byly složeny na hromadě zpřeházené kosti ve vrstvě na sobě. Byly to kosti rukou, zlomky pánve a žebra. Mezi kostmi byla železná přezka, při dně u druhé kratší stěny ležely těsně vedle sebe čtyři železné šipky. *Obr. 11; 33:4.*

Hrobový inventář:

1. Hrubě pracovaná nesouměrná žlutohnědá až šedočerná nádobka kulovitěho těla s výrazným dnem a dovnitř zataženým okrajem. V. 10 cm, průměr 11 cm. *Obr. 11:3.*

2. Nízká dvojkónická hnědošedá nádoba hlazeného povrchu s ostrým lomem na výduti a prohnutým široce rozvěřeným okrajem. V. 12 cm, průměr 21 cm. *Obr. 11:1.*

3. Oválná železná pasová přezka s hráněným jazýčkem. Průměr 3,3×2,3 cm. Inv. č. 523 103. *Obr. 11:2.*

4. Čtyři železné hroty oštěpu s delší tulejkou u všech shodně z jedné strany rozštěpenou. Jsou shodného tvaru, pouze v rozměrech se od sebe nepatrně liší. D. 10,5 cm, 10,9 cm, 11,7 cm, 11,9 cm. Inv. č. 523 099–102. *Obr. 11:5–7.*

5. Zlomky neolitických sekerek a střepy ze zásypu hrobu.

Pozn.: Podle určení Z. Dohnala byly v hrobě uhlíky dubu (*Quercus sp.*). Nádobka č. 1 nezjištěna, č. 2 neevidována. Kresba hrobu (část kostí) doplněna podle fotografie, kresba nádoby č. 1 podle fotografie. (rk)

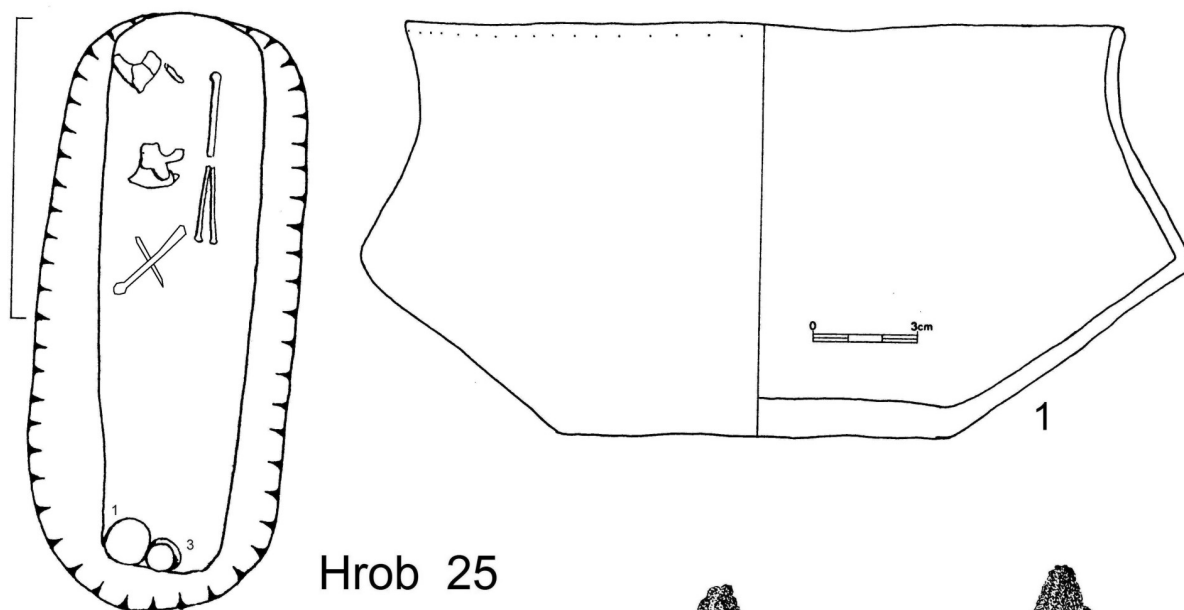
Hrob 26

Velmi dlouhá úzká hrobová jáma 225×50 cm, byla hluboká 2 m. Horní část hrobu byla vyplněna tmavou hlínou, níže byla tmavá hlína, pouze při jedné kratší stěně, zatímco ostatní výplň byla písčitá. Ve spodní části hrobu v místech tmavší výplně byl zjištěn zlomek nesetlelého trámu, který, jak se zdá, byl původně kulatý, podél stěny byl hůře zachovaný trám a u druhé kratší stěny byl zjištěn rovněž pruh dřeva. Na tomto místě byla hrobová jáma v širší trámu ještě dutá. Z celého pohřbu se v hrobě zachovalo jediné žebro, milodary zjištěny nebyly. *Obr. 12; 34:1,2.*

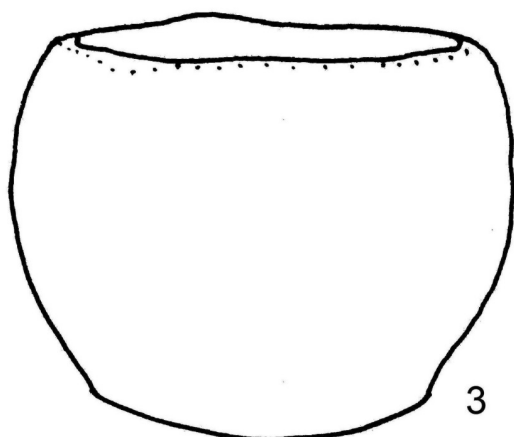
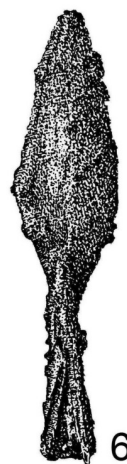
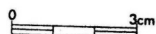
Pozn.: Podle určení Z. Dohnala byly v hrobě uhlíky borovice (*Pinus sylvestris*). (rk)

Hrob 27

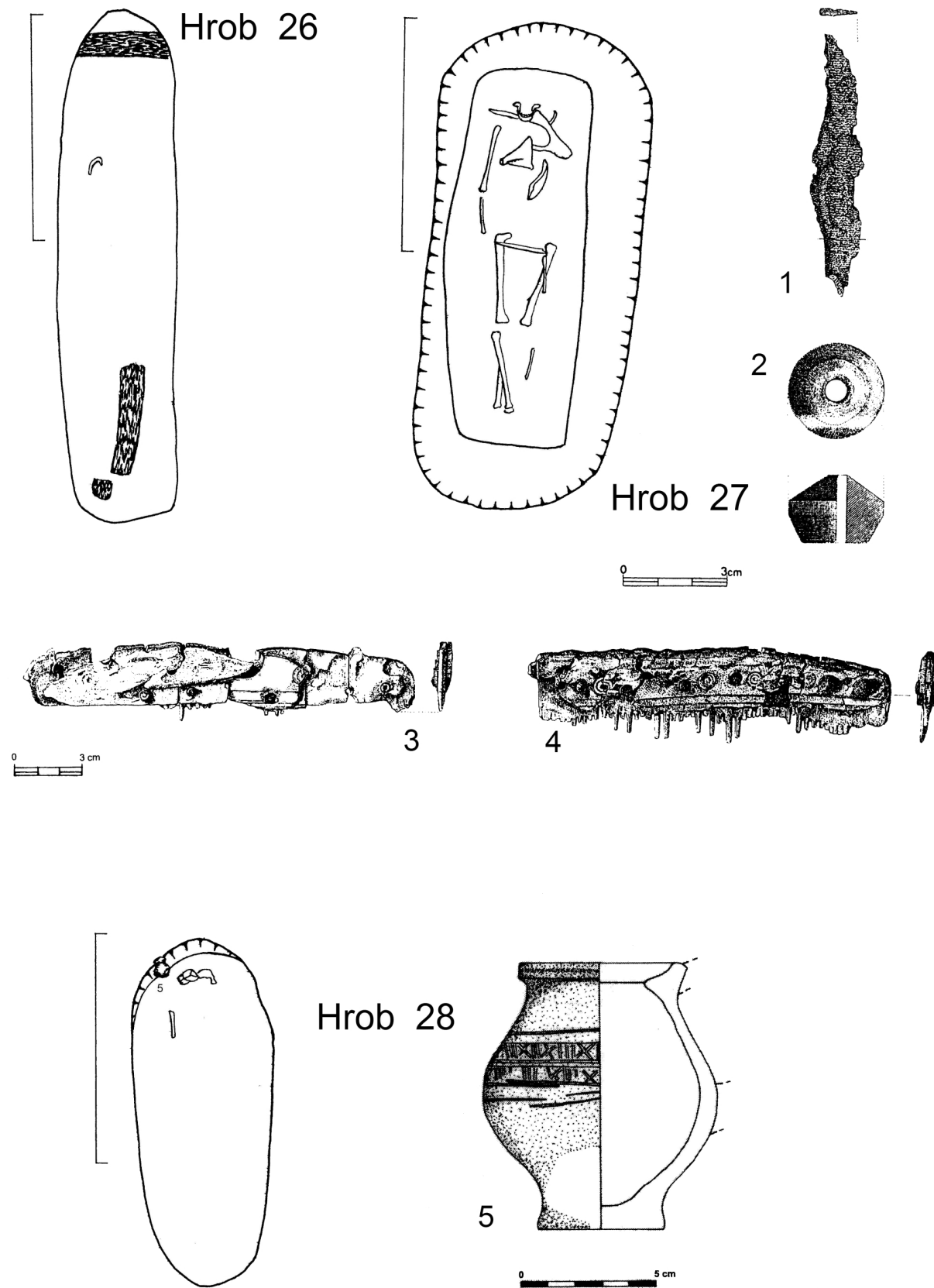
Oválně obdélníkovitá hrobová jáma měla stěny šikmo se sbíhající ke dnu, které mělo tvar pravidelného obdélníku. V hrobě byl vyloupený pohřeb. Obě stehenní kosti ležely v hrobě v neporušené poloze, stejně jako holenní kosti

Hrob 25

Obr. 11. Lužec nad Vltavou. Hrob 25

Obr. 12. Lužec nad Vltavou. Hrob 26, 27, 28 (č. 5 podle Rypka 2007)

pravé nohy, holenní kosti levé nohy byly přehozeny přes pravou nohu. Pravá ruka ležela neporušeně podél těla, levá byla přehozena do klínu. V místech, kde původně byl hrudník a hlava, byly zpřeházené kosti jako žebra, pánev, spodní čelist. Lebka v hrobě chyběla. Mezi kostmi byly roztroušeny milodary. *Obr. 12; 34:3.*

Hrobový inventář:

1. Obdélníkovitý kostěný hřeben s odlámanými zuby. Podlouhlá část držadla pozůstává z kostěných proužků svísele položených, které jsou spojeny krycími destičkami z obou stran. Destičky jsou zdobeny soustřednými kroužky. Uprostřed rukojeti je řada sedmi železných nýtů. D. 10,5 cm, v. 1,7 cm. Inv. č. 523 107. *Obr. 12:4.*
2. Dva velmi omleté zlomky podobného hřebenu. Tento hřeben byl původně stejného charakteru jako předchozí, byl však poněkud masivnější. D. 8,5 a 9 cm, v. 2,3 cm. Inv. č. 523 106. *Obr. 12:3.*
3. Silně poškozená ocílka, uprostřed zesílená se zahnutými konci. D. 7,5 cm. Inv. č. 523 105. *Obr. 12:1.*
4. Hliněný dvojkonický přeslen s rovně seříznutými hranami. Průměr 2,8 a 1,8 cm, v. 1,9 cm. Inv. č. 523 104. *Obr. 12:2.*

Hrob 28, dítě

Malá oválná hrobová jáma se světlou žlutohnědou výplní byla při jednom konci užší, při druhém širší. U užšího konce byl malý výklenek s písčitou výplní a v něm poněkud výše než dno hrobové jámy stál glazovaný džbánček. Nedaleko džbánu leželo na dně hrobové jámy několik lebečních kostí dítěte a dále zlomky jedné ruky. Více se z hrobu nezachovalo. Zdá se, že zde byl pohřeb spíše stráven půdou než rozrušen vyloupením. *Obr. 12; 24; 34:4.*

Hrobový inventář:

1. Nízký džbánek dvojkonického těla s náběhem na nožku a výrazným rozšířeným profilovaným okrajem. Ucho je staře odlomeno. V horní části těla jsou dva pásy plastické výzdoby provedené pravděpodobně kolkem. Džbánek má světlezelenou polituru. Při dně prosvítá světlý načervenalý materiál. V. 10 cm. *Obr. 12:5.*
Pozn.: Nádobka neevidována. (rk)

Hrob 29a a 29b

V obdélníkovité hrobové jámě s tmavou výplní v hloubce 110 cm byla dobře zachovaná kostra ležící na břiše, tedy zády vzhůru. Hlava byla poněkud nachýlena k jedné straně, nohy ležely rovně špičkami k sobě, pravá ruka spočívala vedle těla dlaní vzhůru, levá byla pokrčena v lokti, dlaní pod krčkem femuru. Okraje jámy byly zasypány žlutkou. *Obr. 13; 35:1.*

Pod tímto pohřbem byla velmi rozměrná obdélníkovitá hrobová jáma 29b, hluboká 180 cm. Tento pohřeb byl porušen vyloupením. Kostí byly zcela přeházeny. Za hlavou ležela polovina pánve, za týlem čelist a jedna holenní kost. Všechny holenní kosti ležely pohromadě při pravé straně hrobu, křížová kost a druhá část pánve ležely pravděpodobně in situ. U lebky pod bradou byl jehlancovitý kostěný závěsek. *Obr. 13; 35:2.*

Hrobový inventář č. 29b:

1. Čtyřboký jehlancovitý závěsek s obdélníkovitou základnou. Všechny čtyři boční stěny jsou zdobeny rytými soustřednými kroužky, a to tak, že při základně jsou na každé straně dva vedle sebe a nad nimi jsou seřazeny tři. Ve vrcholu je malý otvor k zavěšení. Závěsek je vyroben z kosti. V. 2,8 cm. Inv. č. 523 109. *Obr. 13:1.*

Hrob 30

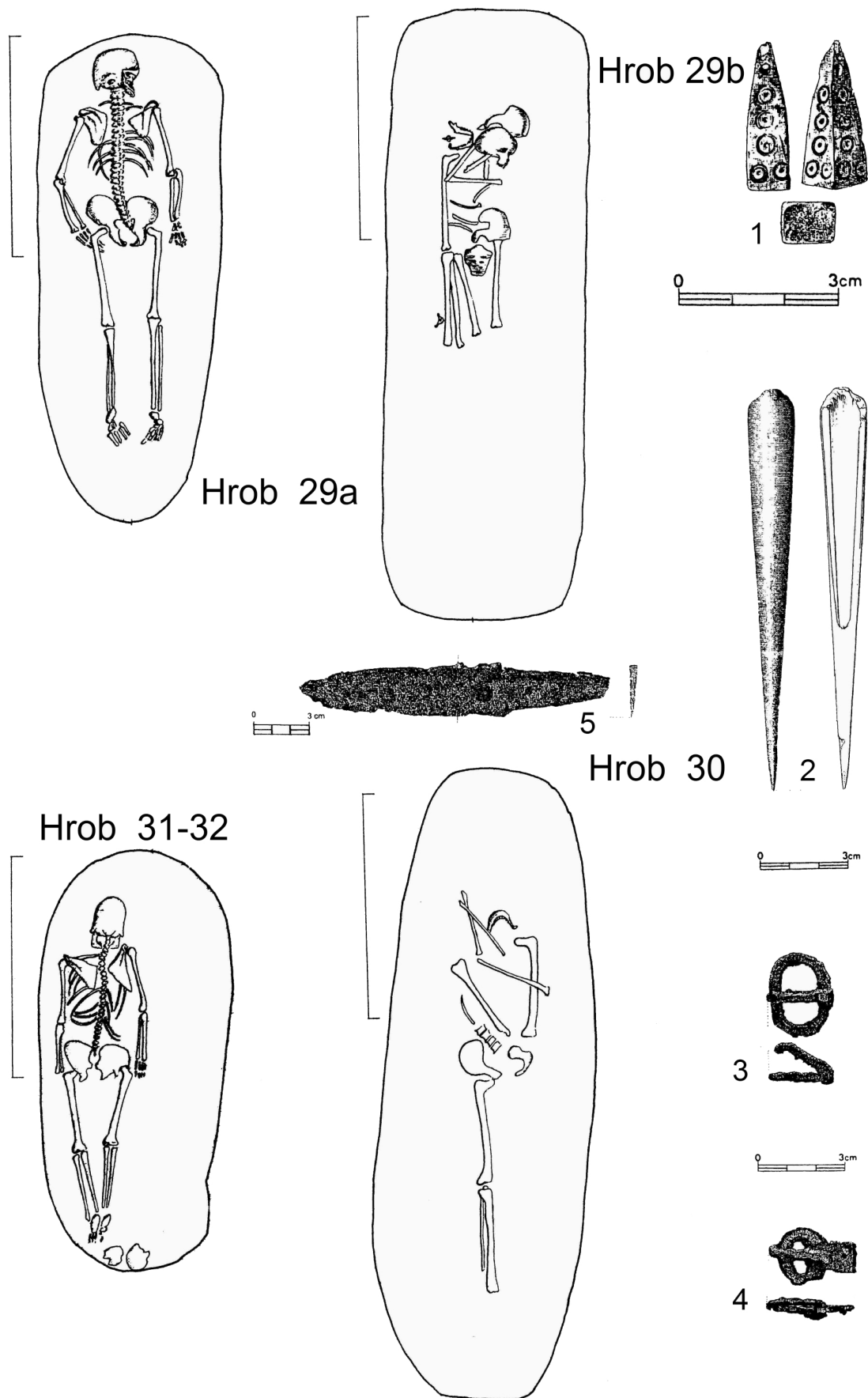
Velmi rozměrná oválná hrobová jáma 280×95 cm byla hluboká 210 cm. Výplň byla tmavá, místy promísená písčím. Na dně byl vyloupený pohřeb. Kostí zbylé v hrobě byly dobře zachované a robustní. Pánev a pravá noha byly in situ, levá stehenní byla přetočena vzhůru směrem k trupu. Část páteře ležela pohromadě snad in situ, dále bylo zachováno několik žeber, paže a čelist. Mezi kostmi bylo roztroušeno několik drobných železných předmětů a kostěné šídlo. *Obr. 13; 35:3.*

Hrobový inventář:

1. Železná přezka elipsovitého tvaru s obdélníkovitým štítkem a delším jazýčkem. D. 3 cm, průměr 1,8×1,7 cm. Inv. č. 523 111. *Obr. 13:4.*
2. Druhá přezka bez štítku se zahnutým jazýčkem. Průměr 2,7×2,2 cm. Inv. č. 523 110. *Obr. 13:3.*
3. Železný nůž s krátkým břitem a dlouhým širokým řapem. D. 15,7 cm. Inv. č. 523 112. *Obr. 13:5.*
4. Kostěné šídlo; je oblé, hlazené, na jedné straně duté. D. 13,8 cm. Inv. č. 523 113. *Obr. 13:2.*

Hrob 31–32

Nepravidelně oválná hrobová jáma byla velmi mělká (102 cm), a proto byl v ní pohřeb částečně porušen buldozerem. Zejména byla porušena lebka uložená u nohou celé kostry výborně zachované. Výplň hrobu byla sytá černá. Kostra spočívala v hrobě na břiše, tedy zády vzhůru, při pravé straně hrobu. Celé tělo se poněkud svažovalo ke středu hrobové jámy. Nohy, které byly těsně vedle sebe, byly poněkud v kolenou pokrčeny, takže paty byly značně výše, než kolena. Pravá ruka ležela vedle těla, levá měla dlaň pod tělem, prsty u pánve. Kostra působí dojmem volného pádu

Obr. 13. Lužec nad Vltavou. Hrob 29a, 29b, 30, 31–32

těla do hrobové jámy. Pod kostrou pokračovala tmavá výplň ještě 30 cm. U nohou kostry, jak bylo již výše uvedeno, byla lebka kostry jiné a není vyloučeno, že byla součástí spodního pohřbu úplně vyloupeného. *Obr. 13; 35:4.*

Hrob 34

Nepravidelně obdélníková hrobová jáma byla hluboká 150 cm. V hrobě byl vyloupením rozrušený pohřeb. V původní poloze byly obě nohy a předloketní kosti obou rukou. Kostí trupu byly zcela přeházeny, lebka chybí. Mezi kostmi se zachovala pasová přezka. *Obr. 14; 36:1.*

Hrobový inventář:

1. Oválná železná pasová přezka s delším zahnutým jazýčkem. Průměr 3×2 cm. Inv. č. 523 114. *Obr. 14:1.*

Hrob 35

Pohřeb spočíval přímo na podloží ještě ve vrstvě černozemě, takže při skrývce buldozerem byla porušena lebka a kosti nohou, které přešel pás stroje. Podle zachovaných částí těla je pravděpodobné, že pohřeb nebyl vůbec nebo jen částečně vyloupen. Nohy a pánev jsou v původní poloze, rovněž i pravá ruka s lopatkou. V místech hlavy a hrudníku byly kosti přeházeny, což vzniklo spíše vyloupením, než porušením při skrývce. Obrys hrobové jámy zjištěn nebyl. *Obr. 14; 36:2.*

Hrob 36

Pravidelná obdélníková hrobová jáma se zaoblenými rohy byla ve střední části poněkud rozšířena. Byla hluboká 180 cm a měla tmavou hlinitou výplň. Všechny kosti vyloupeného hrobu byly vyhozeny do jedné poloviny hrobu; je zde lebka s týlním otvorem vzhůru, za hlavou je spodní čelist, při lebce žebra, kosti rukou, dlouhé kosti nohou. *Obr. 14; 36:3.*

Hrob 37a

V nepravidelně obdélníkovité hrobové jámě s tmavou výplní byla v hloubce 130 cm při pravé straně jámy dobře zachovaná kostra neporušená vnějším zásahem. Hlava byla podložena čtverhranným kamenem, takže byla poněkud výše a nachýlena k pravému rameni. Pravá ruka spočívala podél těla, levá byla přeložena přes pás. Nohy se poněkud přesahovaly v kolenou i kotnicích. Milodary zde zjištěny nebyly. *Obr. 14; 36:4.*

Hrob 37b,c

Těsně pod neporušeným pohřbem 37a byl v hloubce 165 cm dvojhrob. Tento byl vyloupením zcela rozrušen. Při jedné kratší stěně byla lebka bez obličejové části a spánkových kostí podložena čtverhranným kamenem. Vedle ní spočívala část jiné lebky. Asi uprostřed hrobové jámy byly další zlomky druhé lebky, dále kost ruky, v rohu byly kosti nohou. V hrobě byl nalezen úlomek skleněné nádoby. *Obr. 14.*

Inventář hrobu 37b:

1. Oválná železná přezka s rovným jazýčkem. Průměr 3,8×2,8 cm. Inv. č. 523 115. *Obr. 14:2.*

Inventář hrobu 37c:

1. Zlomek skleněné nádoby z opalizujícího skla. Má zesílený, ven vyhnutý okraj a prohnuté hrdlo. Inv. č. 523 116. *Obr. 14:3.*

Pozn.: V NZ je u č. 1 (železná přezka) uveden omylem hrob 37a. (rk)

Hrob 38

Oválná hrobová jáma k jedné straně se zužující byla velmi mělká (84 cm). Hrob byl vyloupen. Kostra byla zásahem jen částečně porušena. Je zde zřejmý zásah na horní část trupu z pravé strany. Nohy, pánevní kosti jsou v původním uložení. Levá část hrudníku je neporušená, z pravé části jsou žebra přehozena. Levá ruka od lokte dolů in situ i s prsty, z pravé zůstaly v původním uložení pouze poslední články prstů u pánve. V místech hlavy a pravé části hrudníku jsou kosti přeházeny, lebka chybí. V místech, kde byla asi původně hlava, je větší kámen, který hlavu podkládal, a pod ním byla nalezena bronzová přezka. Nad vlastním pohřbem v tmavém hlinitém zásypu byly nalezeny velké zlomky nádob z doby stěhování národů. *Obr. 15.*

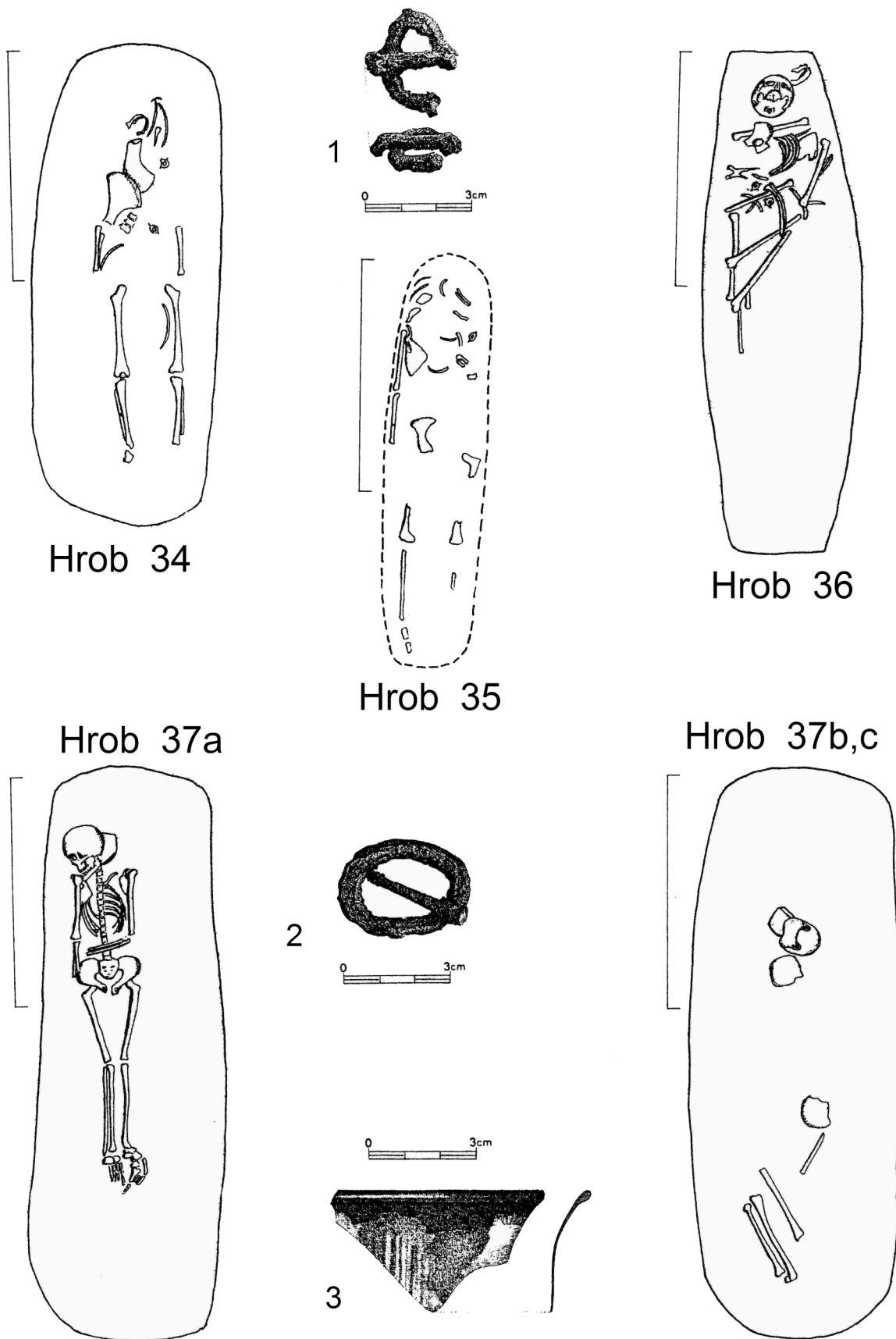
Hrobový inventář:

1. Bronzová přezka podkovovitěho tvaru. Je plasticky zdobena rýhami a body, při koncích, blíže příčné tyčinky, jsou stylizované dračí hlavičky. Ze železného jazýčku se zachoval pouze zbytek. Průměr 4,2×3 cm. Inv. č. 523117. *Obr. 15:1.*

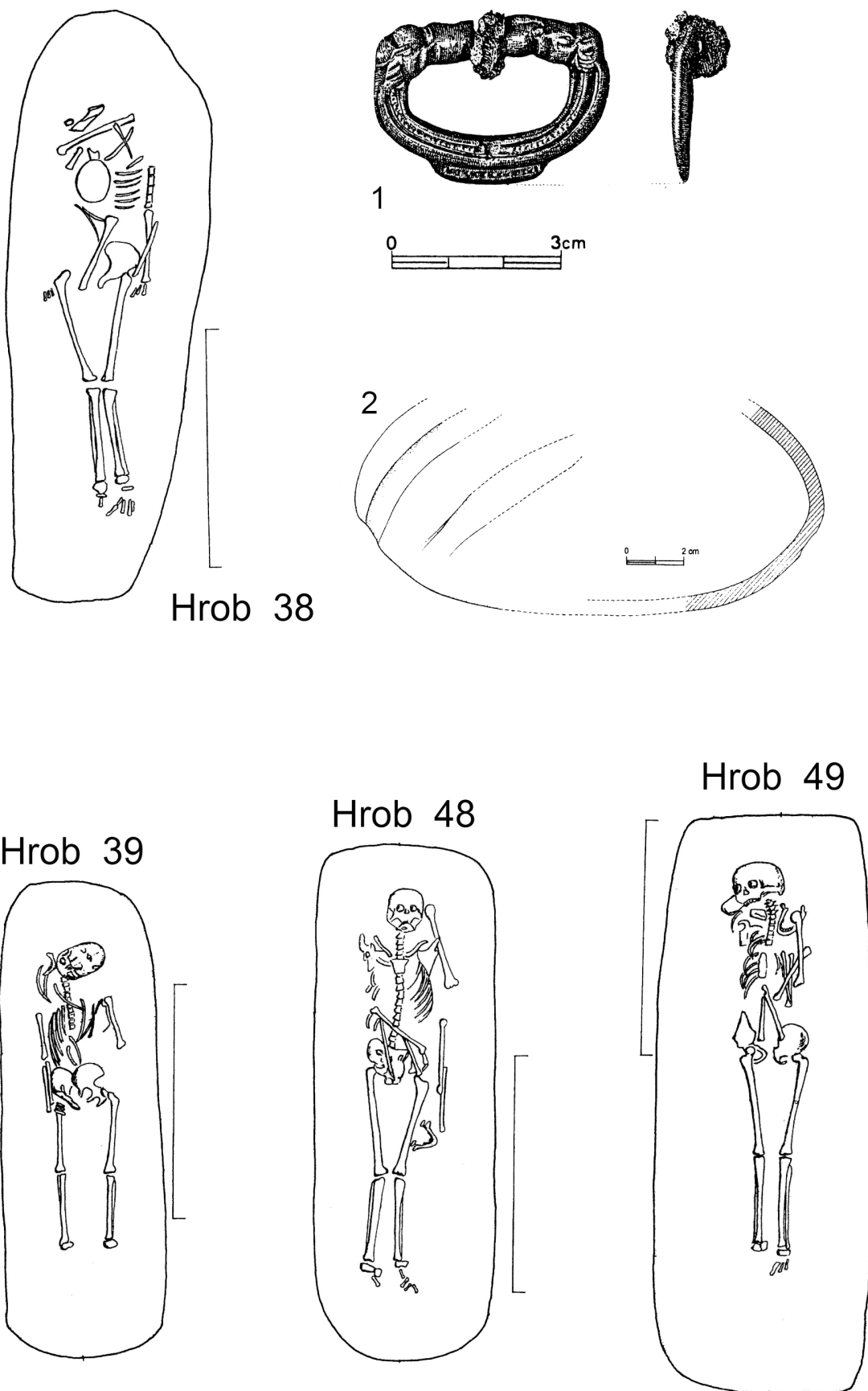
2. Část černé leštěné nádoby s výraznou baňatostí přes níž jdou ploché žlábký šikmé kanelury. *Obr. 15:2.*

3. Dva silnostěnné světlé tvrdě vypálené střepy z jedné nádoby. Na jednom ze střepů je z jedné strany navrtaná dírka, která však neprochází celou stěnou nádoby.

Pozn.: Nádoba č. 2 a zlomky keramiky neevidovány. (rk)

Obr. 14. Lužec nad Vltavou. Hrob 34, 35, 36, 37a, 37b–c

Obr. 15. Lužec nad Vltavou. Hrob 38, 39, 48, 49

Hrob 39

Obdélníkovitá hrobová jáma s hlinitou výplní hluboká 102 cm. Hrob byl vyloupen. Zásah byl zřejmě veden z levé strany a porušil levou část hrudníku a lebku. Hlava je převrácena týlním otvorem vzhůru. U čela je čelist. Páteř, pravá ruka i s lopatkou, pánev a obě nohy jsou v původním uložení. Rovněž levá lopatka a kost paže jsou in situ, žebra z levé strany hrudníku jsou přehozena přes žebra z pravé strany, která jsou in situ. Rovněž předloktí levé ruky bylo přesunuto na pravou stranu. *Obr. 15; 37:1.*

Hrob 48

Obdélníkovitá hrobová jáma byla hluboká 115 cm. Vyloupení zasáhlo kostru pouze částečně. Hlava je poněkud vyvrácena, čelist vyhozena až ke kolenům. Páteř, klíční kosti, lopatky, žebra, pánev i nohy jsou v původním uložení. Zásah šel zřejmě pouze na partii krku a hrudníku. Kostra ležela na znak, ruce byly rozhozeny, jedna kost paže byla u hlavy, druhá přehozena přes páteř až k pánvi. Předloketní kosti jsou u pánve. *Obr. 15.*

Hrob 49

Rozměrná hrobová jáma měla horní část výplně hrobu sytě černou, níže byla výplň písčítá, při jedné straně poněkud tmavší. Těsně nad pohřbem asi v místech pánve byl asi 5 cm široký a 20 cm dlouhý úlomek dřeva. Hrob byl vyloupený, kostra jen částečně porušena. Hlava podložená kameny byla poněkud vyvrácená, čelist vyhozena až k rameni. Kost paže levé ruky byla in situ, předloketní kosti ležely těsně vedle ní. Předloktí druhé ruky bylo v pánvi. Pravá lopatka, páteř, žebra a hrudní kost byly in situ. Pánev a rovněž souběžně položené nohy byly neporušeny. *Obr. 15.*

Hrob 50

Hluboký obdélníkovitý hrob s tmavou výplní. V hloubce 155 cm ležel na dně pohřeb rozrušený vyloupením. Kostí byly rozházeny po celé střední části hrobu. Při jedné straně byly kosti hrudníku, nohou a mezi nimi rozházené milodary. *Obr. 16.*

Hrobový inventář:

1. Železné kování kapsáře s trojúhelníkovitým středem a zdviženými konci. D. 10,3 cm. Inv. č. 523118a. *Obr. 16:7.*
2. Železné kování kapsáře (?). D. 13,5 cm. Inv. č. 523 118b. *Obr. 16:8.*
3. Čtyři nedbale retušované pazourkové nástroje, které snad byly užívány jako křesadla. Inv. č. 523 119–122. *Obr. 16:1–4.*
4. Úlomek skleněné nádobky od hrdla se dvěma plastickými žebírky. Inv. č. 523 123. *Obr. 16:6.*

Pozn.: V NZ popsala O. Kytlicová č. 1 jako ocílku, č. 2 jako nůž se zahnutým řapem. Určení a klasifikaci štípané industrie provedl P. Šída. Na kresebné dokumentaci hrobu se zdá, že mezi kostmi jsou také menší kameny, byť v popisu NZ nejsou zmíněny; nelze tedy vyloučit, že zemřelý patří do skupiny pohřbů s kamenem pod hlavou. (rk)

Hrob 51

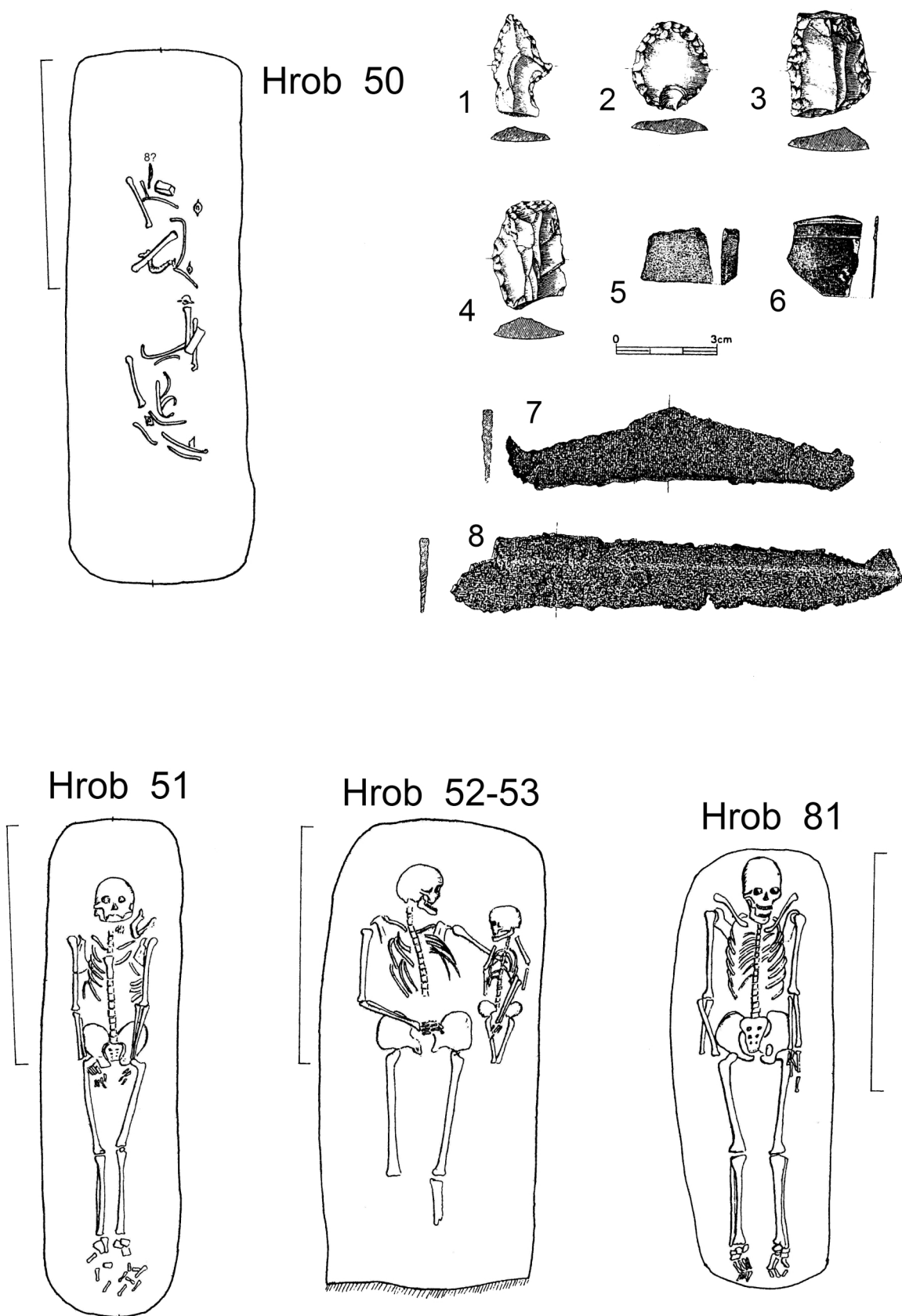
V obdélníkovité hrobové jámě hluboké pouze 90 cm ležela kostra na znak s pažemi podél těla a rukama složenými do klína. Hrob byl vyloupen. Zásah porušil pouze tři krční obratle a spodní čelist, která je odhozena až k rameni. Také kůstky chodidel byly přeházeny, zde je však možno předpokládat poškození způsobené zřícením hrobu. V hrobě milodary nebyly, ve tmavé výplni však bylo zjištěno několik zlomků silně omlětých, snad z jedné nádoby tmavší barvy. Jejich příslušnost k pohřbu není jistá. *Obr. 16.*

Hrob 52–53, muž+dítě

Těsně vedle sondy III narušil bagr hrob v hloubce 160 cm. V hrobě byla kostra dospělého muže dobře zachovaná, orientovaná J–S. Ležela na znak s hlavou stočenou na levém spánku, pravou rukou v klíně, levou objímala dítě, které leželo naznak s hlavou na pravém spánku. Levá ruka dospělého jedince byla podložena pod zády dítěte, které spočívalo v zahnutém lokti, předloktí dospělého dítěte objímalo a směřovalo k dětské pánvičce. Kostí nohou obou koster byly porušeny bagrem. *Obr. 16.*

Hrob 81

Na pokračí pohřebišťe ze stěhování národů byl odkryt hrob obdélníkovitého tvaru o rozměrech 185×70 cm. Hrob byl zahlouben do šterku 40 cm a byl zavalen tmavým šterkem. V hrobě ležela natažená kostra s hlavou opřenou o stěnu hrobu a skleslou na hrudník, ruce byly podél těla, nohy byly natažené, opřené o stěnu hrobu. Milodary v hrobě zjištěny nebyly. *Obr. 16; 37:2.*

Obr. 16. Lužec nad Vltavou. Hrob 50, 51, 52-53, 81 (obr. 5-15 podle NZ, upravil a doplnil R. Korený)

ROZBOR POHŘEBNÍHO RITU (RK)

Celkem bylo prozkoumáno nebo jen evidováno na 40 hrobů, ve kterých bylo asi 45–47 pohřbů.³ Zjištěné hroby se prostorově rozpadají na dvě skupiny – pracovně označeny I a II – a patrně osamocený hrob 81. Plocha mezi nimi nebyla úplně prázdná, jak dokládá informace v nálezové zprávě o zničení dvou hrobů během skrývání ornice na této ploše a jak také ukazuje umístění hrobu č. 4 (*obr. 4*).

V I. skupině bylo 26 hrobů („dvojhrob“ č. 11–12 počítán dvakrát), v II. skupině 10 hrobů (včetně č. 4, 8, 9). Orientace nebyla bohužel detailně během výzkumu zaznamenána a nelze ji mechanicky odvodit z celkového plánu; jak ukazuje případ dvojhrobu 52–53, v nálezové zprávě je sice uvedena orientace J–S, na plánu je hrob orientován téměř Z–V; severojižní orientaci se blíží i hroby 51 a 18. Proto nezbývá, než na detailnější rozbor orientace hrobových jam rezignovat (na druhou stranu je možné, že orientace hrobů byla zaznamenána na originální dokumentaci; ta se patrně nedochovala). Rovněž je nutné rezignovat i na analýzy z hlediska pohlaví zemřelých, protože antropologický rozbor nebyl, až na dítě s umělou deformací z hrobu 18a–b, dosud proveden.

Poloha hrobů

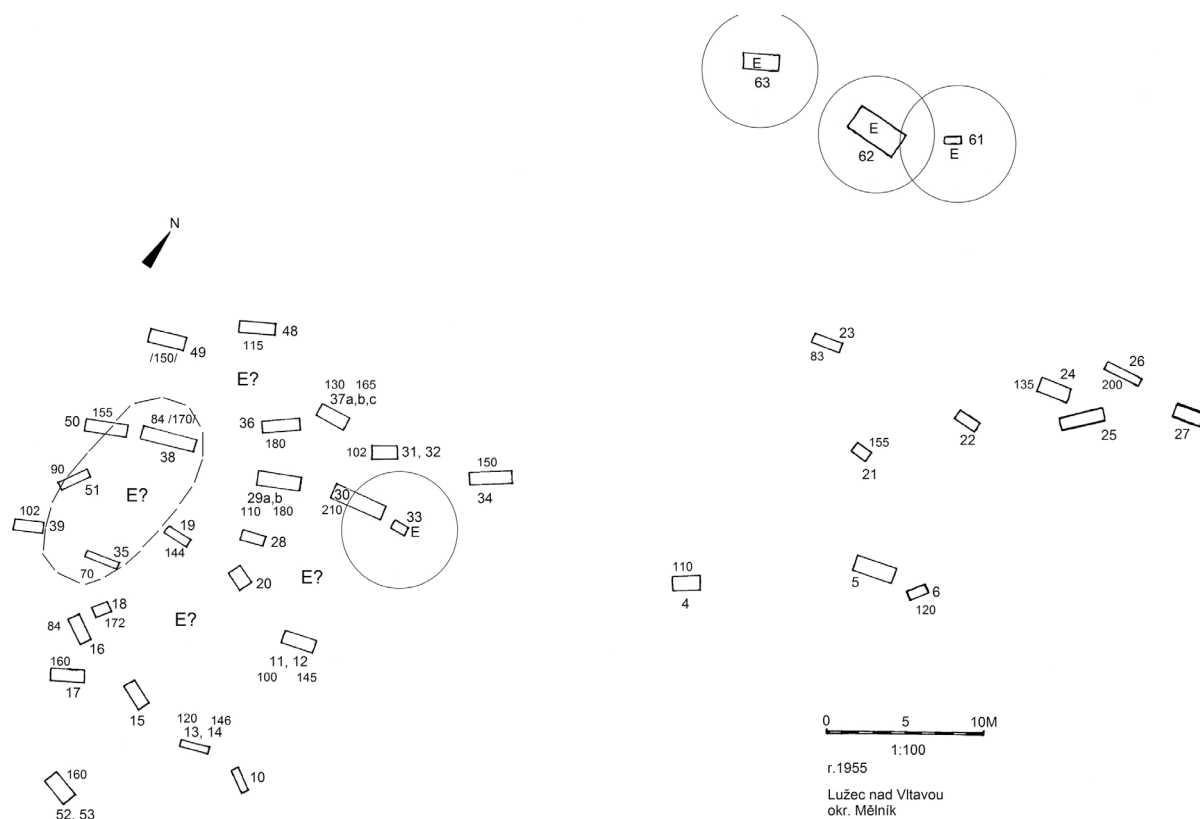
V případě rozmístění hrobových jam můžeme pozorovat velmi zajímavé jevy. Předem je nutné zdůraznit, že obě pohřebiště z období stěhování národů byla založena na místě s delší funerální (případně i sídlištní) tradicí, která zde nepochybně zanechala určité stopy: byly zde kostrové hroby (mohyly) kultury nálevkovitých pohárů (KNP), žárové hroby mladší doby bronzové, žárové pohřebiště z doby římské, sídlištní objekty kultury lineární, kulovitých amfor, šňůrové, únětické, mohylové a bylanské, blíže neurčené aktivity badenské kultury a kulturně neurčené objekty. Pravděpodobně nejmarkantněji zde byly viditelné stopy po pohřbech KNP, jejichž mohylové násypy byly, byť asi již porušené, dobře zřetelné ještě v období stěhování národů. Pravděpodobně asi jen tak si lze vysvětlit zvláštní anomálie jak v umístění, orientaci a v některých případech i hloubce hrobových jam (srov. situaci v Brandýsku, *Kytlicová 1968*, 222–224; *Šmejda 2001*). Toto konstatování se týká zejména starších hrobů I. skupiny. Tak hroby č. 38, 51, 39, 35 a 19 tvoří jakýsi ovál s prázdnou plochou uprostřed; hroby jsou navíc různě orientovány (*obr. 17*). Zajímavé je také to, že až na hrob 19 jsou velmi mělké; v případě hrobu 38 zjištěná hloubka 0,84 m a objem 1,68 m³ je v nepoměru jak k ostatním parametrům hrobové jámy (2,5×0,8 m), tak k sousedním velkým hrobům např. 29b, 30. Anomálii by šlo vysvětlit existencí starší pravěké mohyly, do které byla tato skupina hrobů ze stěhování národů postupně zapouštěna, případně mohly starší mohyly respektovat. Příkladem toho je právě největší hrob 30, situovaný v těsném sousedství hrobu č. 33 KNP; samotná hloubka hrobu 30 (2,1 m) mohla být, díky existenci mohyly KNP, ve skutečnosti ještě (o 1 m?) větší. Podobnou situaci lze sledovat také v případě dalších hrobových skupin (*obr. 22* – značka E ukazuje na možný výskyt hrobu KNP). Ostatně již O. Kytlicová na základě terénních pozorování předpokládala výskyt hrobů KNP po celé zkoumané ploše (je nutné mít na zřeteli např. i to, že z 8 zjištěných hrobů je jich jen polovina vynesena do plánu).

Popisovaný případ není v českém nálezovém prostředí zdaleka výjimečný. Detailnější studium polykulturních lokalit s výskytem hrobů ze stěhování národů společně s doklady pohřbívání některých pravěkých kultur (zejména KNP, KZP, KŠK) přináší v poslední době zajímavá zjištění (podrobně *Korený v tisku*).

V některých případech nelze zcela vyloučit ani tu variantu, že mělce uložené pohřby mají svůj původ ve zvyklostech prostředí středoněmecké niemberské skupiny (např. mělké hroby na eponymním pohřebišti v Niemberg mají 0,4–0,5 m, nejhlubší pak až 1,7 m, *Schmidt 1964*; *Meyer 1976*).

Pokud se zaměříme na hroby z mladší etapy, vidíme, že sledují východní hranici posledních (zjištěných) starších hrobů; v některých případech je při těsném sousedství respektují (dvojice 24–25, snad i 5–6?).

³ *Kytlicová 1970*, 291 – uvádí 44 hrobů. Rozdíl v číslech má svůj původ v nejednotné aplikaci termínů „hrob“ (=hrobová jáma) a „pohřeb“ (=jedinec) již v průběhu výzkumu, což se projevilo v případě vícenásobných pohřbů v jedné jámě (např. dvojhrob v jedné jámě 51 byl označen jako hrob č. 51–52, dvojhrob stejného typu č. 18a–b označen jen č. 18 atd.

Obr. 17. Lužec nad Vltavou. Hloubka hrobů z období stěhování národů a eneolitické mohyly

Obr. 18. Lužec nad Vltavou. Objem hrobů

Tab. 1. Lužec nad Vltavou. Základní parametry hrobů – hloubka, délka, objem (měřeny horní okraje jam). V hranatých závorkách uvedeny odhadované hodnoty. V – hrob vinařický, M – hrob merovejský

Hrob	hloubka/m	délka/m	šířka/m	objem/m	Datování
4	1,1 [min1,8]	-	-	-	M?
6	1,2	-	-	-	M
10	-	2,4	0,7	-	M
11	1	-	-	-	M
12	1,45	2,15	0,85	2,65	M
13	1,2	-	0,7	-	V
14	1,46	1,8	0,45	1,18	V
15	-	1,85	0,7	-	V
16	asi 1,04	2,05	0,85	1,46	V
17	1,6	2,3	0,75	2,76	V
18a,b	1,72	1,45	0,7	1,74	V
19	1,44	2	0,55	1,58	V
20	-	2,2	0,8	-	M
21	1,55	1,7	0,7	1,84	V
22	-	1,8	0,65	-	V
23	0,83	1,85	0,55	0,84	V
24	1,35	2,25	0,85	1,64	V
25	-	2	0,85	-	M
26	2	2,25	0,5	2,25	V
27	-	2,1	0,9	-	M
28	-	1,5	0,6	-	V
29a	1,1	2,2	0,8	1,93	V
29b	1,8	2,75	0,9	4,45	V
30	2,1	2,8	0,95	5,58	V
31-32	1,02	1,9	0,85	1,64	V
34	1,5	2,1	0,8	2,52	V
35	0,7	1,8	0,45	0,56	V
36	1,8	2,15	0,7	2,7	V
37a	1,3	2,5	0,8	2,6	V
37b-c	1,65	2,45	0,95	3,84	V
38	0,84	2,5	0,8	1,68	V
39	1,02	2,05	0,65	1,36	V
48	1,15	2,2	0,75	1,9	V
49	-	2,45	0,95	- [min3,5]	V
50	1,55	2,35	0,75	2,73	V
51	0,9	2,1	0,55	1	V
52-53	1,6	min. 2	0,92	min. 3	V
81	1,1	1,85	0,7	1,42	V

Velikost hrobů

Základní údaje byly zaznamenány v 25 případech, v dalších třech byla chybějící data rekonstruována (celkový přehled tab. 1). V případě vinařických hrobů se objem pohybuje mezi 1,4–1,8 m³, v několika případech je kubatura nižší (0,56–1,3 m³). Na druhé straně jsou hroby s velkým objemem: 5,6 m³ (hrob 30), 4,5 m³ (29b) a 3,8 m³ (37b–c). Hranici 3 m³ dále pravděpodobně překračovaly hroby 38, 49, 52–53. Z merovejských hrobů bylo možno sledovat parametry pouze ve dvou případech. Hrob 12 měl objem 2,65 m³, hrob 21 pak 1,84 m³.

Hloubka vinařických hrobů se průměrně pohybovala v intervalu 1,1–1,4 m, opět nechybí mělčí hroby kolem 0,7–1 m. Nejhlubším byl hrob 30 (2,1 m), dále pak č. 26 (2 m), 29b a 36 (1,8 m). Z merovejských hrobů byl nejhlubší hrob 12 (1,45 m). Rozdíly byly také v délce hrobových jam. Nejkratší z vinařických hrobů (č. 21) měl délku 1,7 m, v dalších osmi případech byla délka v intervalu 1,8–2 m,

v patnácti 2–2,5 m a ve dvou nad 2,5 m (nejdelší byl hrob č. 30: 2,8 m, č. 29b: 2,75 m). Samostatné dětské hroby (18a–b a 28) měřily na délku 1,45 a 1,5 m. Z merovejských hrobů neměl žádný ze čtyř měřených případů méně než 2 m; vynikal hrob č. 10 s 2,4 m. Dětský hrob č. 20 měl 2,2 m (tj. víc než většina „dospělých“ vinařických hrobů). Jak bylo již výše naznačeno, malé hrobové jámy (v poměru k velikosti zemřelých) jsou charakteristické pro pohřební rítus niemberské skupiny.

Celkově lze shrnout, že z vinařických hrobů byl ve sledovaných parametrech jednoznačně na prvním místě hrob 30, za ním byl hrob 29b; z merovejských patrně hrob 12 a snad i č. 10.

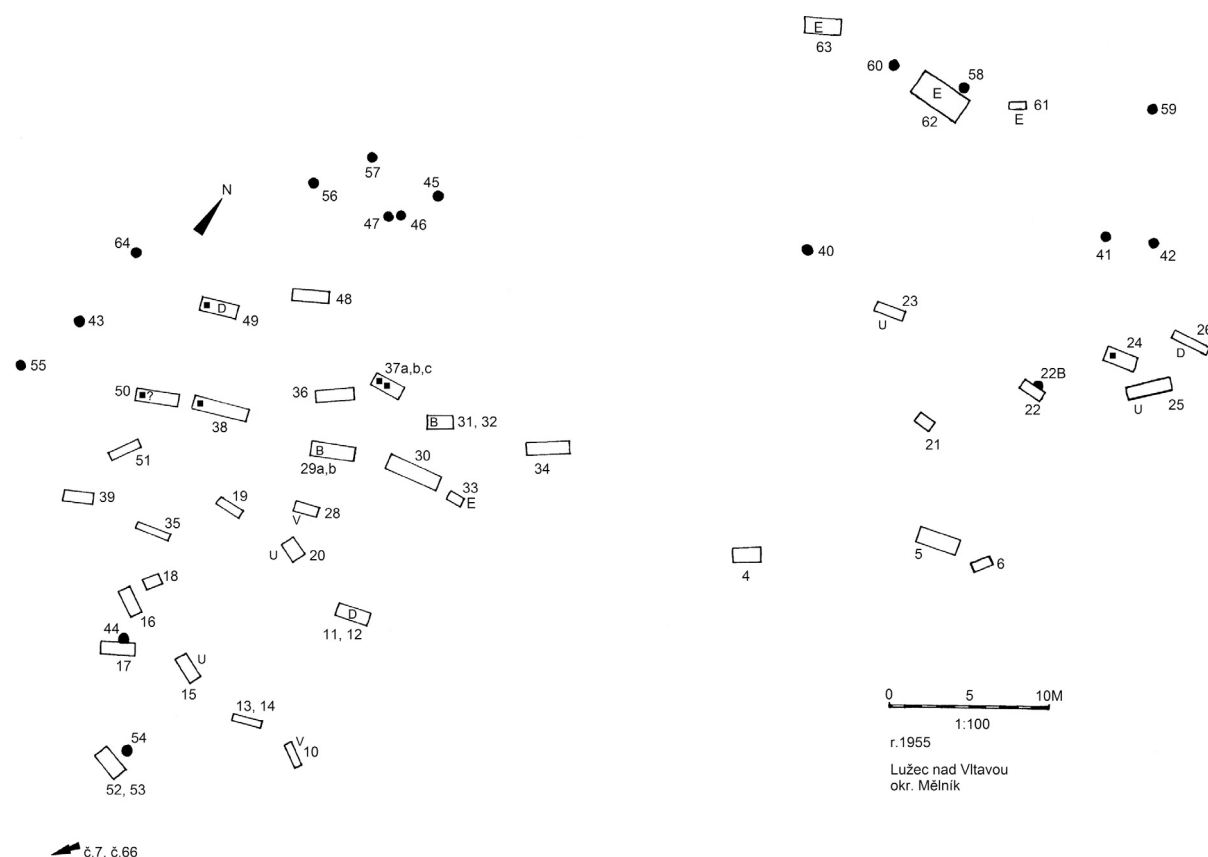
Uvedené hodnoty byly v některých sporných případech pomocným argumentem pro chronologické zařazení konkrétního pohřbu.

Tvar hrobových jam

V některých případech měly vinařické i merovejské hroby šikmé stěny, takže v úrovni samotného pohřbu byly jámy výrazně menší než na výzkumem zjištěné úrovni (např. hrob 24: nahoře 2,25×0,85 m, dole 1,5×0,45 m; hrob 25: nahoře 200×0,85, dole 200×0,5, hrob 27: nahoře 2,1×0,9, dole 1,6×0,6 m). Bylo to dáno zjevně geologickými podmínkami (hlína–šterk–písek).

Ve dvou případech je doložen výklenek (*obr. 19*). V merovejském hrobě 10 (podle výbavy ženském) byl velký výklenek u hlavy prázdný, podobně situovaný ve vinařickém dětském hrobě č. 28 obsahoval glazovaný, na kruhu točený hrnek.

Další hroby vykazovaly spíše nepravidelnosti; v č. 23 byla dolní část jámy stočena, podobná situace byla v jiném vinařickém hrobě č. 31–32. Chronologicky starší hroby jsou většinou malé, oválného půdorysu. Hrobové jámy nepravidelného, např. ledvinovitého nebo oválného tvaru jsou také v prostředí niemberské skupiny, resp. obecně ve středoněmeckém prostoru (např. *Schmidt 1963b; 1964; 1985; Meyer 1969; 1976*, 51–52).

Obr. 19. Lužec nad Vltavou. Vnitřní konstrukce a úprava hrobů. Čtverce: kámen pod hlavou, B – pohřeb na břiše, V – výklenek, U – uhlíky, dřevo

Vnitřní konstrukce

Zbytky dřevěné konstrukce (*obr. 19*) byly v hrobě 26 (dva protilehlé příčné trámký a pravděpodobně na nich položené prkno; *Pinus sylvestris*), č. 12 (na kostře stopy dřeva po celé ploše; *Pinus sylvestris*), č. 49 (nad pohřbem v místech pánve 5 cm široký a 20 cm dlouhý úlomek dřeva; neurčeno?). V dalších hrobech byly zjištěny uhlíky: v č. 15 (*Quercus sp.*), č. 20 (*Pinus sylvestris*), č. 23 (*Quercus sp.*), č. 25 (*Quercus sp.*). V dětském hrobě č. 20 byla v prostoru hrudníku malá jamka se zbytky dřeva. Její účel a smysl není jasný.

Vícenásobné pohřby

Početnou skupinou jsou na pohřebišti zastoupeny dvojhroby. Podle dokumentace je ovšem nutno rozlišovat mezi skutečnými vícenásobnými pohřby v jedné jámě a následnými pohřby, zdánlivě připomínající „dvojhroby“. Do první skupiny vícenásobných pohřbů v jedné jámě lze pravděpodobně zařadit hrob 3 ve kterém byly zbytky dvou až tří jedinců (3a–3b?, 3c?), bezpečně pak hrob 18 se dvěma dětskými kostrami (18a–b), hrob 37, ve kterém byly ve spodní jámě pohřby 37b–c a dvojhrob 52–53, ve kterém byl dospělý (muž) s dítětem. Sporné případy jsou hroby, kde byly pohřby nad sebou. To se týká hrobů 13 a 14, kde mezi pohřby byla 20 cm mocná vrstva černé hlíny, 29a–29b, kde mezi kostrami bylo asi 70 cm výplně a nejistý dvojhrob 31–32, kde byla s kostrou další lebka (podle popisu bylo pod kostrou ještě 30 cm tmavé výplně hrobové jámy). Zcela lze vyloučit „dvojhrob“ 11–12, kde podle popisu byl horní hrob 11 posunut tak, že hlava mrtvého byla původně asi v místě hrudníku mrtvého z hrobu 12. I tak se jedná o poměrně značný počet případů (4–7) vícenásobných pohřbů, v případě hrobů 37a–37b,c lze dokonce mluvit o kombinaci spodního dvojhrobu a horního hrobu.

I v případě vícenásobných pohřbů v jedné jámě lze spatřovat vliv niemberské skupiny, kde je tento typ pohřbívání hojný (*Schmidt 1964*).

Pohřby na břiše

Ve vinařických hrobech 29a a 31–32 byli zemřelí uloženi na břiše (*obr. 19*). V případě mrtvého 29a se jednalo o horní pohřeb, v druhém byla u mrtvého č. 31 nalezena u chodidel další lebka; protože pod tímto pohřbem bylo ještě 30 cm tmavé výplně hrobové jámy, O. Kytlicová se domnívala, že šlo o zbytek dalšího, původně níže uloženého pohřbu. Až donedávna se jednalo o první zjištěné případy uložení těla na břiše v Čechách v tomto období. Před několika lety získané další doklady z blízkého pohřebiště ve Vliněvsi (*obr. 1:9*) jistě obohatí naše poznání tohoto pozoruhodného jevu (k publikaci připravují P. Limburský a J. Likovský). Další jsou pak známé z Moravy a Slovenska (poněkud neúplný soupis lokalit v rámci Evropy viz *Kokowski 2002*, dodatky viz níže).

Spojení uvedených nálezů z Čech se situací v sousední niemberské skupině nelze vyloučit (starší souhrn srov. *Schmidt 1964*).

Tento fenomén se objevuje i v latěnu (přehled pro Čechy: *Budinský – Waldhauser 2004*; Morava: *Čižmář 2002*; Slovensko: *Meduna 1970*, 228).

Dodatek (bez laténských nálezů) k soupisu pohřbů na břiše podle A. Kokowského (2002):

21 – Pohořelice, ČR (oprava lokalizace; srov. *Kokowski 2002*, Abb.1:21);

27 – Lužec nad Vltavou, ČR, hrob 29a, hrob 31–32;

28 – Vliněves, ČR, (nepublikováno; výzkum P. Limburský);

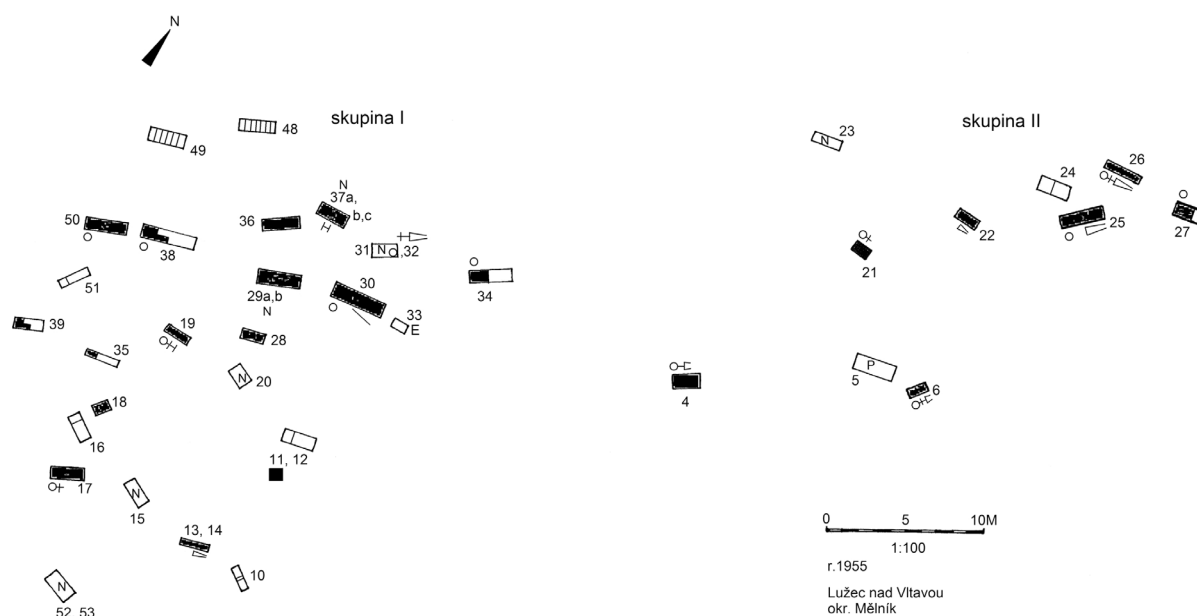
29 – Abrahám, SR, hrob 20 (*Kolník 1973*; *Stloukal – Hanáková – Kolník 1971*);

30 – Nitriansky Hrádok, SR, hrob 1949 (s trepanací lebky!; *Vlček 1953*; *Křížek 1965*; *1967*; k trepanacím v období stěhování národů *Schmidt 1963b*);

31 – Velké Kostoľany, SR, hrob 9 (*Točík 1962*; *Kolník 1973*).

Kameny pod hlavou

Zajímavým fenoménem na vinařickém pohřebišti je četný výskyt kamenů (zpravidla jednoho), situovaných pod hlavou nebožtíka (*obr. 19*). Týká se to hrobů 24, 37a–c, 38, 49 a pravděpodobně i 50. Až na hrob 24, situovaný ve skupině II, tvoří ostatní hroby na pohřebišti prostorově poměrně uzavřenou skupinu. Ke skupině pohřbů s kameny pod hlavou lze snad připočítat i osamoceně situovaný hrob 81, kde hlava mrtvého spočívala (záměrně?) na hraně hrobové jámy. V publikovaném materiálu se v českém

Obr. 20. Lužec nad Vltavou. Porušené a neporušené hroby. Mimo hrobové jámy vyznačeny chybějící části skeletů

nálezovém prostředí nepodařilo nalézt analogie (částečně by se blížil hrob 1 z Prahy-Kobylis, kde byly ovšem čtyři kameny, *Kandyba 1936*); na pohřebišti v Niemberg byl v hrobě 15 kámen nad hlavou zemřelého (*Schmidt 1964*, 322, Abb. 6; srov. ovšem také jeden případ v Záluží, *Svoboda 1965*).

Je zajímavé, že tento jev se v Čechách ojediněle objevuje i v laténském prostředí (*Sedláčková – Waldhauser 1987*, 162–163).

Sekundární otevírání hrobů

V zásypech hrobových jam nebyly sekundární zásahy výzkumem téměř zaznamenány (důvodem byl jak časový stres, tak pravděpodobně samotné půdní podmínky, které detailnější pozorování neumožňovaly). Narušení hrobů lze tedy sledovat podle dokumentace až v úrovni samotných pohřbů, resp. jejich zbytků.

Z celkem 45–46 pohřbů zůstalo pozdějším zásahem nedotčených asi 9 případů (vinařické hroby: 81, 52–53, 37a (horní), 31, 29a (horní), 15, 23; merovejské: 20). V ostatních případech byly dokumentovány sekundární zásahy různého rozsahu (přehled *tab. 2 a 3*; *obr. 20*). Na plánu pohřebiště je vyznačen stav narušení skeletu, zda se jednalo o porušení celé kostry, nebo jen horní, spodní poloviny nebo šlo jen o malou dislokaci (např. zvrácení nebo malý posun lebky), a chybějící části skeletů, jejichž příslušné partie jsou vyznačeny mimo hrobovou jámu.

Ve vinařických hrobech byly pohřby zcela rozrušeny nebo byla pozorována dislokace kostí na většině skeletu v následujících případech: 48, 49, 50, 36, 37b–c (spodní), 29b (spodní), 32?, 30, 19, 28?, 18, 17, 14, 21, 22, 26 (částečné narušení viz *obr. 20*). Současně v těchto, ale i v dalších hrobech chyběly některé části skeletu; hlava: 50, 38, 30, 34, 19, 17, 21, 26, jen horní část: 37b–c, 19, 21, jen spodní: 32?, 30, 14 (spodní pohřeb), 22 a celý skelet: 26. Pokud budeme tyto informace posuzovat prostorově, je zajímavé, že výrazné zásahy do hrobů se koncentrují především v severní části I. skupiny (jižní hranicí jsou pohřby 39, 35, 19, 28). Je zde i většina případů absence hlavy (4 ze 7), neporušeny jsou jen pohřby 29a (horní, na břicho), 31 (na břicho), 37a (horní, kámen pod hlavou).

V merovejských hrobech (včetně chronologicky nejasného č. 4) byly zcela porušeny pohřby č. 4, 6, 11?, 25; z větší části pak č. 27, částečně 10? a 12. Hlavy chyběly v hrobech č. 4, 6, 25 a 27; až na hrob 27 to bylo téměř pokaždé i s horní polovinou nebo s větší částí trupu. Z hrobu 25 byly vytaženy nohy i s pánví.

Pokud lze soudit podle dokumentace, je nutné na tomto místě zdůraznit, že půdní podmínky ohledně zachování kosterního materiálu byly dobré až výborné; prostor k diskusi o působení hnilobných procesů (a tím i možného vysvětlení chybějících částí skeletů) pokládám tímto za velmi omezený.

Tab. 2. Přehled pohřebišť stupně D v Čechách s počty vykradených/porušených hrobů. V závorce uveden výsledek při započtení hrobů kategorie „neurčeno“ do celkového součtu

katastr	horní	dolní	celý	částečně	neporušený	neurčeno	%
Kolín	1		9	1		4	73 (100)
Litovice			5	6*	1		92
Lužec	6		17	3	6	2	76 (82)
P-Dejvice			1		3	1	-
P-Kobyličky**	3		8	3	3	4	66 (82)
P-Zličín						125**	min.90
Zbuzany						38-39	asi 90

* porušeno výkopem pro kabel

** část pohřebiště byla původně datována do doby laténské (Kandyba 1936; Svoboda 1939; Filip 1956; oprava viz Waldhauser a kol. 1978, 176; Bureš 1987; k tomu srov. Droberjar 2005, 829). Nálezy z této části pohřebiště jsou uloženy v NM (Bureš 1987)

*** v předběžné publikaci způsoby vykrádání podrobněji nespecifikovány, podle popisu se vesměs jedná o zásahy do horní poloviny těla

Pro zodpovězení obtížné otázky, kdy došlo/docházelo k otevírání starších hrobů, je nutné se vrátit k rozmístění hrobů. Zdá se, že v I. skupině hrobů vinařické fáze je malá skupinka hrobů (A), které vzájemně spojuje několik jevů. Jedná se o hroby 50, 38, 29b a 30, tvořící jakousi linii; jsou hluboké (příp. nejhlubší), s velkou kubaturou (viz kap. Velikost hrobů a tab. 1). V hrobě 38 a snad i 50 měli mrtví hlavy podložené kameny. Ve všech byly skelety kompletně porušeny, až na hrob 38, který byl porušen asi z poloviny. Rovněž je nápadné, že všem pohřbeným chyběly hlavy (mimo hrob 29b); mrtvému č. 30 byla z jámy vytažena i jedna noha. V této skupině byl pohřeb č. 29a na bříše. Severněji se rozkládala skupinka hrobů (B), kterou s výše uvedenou spojuje několik prvků. Až na neporušené č. 31 (pohřeb na bříše) a 37a byly všechny skelety téměř kompletně rozrušeny; hlava scházela z č. 34 (z poloviny rozrušen). Kámen pod hlavou byl v č. 49, 37a–c. I v této skupině byl jeden mrtvý v poloze na bříše (31). Jižně od skupiny A byl malý shluk hrobů (skupina C; 51, 39, 35, 19, 28), vesměs s kompletně porušenými skelety; pouze z pohřbu č. 19 byla z hrobu vytažena hlava i s horní částí trupu. Výjimkou jsou jen málo nebo částečně porušené pohřby 51 a 39. Ještě k jihu je skupina D (18a–b, 16, 17, 13, 14, 15, 52–53), kde je situace značně odlišná. Zcela rozrušené skelety byly jen v č. 18 (dvě děti), 17 (vytažena hlava s trupem; v hrobě hýbáno končetinami!) a 14, z kterého byly vytaženy nohy i s pánví. Hlavy vesměs, s výjimkou č. 17, nechybí. Málo porušený byl hrob 16, neporušený č. 15, 52–53 a snad i č. 13.

Ve II. skupině je hrob č. 24 jediný s kamenem pod hlavou, porušený je jen minimálně. Zato ze zcela porušeného pohřbu č. 21 byla vytažena hlava i s trupem, z č. 22 nohy i s pánví, z č. 26 zbyla jediná kost. Č. 23 byl neporušený.

Pokud uvedené poznatky sumarizujeme, zdá se, že k otevření hrobových jam došlo v jednu chvíli; v momentě, kdy skelety ve skupinách A, B a částečně i C, D byly již rozvolněny a bylo tedy možno posunovat většinou jen jednotlivými kostmi. Ve skupině A je výjimkou č. 30, odkud byla kromě hlavy vytažena i jedna noha; podle tohoto předpokladu by mohl být z uvedené skupinky nejmladší. Ze skupiny C by to bylo č. 19 (vytažena hlava s trupem), z D č. 14 (nohy) a ve II. skupině č. 21 (hlava s trupem), 22 (nohy), 26 (celé tělo). S tím by nebyla v rozporu situace, kdy nad pohřby č. 29b a 32 byli vhozeni nebožtíci na břicho (č. 29a a 31). Jisté problémy působí neporušený pohřeb č. 37a, uložený nad rozrušeným dvojhrobem 37b–c; je možné, že k jeho otevření došlo již dříve.

Pozoruhodná je již zmíněná koncentrace absentujících hlav ve skupině hrobů A (3 ze 4 hrobů), které svými parametry naznačují jakési elitní postavení v komunitě (zde je vhodné připomenout i pravděpodobně výsadní umístění největšího hrobu 30 téměř do centra eneolitické mohyly č. 33, kdy tento prostor ostatní pohřby respektují).

Nabízí se tedy vysvětlení, že k otevření hrobů došlo nedlouho po úmrtí nebožtíků č. 30, 19, 17, 14, resp. 26 (vytaženo skoro celé tělo) a současně byly porušovány již rozvolněné skelety a oddělovány hlavy (zejména ve skupině A). S ohledem na ráz manipulace s ostatky se zdá, že motivem k otevření

Tab. 3. Přehled pohřebišť stupně E v Čechách s počty vykradených/porušených hrobů. V závorce uveden výsledek při započtení hrobů kategorie „neurčeno“ do celkového součtu

katastr	horní	dolní	celý	částečně	neporušený	neurčeno	%
Jiřice		2	26	1		3	90 (100)
Klučov	2		13		1	8	62 (94)
Lochenice I	1		11	1	1	1	86 (93)
Lochenice IX	3		1	1	1	1	71 (83)
Lužec	1	1	5		1	1	78 (89)
Mochov	2		12			4	78 (100)
Postoloprty-S	1		5			1	86 (100)
P-Dejvice	3		2	1	5	11	27-77 (54)
Světce					1?	5	-
Záluží	10		38	2	6	5	82 (89)
Zvoleněves					3	4*	0?

* není vyloučeno, že hroby V a VI jsou pravěké

hrobu nebylo primárně získání předmětů (kterých bylo původně v hrobech malé množství), ale ideové pohnutky – odraz válečného střetu (zneuctění ostatků vítěznou stranou; viz chybějící lebky a jejich další manipulace vítězi?, trofeje?); případně rituální ukončení pohřbívání zdejší komunitou (?). To by ovšem znamenalo, že hroby byly na povrchu různě označeny, což by platilo zejména ve vztahu k předpokládaným představitelům místní elity ve skupině A. Hypotetickou událost by šlo podle bronzové přezky z hrobu 38 datovat do doby kolem poloviny 5. století.

Jak ovšem ukazuje mladší hrob č. 11 se starším hřebenem, nelze vyloučit, že některé hroby byly otevírány komunitou, která se zde usídlila někdy koncem 5. století (pokud se ovšem nejedná o donesenou starožitnost jiného původu). Pro malý počet hrobů a jejich rozptýlený charakter nelze mladší, merovejskou etapu z tohoto pohledu podrobněji analyzovat (srov. s pozorováním na pohřebišti ve Strachotíně; Čížmář – Geislerová – Rakovský 1985, 295–296).

Elita

Výše byla naznačena existence místní elity. Lze ji charakterizovat jen podle několika pohřebních praktik (velikost hrobových jam, umístění na pohřebišti). Jedná se o skupinu A, kde jednoznačně dominuje hrob č. 30. Patrně jako jediný byl umístěn téměř do centra mohyly KNP; snad šlo o jistou výsadu (?) rezervovanou jen pro předáky zde žijící komunity. V této souvislosti je vhodné upozornit na známý nález hrobu jezdce s koňským postrojem, zlatým nákrčníkem, kotlem a mečem v nedaleké Bříze u Litoměřic, datovaného do horizontu Untersiebenbrunn, tj. do období trvání pohřebiště v Lužci nad Vltavou (Tejral 2001).

Shrnutí

Pokud shrneme poznatky o způsobech pohřbívání ve starší etapě, prakticky v každém ohledu nacházíme podobné, ne-li stejné charakteristiky v niemberské skupině – tvar a velikost hrobových jam (mělké, úzké a v některých případech příliš krátké jámy v poměru k zemřelým; nepravidelný až ledvinovitý půdorys), smíšená orientace SJ–ZV, pohřby na břicho, vícenásobné pohřby. Ve srovnání s dosud publikovanými poznatky z jiných soudobých pohřebišť je lužecká nekropole v rámci Čech zatím ojedinělá; zdá se ovšem, že podle předběžných informací lze stejnou (nebo podobnou) situaci očekávat na blízkém pohřebišti ve Vliněvsi (zatím hlášeny pohřby na břicho). Je možné, že se jedná o komunity původem přímo ze středoněmeckého prostředí, přicházející na území Čech během první poloviny 5. století (ke kontaktům ze středoněmeckou oblastí viz Svoboda 1962). Další informace lze snad očekávat i po úplné publikaci nedávno zkoumaných pohřebišť z 5. století (Zbuzany, nepublikováno; Praha-Zličín, Vávra a kol. 2007).

UMĚLÁ DEFORMACE LEBKY (RK)

Z vinařického stupně v Čechách lze zařadit s určitostí jeden (Kolín, hrob 10, *Svoboda 1965*), s menšími pochybnostmi druhý (Lužec, dvojhrob 18a–b) a s otazníkem třetí nález umělé deformované lebky (Praha-Podbaba, *Niederle 1892; Vlček 1969*).

V Lužci bylo v hrobě 18a–b pohřbeno malé dítě ve věku od jednoho do tří let s umělou deformací lebky (*Chochol 1969; Likovský – Stránská – Velemínský 2005; Korený 2005* – zde zařazeno do merovecké fáze). V hrobové jámě byl nalezen pouze malý fragment železné spony a části jiného dětského skeletu. Zlomek železné spony lze jen s otazníkem datovat do období vinařické skupiny, není tedy zcela vyloučeno, že hrob náleží již do merovecké části pohřebiště.

Tab. 4. Lužec nad Vltavou. Přehled nálezů z hrobů

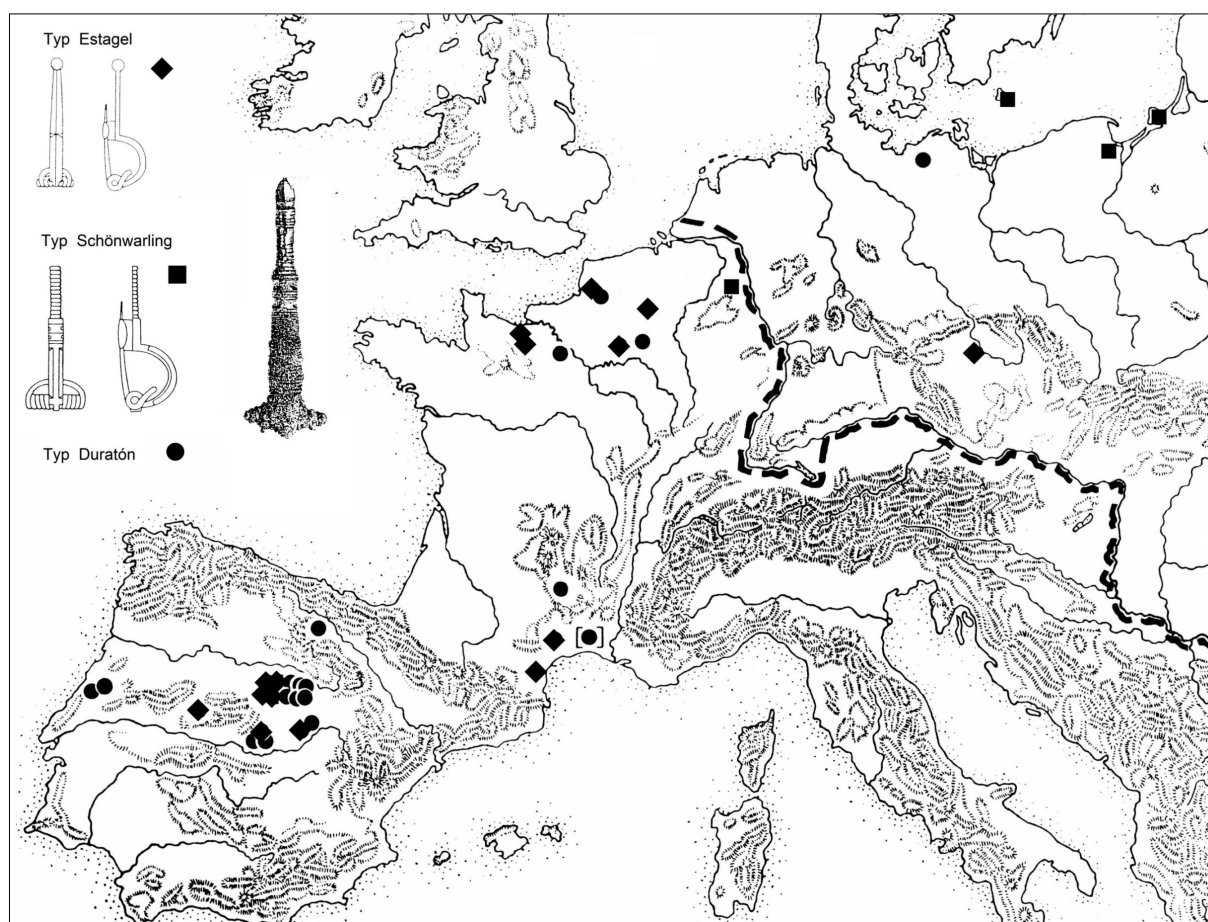
Hrob/ Předmět	Přezka Fe	Přezka Br.	Ke. v ruce	Ke. na kruhu	Skořápka	Spona Ag/Au	Spona Fe	korálky	Kroužky Br.	Klíč Fe	Nůž	Tyčinka Fe	Závěsek	Hřeben	Kopí	Průvlečka Fe	Pazourek	8 kování Fe	Přeslen	Kosti zv.	Šípka	Ocílka	Šídlo	Sklo	Celkem
6			1																						1
8			1		1															2					4
9				1																					1
10	2				2		4	2	2	1	1	1													15
11														1?											1?
12										1					1										2
15			1?																						1?
16	1									1					1	1									4
17		1					1																		2
18a-18b							1																		1
20			1																						1
21	1									1								1	1						4
22																				1					1
23										1															1
24										1															1
25	1		2																		4				7
27														2					1			1			4
28				1																					1
29b													1												1
30	2									1													1		4
34	1																								1
37b	1																							1	2
38		1	1																						2
50											1						4					1		1	7
Celkem starší hroby	5	2		2			2?				6		1	1		1	5			1		1	1	2	26
Celkem mladší hroby	4		4		1	2		4	2	2	2	1	1	2	1			1	2	2	4	1			39
Celkem	9	2	6	2	1	2	2	4	2	2	8	1	2	3	1	1	5	1	2	3	4	2	1	2	69
Hrob/ Předmět	Přezka Fe	Přezka Br.	Ke v ruce	Ke na kruhu	Skořápka	Spona Ag	Spona Fe	korálky	Kroužky Br.	Klíč Fe	Nůž	Tyčinka Fe	Závěsek	Hřeben	Kopí	Průvlečka	Pazourek	8 kování Fe	Přeslen	Kosti zv.	Šípka	Ocílka	Šídlo	Sklo	Celkem

INVENTÁŘ POHŘEBIŠŤ (RK)

Spony

Z pohřebiště se dochovaly čtyři (resp. tři) spony. Blíže neurčitelný je zlomek samostřílové železné spony z hrobu 18a–b (určeno jen podle popisu a kresby, nepodařilo se ji zatím dohledat); také není jasné, ke kterému dětskému skeletu spona původně patřila. Ze spínadla zbyla jen část delšího vinutí s fragmentem lučíku, který byl snad „širší“. Datování je proto jen orientační, snad polovina 5. až 1. polovina 6. století.

V porušeném hrobě č. 17 byla železná samostřílová spona pravděpodobně typu Estagel, rozšířená na západogótském a franském teritoriu společně se sponami typu Duratón (*Schulze-Dörrlamm 1986*). Výzdobou našemu exempláři jsou ovšem blízké také některé exempláře typu Schönwarling, známé v několika kusech z Pobaltí (*Schulze-Dörrlamm 1986, 652–653*). Typ Estagel je charakterizován malým vinutím, krátkým půlkruhovitým lučíkem, dlouhou špičatou nožkou a krátkým pevným zachycovačem (*obr. 21*). Nejstarší spony tohoto typu se objevují v druhé polovině 5. století, jejich výskyt končí v průběhu druhé třetiny 6. století. K přesnějšímu zařazení našeho exempláře napovídá výzdoba nožky. Tvoří ji střídavě metopovitý motiv a příčné rýhování, které přechází i na lučík. Tento styl je hojně rozšířený již v pozdně římském období a udržuje se i ve starší fázi stěhování národů. Ukončení nožky a její tvar ukazuje poněkud překvapivě na časně křížovité spony, které se také vyznačují popisovanou výzdobou na dlouhé nožce a lučíku. Jedná se zejména o typy Åk (stupeň C3/D1–D2), Perdöhl (rovněž C3/D1–D2) a mladší typ Brandwell (D3), rozšířené ve Skandinávii, Anglii a v Pobaltí (*Reichstein 1975*). Ve spojení s výše uvedeným typem Schönwarling (rovněž se vyskytující v Pobaltí) lze tedy klást nejen možný původ, ale i datování lužecké spony do doby kolem poloviny 5. století. Tomu by odpovídalo i datování bronzové přezky t. Böhner A1 (byť se tento typ přezek objevuje až do poloviny 6. století), nalezené ve stejném hrobě.

Obr. 21. Rozšíření spon typu Estagel, Duratón a Schönwarling v Evropě (podle Schulze-Dörrlamm 1986; doplněno)

Ve spodní polovině hrobu č. 10 byl pár drobných kleštovitých spon. Jsou stříbrné, pozlacené, s dnes chybějícím železným vinutím a jehlou. Spony byly v dolní, druhotně (?) porušené části hrobu. Podle posunu dolních končetin není vyloučeno, že k částečnému otevření hrobu došlo ještě v době, kdy spony držely na kusu textilie. Jedna ze spon byla již publikována B. Svobodou (1965, tab. LXXX:8a–b, mylně jako Hořín u Mělníka); J. Tejral oba exempláře řadí do skupiny durynských spon (Tejral 2002) a datuje do intervalu 480–530 (Schmidt IIb; další příklady: Stöben hrob 79, Schmidt 1960; Altenerding hrob 21, Sage 1984; Drösing-Hutmansdorf, Stuppner 1990, Abb. 1413; Praha-Dejvice, hrob 41, Svoboda 1965, tab. L:9; Pnětluky, Svoboda 1965, obr. 56:5).

PŘEZKY

Dvojdílná železná přezka s ploténkou z hrobu 5 je zbytkem zničeného žárového pohřbu z počátku mladší doby římské; stejně se našly v hrobech 58, 76, 80 a 88 (Kytlicová 1970, pozn. 84; podobně Pňov, Rybová 1970 a Plotiště nad Labem, hrob 599, Rybová 1979; 1980). Jiná železná přezka s ploténkou z hrobu 16 se dochovala v příliš fragmentárním stavu na to, aby se dala podrobněji charakterizovat; zdá se, že měla spíše oválný než čtverhranný rámeček (Kytlicová 1970, pozn. 84, uvažuje o datování tohoto typu až do období stěhování národů).

Želená přezka s malou čtvercovitou ploténkou z hrobu č. 30 je tvarem objevujícím se na počátku doby stěhování národů; zdá se, že rámeček je příčně rýhován (Tejral 1982, 114).

Železná přezka ledvinovitého tvaru bez ploténky s rozšířeným jazýčkem na jeho konci z hrobu 21 se objevuje spíše v hrobech z 5. století (četné příklady Tejral 1982, 119–120; Čechy: Litovice, hr. 19, stříbrná, Pleinerová 2006).

Ostatní železné přezky bez plotének ze starších (30, 35, 37a) a mladších hrobů (10, 25) nelze pro jejich průběžný tvar či zlomkovitost blíže chronologicky charakterizovat.

Tvar a zrcadlově asymetrická výzdoba bronzové přezky s železným trnem z hrobu 38 je patrně výsledkem značně hrubě provedené práce. Zdá se, že malé plošky nad spojnicí zvířecích hlaviček jsou zbytkem ploténky, a přezka by tak mohla patřit mezi typy Haillet a Krefeld-Gellep s pevnou ploténkou, tedy do Böhmerova III. stupně (tj. po r. 435, Böhme 1974; Swift 2000), resp. Sommerovy skupiny 3f (Sommer 1984, 39–40, Taf. 17). Není zcela vyloučeno, že rámeček přezky byl původně součástí velkého kování (srov. např. exemplář z Rouvroy, Sommer 1984, Taf. 17:6).

Bronzová přezka typu Böhner A1 z hrobu 17 (Böhner 1958, 179) má přesnou analogii v hrobě 42 v Oberbuchsiten ve Švýcarsku. A. Motschi srovnává tento exemplář s dalšími obdobnými nálezy a klade tento celek do první fáze M1 mužských pohřbů na zkoumané lokalitě, tj. do 1. poloviny až poloviny 6. století (Motschi 2007, 43, 101, Abb. 25, Taf. 15). Stejný typ přezky byl také nedávno nalezen v hrobě č. 19 v Litovicích, společně s velkou stříbrnou přezkou ledvinovitého tvaru, kterou lze dobře datovat do období kolem poloviny 5. století (Pleinerová 2006; srov. obdobný exemplář stříbrné přezky z bohatého hrobu z Měcholup). Proto i s ohledem na přítomnost spony typu Estagel s poněkud archaičtější výzdobou (viz výše) by naše přezka patřila spíše do stejného časového úseku.

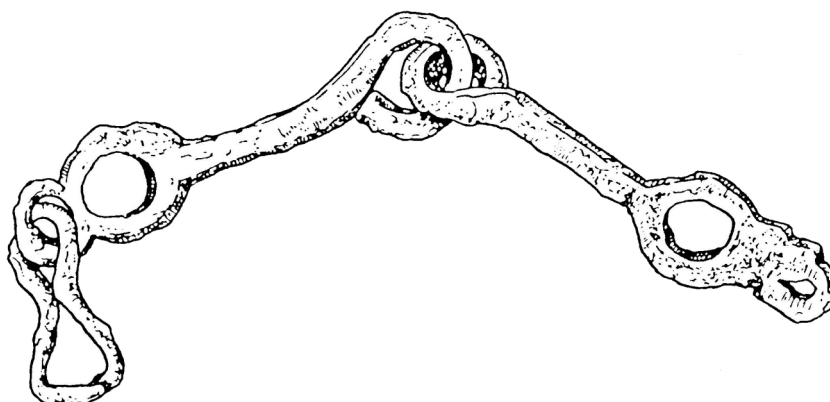
Průvlečka

Z porušeného hrobu č. 16 pochází železná průvlečka, která byla společně s železnou přezkou součástí řemene opasku (obr. 8:5).

Železné osmičkovité kování

Z rozrušeného hrobu 21 pochází oboustranně prohnuté železné kování, které mohlo být součástí opasku (k funkci Losert – Pleterski 2003, 267–269, Abb. 60:20).

Kování se objevuje také v celcích, obsahujících součástky koňského postroje. Rozměry podobné vykované články jsou uváděny již z doby římské, např. z Mušova-Burgstallu (Komoróczy 1999, Abb. 6:2). Jak ukazují příklady z období stěhování národů, průvlečka mohla být přímo součástí udidla (srov. např. Zierzow s datováním do přelomu 5.–6. století, obr. 22; Dörge 1960, Abb. 1, Karte 1; Schach-Dörge 1970, 95–96; mladší příklady viz Müller-Wille 1972; Oexle 1992). S ohledem na datování železné

Obr. 22. Zierzow, udidlo (podle Döriges 1960)

přezky ledvinovitého tvaru do vinařického stupně by mohlo jít v pořadí asi o třetí doklad užití koně z území Čech (Bříza: *Svoboda 1965*; *Tejral 2001*; Karlovice-Čertova ruka: *Filip 1947*).

Hřebeny

V hrobě 11 byl v blíže neznámém místě nalezen hřeben s vysokým trojúhelníkovitým držadlem a bronzovými nýty, zdobený koncentrickými kroužky. Patří k typu Thomas II-1B a jeho výskyt nepřekračuje polovinu 5. století (*Thomas 1960*, Karte 7; *Böhme 1974*). Z Čech lze uvést snad jen nezdobený exemplář z rozrušených hrobů v Praze-Dejvicích (Podbaba: *Svoboda 1965*, tab. LI:6). Lužecký hřeben ovšem s pohřbem z hrobu 11 nesouvisí, do výplně hrobové jámy se dostal z jiného, staršího hrobového celku při/nebo po vyloupení tohoto hrobu. Pod pohřbem č. 11 je totiž hrob 12, obsahující nůž a dlouhé kopí, které tento pohřeb datuje do merovejského stupně; hrob 11 proto nemůže být starší.

V merovejském hrobě č. 27 byly zlomky dvou jednostranných hřebenů, zdobených koncentrickými kroužky. Jedná se o typy běžné na konci 5. a počátku 6. století. Dva hřebeny byly nalezeny např. v Mochově, hr. č. 12 (*Zeman 1958*, 437).

Závěsky

V hrobě 29b byl pyramidovitý kostěný závěsek zdobený koncentrickými kroužky (tzv. Donaranhänger), v Čechách dosud neznámý. Samotný by k datování pohřbu příliš nepřispěl, neboť v užším středoevropském prostoru se objevuje již od konce 4. století (*Zlechov: Tejral 1982*, 40; *Stuppner 2002*), přičemž je znám i z mnohem mladších celků až do 7. století (např. na nedávno prozkoumaném pohřebišti ve Freundorfu v Rakousku byl v hrobě č. 422 stejný závěsek na náhrdelníku, datovaném solidem Justiniána I. z r. 527, *Blesl 2005*). Chronologickou pozici nálezů určuje horní pohřeb 29a, ve kterém byl mrtvý uložen na břiše; hrob 29b a tedy i závěsek patří nejvýše do 1. poloviny 5. století, spíše však do jeho prvních desetiletí.

V hrobě 10 byl kulatý závěsek z parohu, zdobený koncentrickými kroužky, typický ženský (dětský) šperk. Objevuje se v hrobech západomerovejského okruhu od druhé poloviny 5. století po začátek 7. století; většina nálezů je převážně z 6. století. V Čechách jsou z publikovaných nálezů nejbližší exempláře z Hostivaře, kde v neporušeném ženském hrobě z poloviny 6. století byl nezdobený terč, ovšem s perforací umístěnou uprostřed kotouče (*Kovářík 1995*, obr. 145) a z Jiřic, kde v hrobě 14 byl stejný terč s velkým středovým otvorem (*Svoboda 1965*, LX:2).

Jiný malý terčík byl v Mochově, v hrobě 3, kde se ovšem jedná o provrtanou kůstku, která byla součástí náhrdelníku (*Zeman 1958*, obr. 5:17; novější přehled *Losert – Pleterski 2003*; *Sage 1984*).

Kroužek

Jeden bronzový kroužek byly v ženském hrobě č. 10 v poloze u hlavy; snad byl součástí nějaké čelenky nebo náhrdelníku, ležícího na původním místě – kolem krku (viz korálky).

Šídlo

V hrobě č. 30 bylo kostěné, užíváním hlazené šídlo.

Klíče

V hrobě č. 10 byly dva jednoduché železné klíče; na jednom z nich, ležícím u levé ruky, byl zachován nýt.

Kopí

Z merovejského hrobu č. 12 pochází kopí, které svojí délkou 44,2 cm je zatím nejdelší svého typu nalezené v Čechách. Spolu s nožem o délce 16,5 cm tvořilo pár, běžný v hrobech bojovníků (např. Mochov, hr. 4 a 18, *Zeman 1958*, obr. 6 a 20). Tvarově identický, ale o 5 cm kratší kus pochází z hrobu 23/XVIII v Záluží (d. 39,4 cm, *Svoboda 1965*, tab. XCII:1) a o 7 cm již zmíněné kratší kopí z hrobu 18 v Mochově (délka 37,7 cm, *Zeman 1958*, obr. 20:7). Rovněž o něco menší je také zatím nezvěstné kopí z rozrušených hrobů z Radonic nad Ohří (délka 35,3 cm, *obr. 23*). Z Moravy pochází identický exemplář ze Šakvic, hr. 45 (délka cca 45 cm, *Novotný 1975*, obr. 34:1; *Kovárník 1997*), jiný s hráněnou tulejkou a úzkým dlouhým hrotem z Bohumilic u Znojma (délka 34,1 cm, *Peškař 1968*, obr. 2:8; v literatuře je tradičně uváděno Oblekovice). Blíže nepopsané kopí o délce asi 40 cm bylo mezi zničenými hroby v Kněžívce (NZ 2449/91, *Frolíková-Kaliszová 1991*). Dlouhá úzká a plochá kopí podobná lužeckému kusu jsou známá již z mladší doby římské. Např. v severské skupině Mollestad, datované do druhé poloviny 4. století, jsou podobná kopí; rozdíl mezi nimi a naším nálezem je v jejich hvězdicovitém až čtvercovitém průřezu hrotu (Nydám I, *Bemmann – Bemmann 1998*, Abb.137:917, 969; k datování *Bemmann – Hahne 1994*).

Souhrnně se jedná o typ s velmi dlouhým a úzkým listem, který se objevuje nejdříve na konci 5. století. Dlouhé a úzké kopí, byť poněkud jiného typu a s botkou, pochází také z hrobu bojovníka s mečem z Lochenic, lokalita III (délka 41,7 cm, *Zeman 1990*, obr. 28:7).

Obr. 23. Radonice nad Ohří, okr. Louny. Kopí; nález z roku 1927, kostrový hrob, býv. M Libochovice, kresba podle fotografie v NZ 991/82, nepublikováno

Hroty šípů

Podle popisu byly v merovejském hrobě č. 25 nalezeny pohromadě u kratší západní stěny čtyři hroty šípů, které původně tvořily svazek. Hroty šípů jsou v mladší fázi stěhování národů poměrně běžným nálezem, v Kamýku bylo nalezeno 10 hrotů, dosud asi nejvíce v jednom hrobě (*Svoboda 1965*; *Korený 2005*; *Oexle 1992* uvádí nedopatřením jen šest).

Nože

Nalezeny v hrobech č. 10, 12, 16, 17, 21, 23, 24 a 30. Jedná se o nejběžnější nástroj, případně zbraň v rámci celého období stěhování národů. V hrobech 10 a 17 se dochovaly zlomky dlouhé 5,7 cm, v č. 21 zbyl větší fragment o délce 11,4 cm. Další exempláře z hrobů 23 a 24 měly téměř shodnou délku i tvar (12 a 12,8 cm). Nůž z hrobu 16 o délce 16,5 cm nelze blíže charakterizovat, protože se dochoval jen jeho stručný popis. Nůž stejné délky se našel v oblasti pánve v hrobě 12. Nůž se širokou čepelí a s osazenou masivní a dlouhou rukojetí byl v porušeném hrobě č. 30.

Kování kapsáře

Kování č. 1 z hrobu 50 (*obr. 16:7*) je prakticky identické s kovářím kapsářem, nalezeným v Hostimi; u horního okraje ve střední stříškovité části mělo malý otvor (lokalita Kozel, *Benková – Čtverák – Lutovský 1997*, 313, obr 6:8). Není vyloučeno, že s ním funkčně souvisel předmět, který byl původně

Obr. 24. Lužec nad Vltavou. Glazovaný džbánek z hrobu 28 (podle Rypka 2007)

určen jako nůž (*obr. 16:8*). Snad za kování kapsáře lze označit železný fragment, nalezený v merovejském hrobě č. 27 (viz ocílka).

Ocílka?

V hrobě č. 27 bylo torzo železného kování, které lze jen s jistou rezervou označit za zbytek ocílky.

Křesací kameny

Nalezeny ve dvou případech. V hrobě 50 byly čtyři kusy. Soubor se skládá z vrtáku (*silicít, obr. 16:1*), škrabadla na úštěpu (*silicít* typu Krzemionki, *obr. 16:2*), čepele s příčnou a laterální retuší (*silicít, obr. 16:3*) a čepele s laterální retuší (*silicít, obr. 16:4*). Nález z hrobu 16 (1 kus, *obr. 8:4*) je neurčen. Určené exempláře štípané industrie patřily původně buď k inventáři objektů lineární keramiky, nebo pocházely z rozrušených hrobů kultury nálevkovitých pohárů (salzmündský stupeň).

Keramika

Na kruhu točená keramika z lužeckého pohřebiště byla již dříve, resp. nedávno, podrobena důkladnému rozboru. Džbán byl zachráněn ze zničeného hrobu č. 9 a patří do 1. poloviny 5. století (*Zeman 1994*). Glazovaný pohárek s odlomeným uchem (*obr. 24*), nalezený ve výklenku dětského hrobu č. 28, je podle nedávné analýzy pravděpodobně pannonského původu a do hrobu se rovněž dostal někdy v první polovině 5. století (*Rypka 2007*).

V ruce hnětená keramika z lužeckých hrobů je charakteristická naprostou absencí výzdoby, větší část je navíc pro svou tvarovou nevyhraněnost chronologicky obtížně zařaditelná.

Ze záspy hrobu č. 38 pochází ve střepech částečně dochovaná nádoba se šikmou kanelurou a umbem; okraj se nedochoval. Patrně se jedná o typ lahvovité nádoby s širokým tělem a vyšším válcovitým hrdlem. Podobný exemplář pochází např. z kostrového hrobu z Prosmyk (*Blažek 1995*). Lze ji datovat do počátku stěhování národů.

Malá hrncovitá nádobka s výdutí v polovině výšky a ven vyhnutým, téměř vodorovným okrajem pochází ze zničeného hrobu č. 8. Profilací vykazuje příbuznost s tvary, zjištěnými na pohřebišti v Klučově (hrob 20/52, jáma 4, *Korený – Kudrnáč 2003*, obr. 10:4, 14:9), případně se zdobenou variantou s vpichy na výdutí z neporušeného ženského hrobu 26/XXI v Záluží, s mincí císaře Anthemia (*Svoboda 1965*, tab. XCIV:16).

Z hrobu 6 pochází menší válcovitá nádobka se zataženým okrajem a širokým rovným dnem. Podobný exemplář je znám rovněž z Klučova (jáma 3, *Korený – Kudrnáč 2003*, obr. 14:3), velmi hrubé práce jsou exempláře z pohřebišť v Lotouši (*Svoboda 1965*, tab. LXVII:5,6) a v Jiřicích (hrob 19, *Svoboda 1965*, tab. LXIII:4); příklady datované do merovejského období.

Z hrobu č. 25 pochází dvě nádoby, uložené pohromadě u jedné z kratších stěn hrobu. Větší z nich, mísovitá nádoba s výdutí v polovině výšky, je velmi podobná exempláři ze zničených hrobů v bývalé okresní pískovně v Roudnici nad Labem-Hracholuskách (*Svoboda 1965*, tab. LXXVI:6 – chybně „Na vrších“). Lze ji datovat do merovejského období, i když musíme mít na zřeteli, že na lokalitě byly nalezeny také předměty z vinařického stupně (*Trefný – Korený 2007*). Zdobené varianty tohoto tvaru jsou známé např. z Klučova (hroby 11/51 a 12/51, *Korený – Kudrnáč 2003*, obr. 6:3,9), případně ze Záluží (hrob 13/VIIIa, *Svoboda 1965*, tab. LXXXVIII:7 – s poněkud archaičtější výzdobou). Druhý kus nalezený v hrobě č. 25 je malý pohárek s dovnitř zataženým okrajem, sám o sobě těžko datovatelný.

Miniaturní nádobku z dětského hrobu č. 20 bylo možné posoudit jen podle fotografie. Jedná se o hrubě zpracovaný tvar s dovnitř zataženým okrajem. Hrob byl patrně neporušený, nadměrně velká jáma a poloha hrobu na pohřebišti (mezi starším dětským hrobem č. 28 a mladšími hroby č. 11 a 12) by spíše nasvědčovala merovejskému stáří.

Přesleny

Z hrobu č. 21 pochází válcovitý přeslen. Tento tvar se objevuje průběžně po celé období stěhování národů. S ohledem na datování ostatního hrobového inventáře jej lze zařadit spíše do 1. poloviny 5. století. V merovejském hrobě č. 27 byl nalezen také hráněný kónický přeslen, tvar běžný v mladším stupni stěhování národů.

Sklo

V porušeném dvojhrobu 37b–c byl větší zlomek okraje skleněné nádoby; snad se jedná o tzv. spitzbecher (?). Z hrobu č. 50 pochází zlomek tenké skleněné nádoby; u jednoho okraje jsou dvě tenká žebra. Oba zlomky pocházejí z hrobů ze starší, vinařické fáze pohřbívání na lokalitě.

Korálky

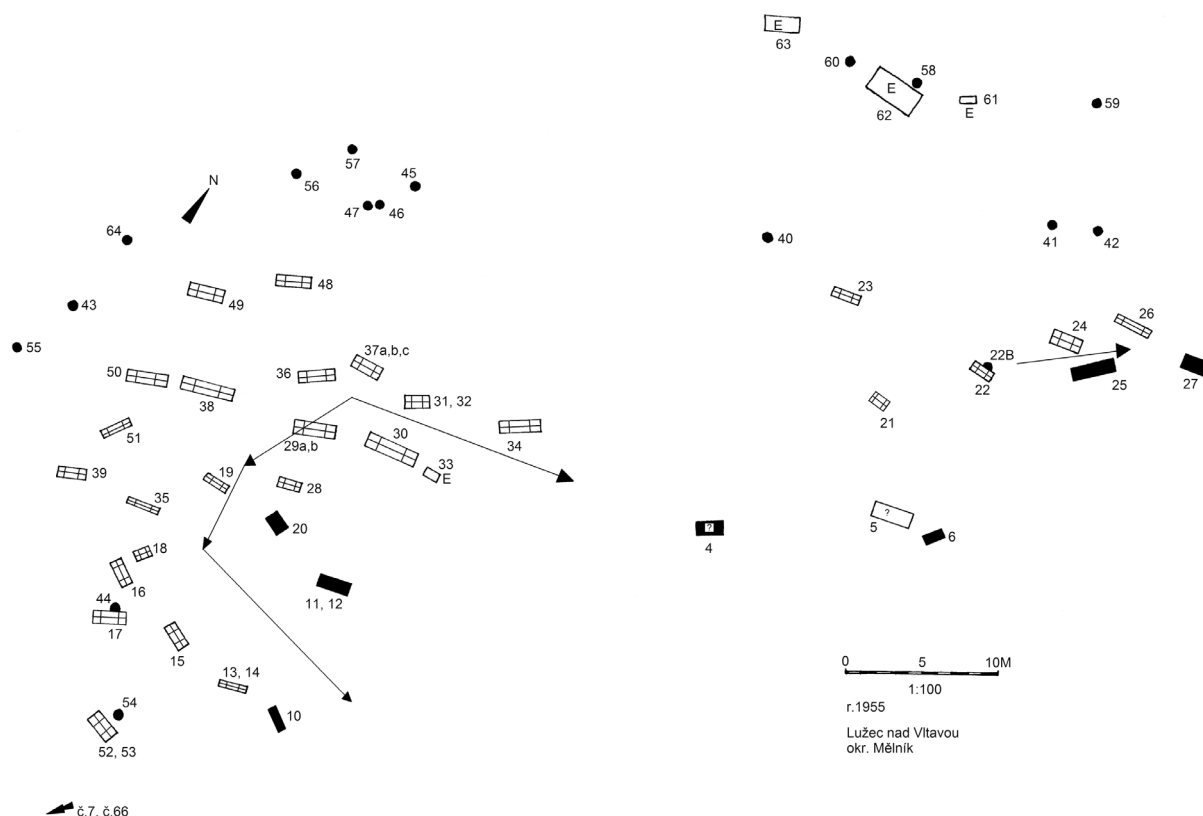
Z hrobu č. 10 pochází i pět korálků – čtyři skleněné (2 modrozelené, 1 tmavě zelenomodrý, 1 světle modrý) a jeden bronzový (kroužek). Náhrdelník ležel na krku. Zda k němu patřil i větší bronzový kroužek, který ležel u hlavy, není jasné.

Zvířecí kosti a vajíčka

Ze zničeného hrobu č. 8 byla zachráněna pouze nádoba, datovatelná do merovejského období. Po rozplavení obsahu nádoby byly podle určení E. Zikmundové uvnitř nalezeny pažní a loketní kost kura domácího a zlomky skořápky slepičího vejce.

Vejce je poměrně častým milodarem v merovejském období; obvykle je u pohřbu jedno vejce, méně již dvě a zcela ojediněle je popsán případ z Prahy-Podbaby (hrob XI) se čtyřmi vejci. V hrobech bývá nalézáno bez rozdílu pohlaví; zdá se, že v Záluží se většinou objevuje v hrobech výše postavených osob. Zajímavé je také v některých případech doložené uložení vajíčka v nádobě (Praha-Podbaba: hrob III – žena?, vajíčko, X – vajíčko, XI – vajíčko u ucha, vajíčko nad nádobou a dvě vajíčka u nádoby (!); Záluží: 18/XIII – hrob jezdce, vajíčko, 36/XXXII – žena, dvě vajíčka v nádobce, 37/XXXIII – muž, vajíčko v nádobce, 38/XXXIV – vajíčko u nádobky, 42/XXXVIII – dítě, vajíčko, 45/XLI – muž, vajíčko v nádobce, 46/XLII – žena, vajíčko, *Svoboda 1965*; Kněžívka: hrob 3, nepubl.; Lochenice: I/13 – muž, vajíčko, IX/4 – žena, vajíčko, *Zeman 1990*).

Kosti kuřete byly nalezeny v ženském hrobě v Žiželicích, datovaném do počátku stěhování národů (*Svoboda 1965*, 281) a v hrobě XII v Praze-Podbabě, patřícím patrně do merovejského období (*Svoboda 1965*, 267).

Obr. 25. Lužec nad Vltavou. Chronologie. Hroby vinařické, merovejské a nedatované. Směry vývoje pohřbívání

V Lochenicích I byla v hrobě č. 6 nad rozdrcenou nádobou nalezena kostra pravděpodobně kura a v zásypu zbytky vejce (Zeman 1990, 72; k nálezům vajec z kamene a keramiky viz Pieta 1983, 183).

Z hrobu 22 pochází pažní kost tura (?), poraženého ve stáří do 15 měsíců. Ležela u kratší stěny za hlavou nebožtíka. Stejně uložena měla dlouhá kost (údajně vepře) v neporušeném ženském hrobě 26/XXI v Záluží (Svoboda 1965, 287); dlouhé kosti větších zvířat nebo i jejich části jsou ostatně velmi často doloženy v mladším, merovejském období (četné doklady Svoboda 1965). Ovšem s ohledem na umístění hrobu a jeho velikost se spíše přikláníme k datování do starší etapy pohřbívání na lokalitě.

Poznámky k nálezům

Starší etapu pohřbívání lze hodnotit z hlediska množství nálezů jako velmi chudou až asketickou. Předměty byly nalezeny u 13 z 35 pohřbů, tj. v 37 % případů. Milodary byly v hrobech 9, 38, 28 (1 nádoba), 22 (maso/kost tura?), součástky oděvu a předměty denní potřeby byly u pohřbů č. 17 (spona, přezka a nůž), 38 (přezka), 50 (taška s křesacím náčiním), 9, 16 (opasek), 21, 23, 24, 29b (závěsek), 30, 34, 37b–c. Z předmětů zcela absentují např. korálky, rovněž je velmi slabě zastoupena keramika, ze součástek oděvu téměř chybí spony (je zajímavé, že v tomto směru je stejné merovejské pohřebiště v Jiřicích), skleněné nádoby (zastoupeny jenom dva zlomky) a zcela chybí zbraně.

V merovejských hrobech bylo naproti tomu nálezů podstatně více a byly zastoupeny ve všech hrobech (snad s výjimkou vyloupeného a datačně nejistého hrobu č. 4). Milodary byly v hrobech 6 (nádoba), 8 (nádoba s vajíčkem a kosti kura), 20 (nádobka) a 25 (dvě nádoby). Patrně všechny součástky oděvu zůstaly v hrobě č. 10 (spony, závěsek, klíče, korálky, nožík, ...); částečně u pohřbu č. 25, 27 (hřebeny). Zbraně byly v hrobech č. 12 (kopí, nůž; patrně kompletní výzbroj) a 25 (čtyři šípky). Otazníkem je hrob 11, kde byl nalezen chronologicky starší hřeben; není jasné, zda se jedná o starožitnost, nebo se do hrobu dostal až při jeho vyloupení (a současně při otevření nějakého staršího, vinařického hrobu).

Hroby bez výbavy a jejich datování

Na ploše výzkumu bylo zjištěno 7 neporušených pohřbů, bez nálezů: 15, 29a, 31–32, 37a, 52–53 (?), 81; 11 pohřbů porušených, bez nálezů: 13 (?), 14, 19, 22 (pouze zvířecí kost), 26, 35, 36, 39, 48, 49, 51. Celkem tedy asi 18 případů, což činí asi 40 % ze všech pohřbů (45), resp. až 53 %, pokud bychom srovnávali jen s počtem vinařických pohřbů (34). Z uvedených pohřbů lze totiž č. 29a, 31–32, 37a, 49, 52–53 a 81 spolehlivě zařadit mezi vinařické hroby (kámen pod hlavou, poloha na břicho, orientace S–J). Další, č. 15, 35, 36, 39, 48, 51, lze mezi vinařické hroby zařadit s ohledem na jejich parametry a situování na pohřebišti. Zbylé hroby jen s větší nebo menší pravděpodobností můžeme datovat do starší fáze vinařické skupiny (13, 14, 19, 22, 26).

Z merovejských hrobů zkoumaných na území Čech není známé tak vysoké procento hrobů, ať neporušených nebo porušených, zcela bez výbavy. Naopak velmi blízko ke starší etapě lužického pohřebiště má situace v Kolíně, kde z 15 pohřbů je 10 porušených a bez nálezů (67 %); podobně i v Praze-Kobylisích, kde z 21 pohřbů je 9 bez nálezů (43 %). V případě Kobylis je nutno brát tento údaj jen jako orientační, protože pohřebiště bylo zkoumáno na dvou malých oddělených plochách (*Kandyba 1936; Bureš 1987*).

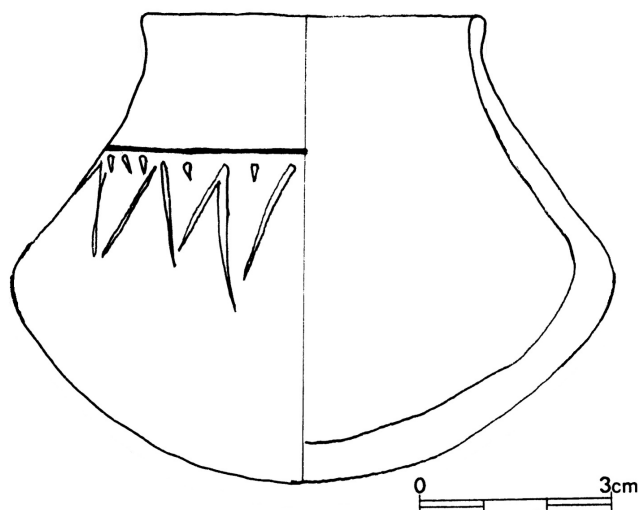
Hrob č. 4 bez výbavy lze, s ohledem na jeho předpokládanou hloubku a situování na pohřebišti, zařadit mezi merovejské hroby.

Prázdny hrob č. 5 nelze blíže časově zařadit.

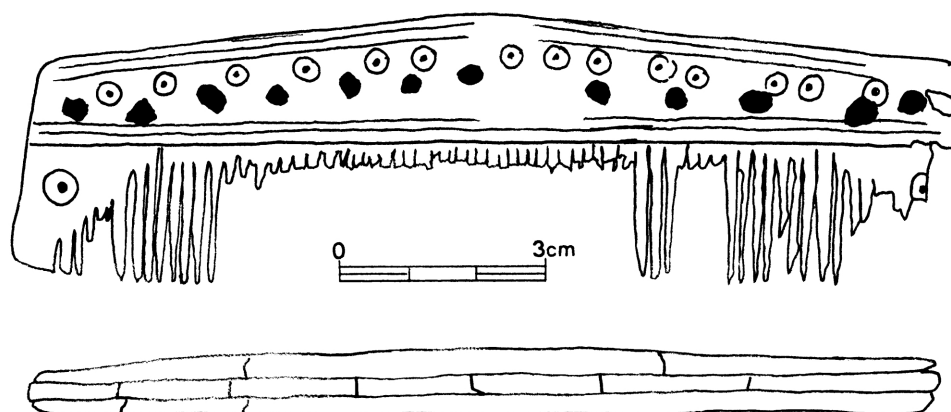
ZÁVĚREČNÁ ÚVAHA K POČÁTKŮM MEROVEJSKÉ DOBY V ČECHÁCH (RK)

Naleziště v Lužci nad Vltavou není jediné, kde byly současně zjištěny jak doklady staršího (vesměs vinařického), tak mladšího, merovejského stupně období stěhování národů v Čechách. Jen shodou téměř neuvěřitelných okolností však na každé lokalitě byly tyto doklady zničeny, takže disponujeme pouze ojedinělými předměty, případně několika celky, ovšem většinou bez jakýchkoliv dalších informací. Tak byla zničena pohřebiště nebo jejich klíčové partie v Přerově nad Labem (*obr. 26*), Roudnici nad Labem-Hracholuskách (*Svoboda 1965, 272–273, tab. LXXVI:2–7, LXXVII; Trefný – Korený 2007*), Dobroměřicích (*Svoboda 1965, 240*), Radonicích nad Ohří (*Svoboda 1965, 270, tab. LXXXIII:12,14, LXXX:5; Zeman 1994, tab. IV:2; Sklenář 2003; Bouzek – Koutecký – Neustupný 1966, 51, Pl. XLII:6*), Toušeni (*Sklenář 1992, č. 772/2; Svoboda 1965, 275–276, obr. 59:9, tab. XX:6,7, LXXIV:1,7, LXXX:1–3, LXXXII:8; Niederle 1918, 9, obr. V:1,2; Hájek 1931, 14, obr. 6*), Zbuzanech (*Blažek 1969; Skružný 1972; Slabina 1969; Svoboda 1965, 279, tab. XXIII:3, XXXV:3, Ořech!; 1972; Vencl 1972, č. 149, tab. LXI:A, Ořech!; Zeman 1994, tab. I:3*). Potřebnou dokumentaci postrádají porůznu sbírané nálezy z pohřebiště v Praze-Dejvicích (Podbaba: *Svoboda 1965*) a v Bylanech (*obr. 30; Píč 1897, 394, XLVIII:3; Koutecký 2003, 21, tab. 48:3*), nejistého původu jsou předměty z Prahy-Malé Strany (Petřín; *Píč 1909, 69, obr. 27*). Z Dobříčan rovněž pocházejí nálezy z obou hlavních stupňů; zde však není jisté, zda nejsou z různých míst katastru obce (*obr. 27; Svoboda 1965, 240*); podobně je to i v Třebichovicích, odkud je známé pohřebiště (vinařický st.) a dva hroby z let 1894–95. Ve sbírce slánského muzea jsou totiž uloženy předměty (z jednoho?) hrobu, nalezeného někde na katastru obce a datovatelného do merovejské fáze (*obr. 28*). O málo lepším případem je Stehelčevy, ale ani zde situace nedovoluje širší úvahy (pouze dva hroby; *Svoboda 1975*; k datování hr. 2 do vinařického stupně *Tejral 2002*). V Litovicích bylo nedávno prozkoumáno (snad) malé pohřebiště patrně z přelomu 4. a 5. století (*Pleinerová 2006*); ovšem hrob 7, situovaný na okraji (?) pohřebiště je ale možná mladší (srov. ojedinělý nález z pohřebiště v Rohrendorf v Rakousku s nádobou s podobnými ččkami, datovaný nejdříve na přelom 5. a 6. století; *Tejral 1975, obr. 20:8, zde chybně jako celek; Hampl 1965, Taf. IV:8*).

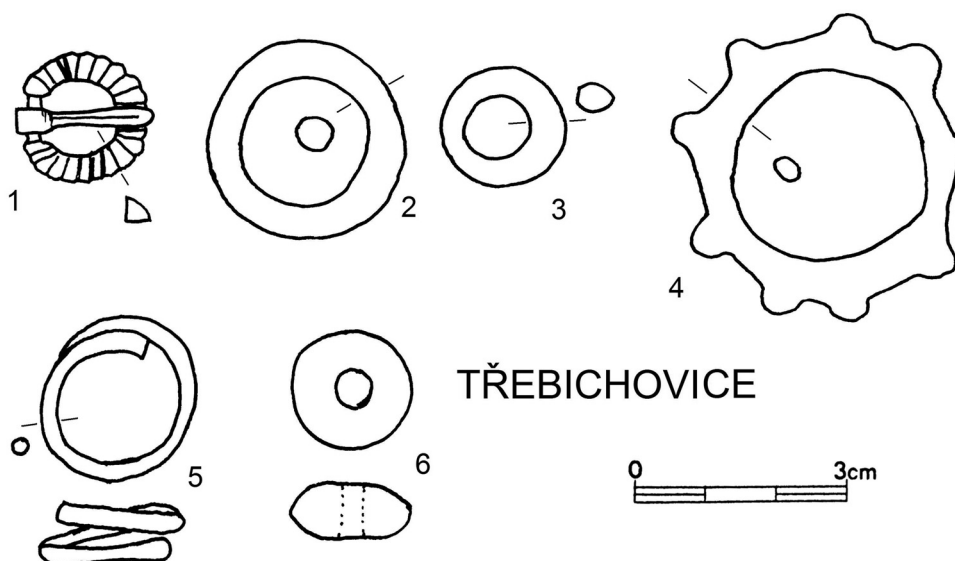
Ze sídlišť přichází do úvahy prostor bývalého oppida na Závisti, kde bylo zkoumáno sídliště vinařické a odkud jsou i (zatím) jednotlivé předměty merovejského stáří (*Jansová 1971, obr. 22:4; Motyková – Drda – Rybová 1978a, 183, obr. 54; 1978b, 292–293, Fig. 8:11, 10:3, 21:10*). Naopak problematickým je nedávno publikované sídliště v Siřemi, kde sice jednostranný hřeben je merovejský, ale většina předmětů náleží do vinařického stupně; okolnosti výzkumu této lokality navíc nabádají k jistě opatrnosti v hodnocení tohoto sporného nálezového souboru (*Jančo 2001; Korený 2005*).

Obr. 26. Přerov nad Labem, okr. Nymburk. Nádoba, hrob, bývalá Axamitova sbírka. Uloženo v NM Praha, inv. č. 46 846, nepublikováno

Obr. 27. Dobříčany, okr. Louny. Hřeben, býv. Benešova sbírka. Uloženo v NM Praha, inv. č. 32 207; kresba podle NZ 3166/74 (K. Slepíčka), nepublikováno

Obr. 28. Třebichovice, okr. Kladno. Soubor z jednoho (?) hrobu. Uloženo v M Slaný, inv. č. 3212–17, č. 3654 (lebka) předáno do NM Praha, nepublikováno

Předcházející řádky nás přivádějí k závěrečné úvaze o počátcích merovejské doby v Čechách.

Na možnost jemnějšího členění závěrečného stupně období stěhování národů v Čechách upozornil již B. Svoboda, když poukázal na dvě po sobě jdoucí migrační vlny, nesoucí sebou různorodý inventář hmotné kultury (Svoboda 1965). V tomto krátkém odstavci pouze odkáží na materiál, který lze zařadit na samý počátek merovejského stupně.

Starobylý inventář lze nalézt v inventáři hrobů 3 a 41 z Prahy Dejvic (Podbaba) s kleštovitými sponami starších sérií (Svoboda 1965), v hrobech 2, 3, 12 z Mochova (Zeman 1958), hroby I, 13/VIIIa, 18/XIII, 21/XVI, 49/XLV(?), 58 v Záluží (Svoboda 1965), hrob z r. 1893 v Postoloprtech-cukrovaru (obr. 29; Zeman 1994, obr. 1:3). V Roudnici byla ze zničených hrobů zachráněna také nádoba, vykazující velkou podobnost lužecké z hr. 25 (Svoboda 1965, LXXVI:6). V Tvršicích, opět mezi zničenými hroby, byly zachráněny čtyři nádoby; jedna z nich se šikmými krátkými žlábký, sklíčkem na dně a archaickou profilací by patřila na samý konec 5. století (k nádobám s vloženými skly viz Sakař 1967; k tomu Schmidt 1985, 294–295). Rovněž dvojhrob č. 2 ve Stehelčevsi s kruhovým příkopem a složitější konstrukcí hrobky vykazuje v mobiliáři starobylé znaky, takže jeho datování kolísá od fáze D3 až k počátku 6. století (Svoboda 1975; Tejral 2002); podobně kolísá datování hrobu 1 v Chotěšicích, s železnou jehlicí krytou zlatem, nalezenou společně s pozdním džbánem (srov. datování Svoboda 1965; Zeman 1994; Tejral 2002). Starobylá je také nádoba z hrobu 26 z Bylan u Českého Brodu, která má své analogie ve středním Německu ve Schmidtově skupině IIa (obr. 30; Svoboda 1965, tab. LXXXII:4; NM; srov. Koutecký 2003, 21, žárový hrob; Píč 1897, popis sekundárně rozrušeného kostrového hrobu). Z Kladna byla nedávno popsána spona Invillino, tedy rovněž typ, který se později v 6. století neobjevuje (Droberjar 2002a); jiná drobná kleštovitá spona starší proveniencí je známá z Pnětluk (Svoboda 1965). Snad v této době byla do Čech přinesena pozdní křížovitá spona typu Goutum, zachráněná ze zničeného hrobu v Orasicích (Reichstein 1975; Svoboda 1965).

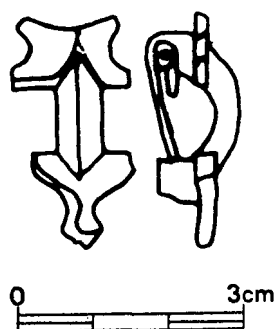
Z některých sídlišť jsou rovněž publikovány předměty, které patří do konce 5. nebo na přelom 5. a 6. století (Jenštejn, spona t. Ozingel, Droberjar – Turek 1997; Březno, Pleinerová 1975; Soběsuky? Blažek 1997).

Nově přichází s výše uvedeným mobiliářem nepřicházeli koncem 5. století do prázdné krajiny, jistě zde narazili na skupiny pozdní vinařické fáze (např. Praha-Kobylisy); stalo se tak někdy po roce 480 (k možným okolnostem Korený 2005). Míchání obou skupin může snad dokumentovat výše uvedený přehled lokalit s vinařickým a merovejským osídlením (resp. pohřbíváním). Tato přechodná fáze pravděpodobně netrvala dlouho, snad někdy na přelomu 5. a 6. století nebo nejpozději počátkem 6. století skončila. Pro její smíšený charakter by tedy bylo vhodnější označení přechodný „vinařicko-merovejský“ horizont D3/E1 (po 480–okolo 500), po němž následuje již „čistý“ merovejský stupeň E2 (po 500–570/580). Předložený návrh bude ovšem nutně ještě detailněji analyzovat.

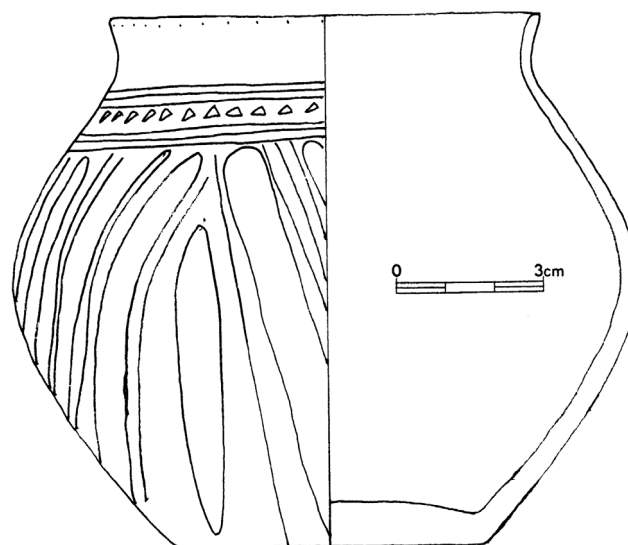
ZÁVĚR (RK)

Na polykulturní lokalitě v Lužci nad Vltavou bylo v nově otevřené pískovně v letech 1955–56 prozkoumáno celkem 40 hrobů z období stěhování národů s 45–47 pohřby. Antropologicky nebyly skelety – až na dítě s uměle deformovanou lebku – analyzovány. Analýzou byly rozlišeny dvě hlavní etapy pohřbívání. Starší lze datovat rámcově do starší fáze vinařického stupně (D1–D2), tj. nejvýše do poloviny 5. století. Mladší, merovejskou, pak na konec 5. století (resp. počátek pohřbívání; zbytek nekropole byl pískovnou zničen).

Starší etapa je charakteristická nápadnou chudobou až absencí milodarů a mobiliáře pohřbených. Tato situace koresponduje se situací na některých soudobých pohřebištích (Kolín, Praha-Kobylisy). Na pohřebišti pohřbívala své mrtvé také místní elita (skupina A). Výzkumem bylo dokumentováno několik jevů (smíšená orientace S–J a Z–V, kameny pod hlavou, malé a mělké hrobové jámy, nepravidelný tvar jam, pohřby na bříše, nadprůměrná četnost vícenásobných pohřbů), které korespondují s niemberskou skupinou. Je možné uvažovat o tom, že jde o komunitu, pocházející ze středního Německa. Otevření hrobů v této etapě bylo snad jednorázovým aktem, důvody nebyly pravděpodobně v rovině majetkové, ale ideové (1. důsledky porážky ve vojenském střetu, tj. akt vítězné strany, 2. rituální uzavření pohřbívání místní komunitou, 3. narušení až v merovejské fázi). Pravděpodobně této fázi patří i pohřeb jedno- až tříletého dítěte s uměle deformovanou lebku z hrobu č. 18.

Obr. 29. Postoloprty, cukrovar, okr. Louny.
Spona z hrobového celku,
nalezeného v r. 1893. Uloženo
v M České Budějovice, č. 1868,
býv. sbírka M Ohrada

Obr. 30. Bylany, okr. Kolín. V ruce hnětená
nádobka z kostrového nebo žárového hrobu.
Uloženo v NM Praha, inv. č. 64341

Mladší etapa pohřbívání začala asi po jednogenerační pauze někdy na konci 5. století, kdy do českého prostoru dorazila nová vlna usedlíků z území Durynské říše, tj. opět ze středoněmeckého prostoru. Nově příchozí plynule navázali na areál staršího pohřebiště. Není vyloučeno, že některé starší hroby otevřeli a získané předměty si přivlastnili (hrob 11). Z hrobů je zajímavý neporušený hrob bojovníka s mimořádně dlouhým kopím (č. 12) a pohřeb ženy s párem malých klešovitých spon durynské provenience (č. 10).

Obě pohřebiště představují v rámci Čech zatím ojedinělý doklad s doloženým vinařským a mero-vejským osídlením, protože ostatní lokality byly buď zničeny nebo nedostatečně zkoumány. I v tom spočívá hodnota a přínos naleziště pro poznání období stěhování národů v Čechách.

PRAMENY

- Dohmal, Z. 1959: Lužec nad Vltavou – uhlíky. Uloženo v NZ O. Kytlicové. ArÚ AV ČR Praha, čj. 6705/59, s. 67.
Frolíková-Kaliszová, D. 1991: Kněžívka. ArÚ AV ČR Praha, čj. 2449/91 (výzkum A. Knor a J. Zeman).
Kytlicová, O. 1959: Lužec nad Vltavou. ArÚ AV ČR Praha, čj. 6705/59, 6707/59.
Neustupný, J. 1957: Zápůjčka. NM Praha, čj. 1453/57–SII.
Zikmundová, E. 1960: Zvířecí kosti ze sídliště a pohřebiště v Lužci nad Vltavou. ArÚ AV ČR Praha, čj. 2159/60.

LITERATURA

- Bemmann, G. – Bemmann, J. 1998: Der Opferplatz von Nydam. Neumünster.
Bemmann, J. – Hahne, G. 1994: Waffenführende Grabinventare der jüngeren römischen Kaiserzeit und Völkerwanderungszeit in Skandinavien, Bericht der Römisch-Germanischen Kommission 75, 283–640.
Benková, I. – Čtverák, V. – Lutovský, M. 1997: Několik poznámek k hradišti „Kozel“ u Hostimi, okr. Beroun, Archeologie ve středních Čechách 1, 311–321.
Blažek, J. 1995: Die jung- und spätkaiserzeitlichen Skelettgräber in Nordwestböhmen, Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege 37, 139–161.

- Blažek, J. 1997:* Die neuen und unbekanten Funde der späten römischen Kaiserzeit und der Völkerwanderungszeit in Nordwestböhmen. In: J. Tejral – H. Friesinger – M. Kazanski (Hrsg.), Neue Beiträge zur Erforschung der Spätantike im mittleren Donaauraum. Brno, 11–22.
- Blažek, O. 1969:* Hřbitov z doby stěhování národů ve Zbuzanech, Zpravodaj středočeské vlastivědy a kronikářství I-3, 165–168.
- Blesl, Ch. 2005:* Gräber des 6. Jahrhunderts in Freundorf, Fundberichte Österreich – Materialhefte, Reihe A, Sonderheft 2, 136–144.
- Bouzek, J. – Koutecký, D. – Neustupný, E. 1966:* The Knovíz settlement of North-west Bohemia. Fontes Archaeologici Pragenses 10. Pragae.
- Böhme, H. W. 1974:* Germanische Grabfunde des 4. und 5. Jahrhunderts zwischen unterer Elbe und Loire. München.
- Böhner, K. 1958:* Die fränkischen Altertümer des Trierer Landes. Berlin.
- Břeň, J. – Turek, R. 1960:* Dějinný nástup Slovanů – doba tzv. stěhování národů. In: J. Neustupný a kol., Pravěk Československa. Praha, 366–385.
- Budinský, P. – Waldhauser, J. 2004:* Druhé keltské pohřebiště z Radovesic (okres Teplice) v severozápadních Čechách. Archeologický výzkum v severních Čechách 31. Teplice.
- Bureš, M. 1987:* Plochá kostrová pohřebiště doby laténské v Praze, Archaeologica Pragensia 8, 5–156.
- Čižmář, M. 2000:* Nálezy lidských kostí na moravských sídlišcích doby laténské, Památky archeologické – Supplementum 13, 81–91.
- Čižmář, M. – Geislerová, K. – Rakovský, I. 1985:* Pohřebiště z doby stěhování národů ve Strachotíně, Památky archeologické 76, 285–307.
- Dörge, H. 1960:* Zu einer Trensform der Reihengräberzeit und die Datierung des Grabes von Zierzow, Kreis Ludwigslust, Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege 8, 350–400.
- Droberjar, E. 1999:* Od plaňanských pohárů k vinařické skupině (Kulturní a chronologické vztahy na území Čech v době římské a v časné době stěhování národů), Sborník Národního muzea, Historie 53, 1–2.
- Droberjar, E. 2002a:* Opomenuté nálezy spon z doby stěhování národů z Kladna a Lovosic, Archeologie ve středních Čechách 6, 409–413.
- Droberjar, E. 2002b:* Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě. Praha.
- Droberjar, E. 2005:* Praha germánská. In: M. Lutovský – L. Smejtek a kol., Pravěká Praha. Praha, 777–841.
- Droberjar, E. – Turek, J. 1997:* Zur Problematik der völkerwanderungszeitlichen Siedlungen in Böhmen (Erforschung bei Jenštejn, Kr. Praha-východ). In: J. Tejral – H. Friesinger – M. Kazanski (Hrsg.), Neue Beiträge zur Erforschung der Spätantike im mittleren Donaauraum. Brno, 99–119.
- Filip, J. 1947:* Dějinné počátky Českého ráje. Praha.
- Filip, J. 1956:* Keltové ve střední Evropě. Praha.
- Kovářík, J. 1995:* Doba stěhování národů. In: M. Fridrichová a kol., Praha v pravěku. Praha, 229–234.
- Hampl, F. 1965:* Die langobardischen Gräberfelder von Rohrendorf und Erpersdorf, NÖ, Archaeologia Austriaca 37, 40–78.
- Hájek, L. 1931:* Hroby z doby stěhování národů v Toušeni, Památky archeologické 37, 14–16.
- Chochol, J. 1969:* Ein künstlich deformierter Kinderschädel aus der Zeit der Völkerwanderung (Fundort Lužec nad Vltavou, Bez. Mělník, Böhmen), Anthropologie 7/2, 11–17.
- Jančo, M. 2001:* Osada z obdobia sťahovania národov v Siřemi, okr. Louny, Archeologie ve středních Čechách 5, 485–508.
- Jansová, L. 1971:* Hradiště nad Závistí v období pozdně římském a v době stěhování národů, Památky archeologické 62, 135–178.
- Kandyba, O. 1936:* Vyloupené laténské hroby v Kobylisích, Obzor praehistorický 9, 1930–35, 106–116.
- Kokowski, A. 2002:* Die Bauchbestattungen in Masłomęcz-Gruppe. In: K. Kuzmová – K. Pieta – J. Rajtár (Hrsg.), Zwischen Rom und dem Barbaricum. Festschrift für Titus Kolník zum 70. Geburtstag. Nitra, 287–294.
- Kolník, T. 1973:* Pohrebisko z doby sťahovania národov v Abraháme, Slovenská archeológia 21, 359–399.
- Komoróczy, B. 1999:* Ein bemerkenswerter Eisenfund im Areal der römischen Anlage am Burgstall bei Mušov (Bez. Břeclav, Südmähren). In: J. Tejral (Hrsg.), Das Mitteleuropäische Barbaricum und die Krise des römischen Weltreiches im 3. Jahrhundert. Brno, 71–90.
- Korený, R. 2005:* Čechy v 6. století. K problému konce germánského osídlení Čech, Archeologie ve středních Čechách 9, 459–522.
- Korený, R. 2007:* Poslední Germáni v Čechách. Katalog výstavy. Čelákovice.
- Korený, R. v tisku:* Hügelbestattungen in Böhmen in der Merowingerzeit. In: Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostbayern/West- und Südböhmen.
- Korený, R. – Kudrnáč, J. 2003:* Pohřebiště z doby stěhování národů v Klučově. Nové zhodnocení a jeho místo v rámci Českobrodsko v období stěhování národů a počátků raného středověku, Archeologie ve středních Čechách 7, 417–456.

- Koutecký, D. 2003:* Bylany u Českého Brodu. Eponymní lokalita bylanské kultury. *Fontes Archaeologici Pragenses* 29. Pragae.
- Kovárník, J. 1997:* Gräber der Völkerwanderungszeit im Gebiet von Znojmo. In: J. Tejral – H. Friesinger – M. Kazanski (Hrsg.), *Neue Beiträge zur Erforschung der Spätantike im mittleren Donaauraum*. Brno, 45–55.
- Křížek, F. 1965:* Prehistorické i pozdější trepanace lebek na československém území a jejich vztah k psychiatrii, *Československá psychiatrie* 61, 331–338.
- Křížek, F. 1967:* Prähistorische Funde von trepanierten Schädeln in der Tschechoslowakei und ihre Beziehung zur Archeopsychiatrie, *Schweizer Archiv für Neurologie, Neurochirurgie und Psychiatrie* 100-2, 411–424.
- Kytlicová, O. 1966:* Nécropole de l'époque romaine et de l'époque des migrations a Lužec nad Vltavou (Bohême). In: J. Filip (réd.), *Investigations archéologiques en Tchécoslovaquie*. Prague, 204–205.
- Kytlicová, O. 1968:* Slovanské pohřebiště v Brandýsku, *Památky archeologické* 59, 193–248.
- Kytlicová, O. 1970:* Pohřebiště z doby římské v Lužci nad Vltavou (o. Mělník), *Památky archeologické* 61, 291–377.
- Likovský, J. – Stránská, P. – Velemínský, P. 2005:* An assortment of palaeopathological findings from the anthropological collection of the Institute of archaeology in Prague in funds of the National museum, *Sborník Národního muzea, Přírodní vědy* 61, 81–140.
- Losert, H. – Pleterski, A. 2003:* Altenerding in Oberbayern. Struktur des frühmittelalterlichen Gräberfeldes und „Ethnogenese“ der Bajuwaren. Berlin – Bamberg – Ljubljana.
- Meduna, J. 1970:* Laténské pohřebiště v Brně-Horních Heršpicích, *Památky archeologické* 61, 225–235.
- Meyer, E. 1969:* Das germanische Gräberfeld von Zauschwitz, kr. Borna. *Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege* 6. Berlin.
- Meyer, E. 1976:* Die germanischen Bodenfunde der spätrömischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit in Sachsen. *Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege* 11. Text. Berlin.
- Motschi, A. 2007:* Das spätrömisch-frühmittelalterliche Gräberfeld von Oberbuchsiten (SO). *Collectio Archaeologica* 5. Zürich.
- Motyková, K. – Drda, P. – Rybová, A. 1978a:* Závist. Keltské hradiště ve středních Čechách. Praha.
- Motyková, K. – Drda, P. – Rybová, A. 1978b:* Metal, glass and amber objects from the acropolis of Závist, *Památky archeologické* 69, 259–343.
- Müller-Wille, M. 1972:* Pferdegrab und Pferdeopfer im frühen Mittelalter, *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 20–21, 119–248.
- Niederle, L. 1892:* Die neuentdeckten Gräber von Podbaba und der erste künstlich deformierte prähistorische Schädel aus Böhmen, *Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft Wien* 22, Neue Folge 12, 1–18.
- Niederle, L. 1918:* Merovejská kultura v Čechách, *Památky archeologické* 30, 1–16.
- Novotný, B. 1975:* Objev pohřebiště z doby stěhování národů a pozdní doby hradištní u Šakvic (okr. Břeclav), *Přehled výzkumů* 1974, 42–44.
- Oexle, J. 1992:* Studien zu merowingenzeitlichem Pferdegeschirr am Beispiel der Trensens. Mainz.
- Peškař, I. 1968:* Náhodné objevy hrobů z doby stěhování národů na Znojemsku, *Archeologické rozhledy* 20, 202–208.
- Pieta, K. 1983:* Pohřebisko z doby stahovania národov v Dvoroch nad Žitavou, *Študijné zvesti AÚ SAV* 20, 175–186.
- Píč, J. L. 1897:* Pohřebiště se skrčenými kostrami u Bylan, *Památky archeologické* 17, 381–410.
- Píč, J. L. 1909:* Starožitnosti země České III.1. Čechy za doby knížecí. Praha.
- Pleinerová, I. 2006:* Litovice (okr. Praha-západ): hroby vinařického stupně doby stěhování národů. In: E. Droberjar – M. Lutovský (eds.), *Archeologie barbarů 2005*. Praha, 483–498.
- Reichstein, J. 1975:* Die kreuzförmiger Fibel. *Offa-Bücher* 34. Neumünster.
- Rybová, A. 1970:* Das Brandgräberfeld der jüngeren römischen Kaiserzeit von Pňov. *Archeologické studijní materiály* 9. Praha.
- Rybová, A. 1979:* Plotiště nad Labem. Eine Nekropole aus dem 2.–5. Jahrhundert u. Z. I. Teil, *Památky archeologické* 70, 353–489.
- Rybová, A. 1980:* Plotiště nad Labem. Eine Nekropole aus dem 2.–5. Jahrhundert u. Z. II. Teil, *Památky archeologické* 71, 93–224.
- Rypka L. 2007:* Několik poznámek k nálezu římsko-provinciální glazované nádoby z Lužce nad Vltavou, okr. Mělník. In: E. Droberjar – O. Chvojka (eds.), *Archeologie barbarů 2006*. České Budějovice, v tisku.
- Sage, W. 1984:* Das Reihengräberfeld von Altenerding-Aubing in Oberbayern. Berlin.
- Sakař, V. 1967:* Nádoby s vloženými okénky v Římany neobsazené střední a východní Evropě, *Památky archeologické* 58, 416–432.
- Sedláčková, H. – Waldhauser, J. 1987:* Laténská pohřebiště ve středním Polabí, okr. Nymburk, *Památky archeologické* 78, 134–204.
- Schach-Döriges, H. 1970:* Die Bodenfunde des 3. bis 6. Jahrhunderts nach Chr. zwischen unterer Elbe und Oder. *Offa-Bücher*. Neue Folge 23. Neumünster.

- Schmidt, B. 1961:* Die späte Völkerwanderungszeit in Mitteleuropa. Halle.
- Schmidt, B. 1963a:* Neue völkerwanderungszeitliche Funde zwischen Unstrut und Ohre, *Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte* 47, 347–369.
- Schmidt, B. 1963b:* Gräber mit trepanierten Schädeln aus frühgeschichtlicher Zeit, *Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte* 47, 383–387.
- Schmidt, B. 1964:* Das frühvölkerwanderungszeitliche Gräberfeld von Niemberg, Saalkreis, *Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte* 48, 315–332.
- Schmidt, B. 1985:* Körpergräber eines birituellen Gräberfeldes der spätrömischen Kaiserzeit und frühen Völkerwanderungszeit bei Wulfen, Kr. Köthen, *Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte* 68, 279–296.
- Schulze-Dörrlamm, M. 1986:* Romanisch oder germanisch? Untersuchungen zu den Armbrust- und Bügelknopffibeln des 5. und 6. Jahrhunderts n. Chr. aus den Gebieten westlich des Rheins und südlich der Donau, *Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz* 33, 593–720.
- Sklenář, K. 1982:* Pravěké nálezy na Mělnicku a Kralupsku. Mělník.
- Sklenář, K. 1992:* Archeologické nálezy v Čechách do roku 1870. Prehistorie a protohistorie. Praha.
- Sklenář, K. 2003:* Archiv nálezových zpráv oddělení prehistorie a protohistorie Národního muzea v Praze. Zprávy ČAS–supplément 51.
- Skrůžný, L. 1972:* Zbuzany, o. Praha-západ, *Výzkumy v Čechách* 1969, 190–191.
- Slabina, M. 1969:* Zbuzany, o. Praha-západ, *Bulletin záchranného oddělení* 6, 171.
- Sommer, M. 1984:* Die Gürtel und Gürtelbeschlage des 4. und 5. Jahrhunderts im römischen Reich. *Bonner Hefte zur Vorgeschichte* 22. Bonn.
- Stloukal, M. – Hanáková, H. – Kolník, T. 1972:* Pohřebiště z doby stěhování národů v Abrahámu, *Časopis Národního muzea*, řada B 141, 141–152.
- Stuppner, A. 1990:* KG Drösing, VB Gänsendorf, *Fundberichte aus Österreich* 28, 1989, 259.
- Stuppner, A. 2002:* Amulette und Anhänger vom Oberleiserberg bei Ernstbrunn, NÖ. In: K. Kuzmová – K. Pieta – J. Rajtár (Hrsg.), *Zwischen Rom und dem Barbaricum. Festschrift für Titus Kolník zum 70. Geburtstag*. Nitra, 377–384.
- Svoboda, B. 1939:* Čechy v době stěhování národů, *Sborník Národního muzea* 1, 157–200, tab. IX–XI.
- Svoboda, B. 1962:* Beziehungen zwischen den mitteleuropäischen Skelettgräbern der Gruppe Leuna–Haßleben und den böhmischen Funden aus dem 5. Jahrhundert, *Germania* 40, 85–105.
- Svoboda, B. 1965:* Čechy v době stěhování národů. Praha.
- Svoboda, B. 1972:* Nová ptačí spona z Čech. K dějinám našich zemí v pozdním 6. stol. n. l., *Časopis Moravského muzea* 57, 123–131.
- Svoboda, B. 1975:* Dva hroby z doby stěhování národů ve Stehelčevsi u Slaného, *Památky archeologické* 66, 133–151.
- Swift, E. 2000:* Regionality in dress accessories in the late Roman West. *Monographies instrumentum* 11. Montagnac.
- Šmejda, L. 2001:* Kostel nebo mohyla? Příspěvek ke studiu pohřebních areálů, *Archeologické rozhledy* 53, 499–514.
- Tejral, J. 1975:* K langobardskému odkazu v archeologických pramenech na území Československa, *Slovenská archeológia* 23, 379–446.
- Tejral, J. 1982:* Morava na sklonku antiky. Praha.
- Tejral, J. 2001:* Auswirkungen der Foederaten-Kultur im Barbaricum: Das Grab von Bříza, Bez. Litoměřice. In: A. Wiczorek – P. Périn (Hrsg.), *Das Gold der Barbarenfürsten. Schätze aus Prunkgräbern des 5. Jahrhunderts n. Chr. zwischen Kaukasus und Gallien*. Stuttgart, 40–41, Kat. 2.3.
- Tejral, J. 2002:* Beiträge zur Chronologie des langobardischen Fundstoffes nördlich der mittleren Donau. In: J. Tejral (Hrsg.), *Probleme der frühen Merowingerzeit im Mitteldonauraum*. Brno, 313–358.
- Thomas, S. 1960:* Studien zu den germanischen Kämmen der römischen Kaiserzeit, *Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege* 8, 54–215.
- Točík, A. 1962:* Nové nálezy z doby stěhování národů na juhozápadnom Slovensku, *Štúdijné zvesti AÚ SAV* 9, 187–218.
- Trefný, M. – Korený, R. 2007:* Dvě na kruhu točené nádoby z období stěhování národů z Roudnice nad Labem, okr. Litoměřice, *Podřipský muzejník* 2007, v tisku.
- Vávra, J. – Jiřík, J. – Kubálek, P. – Kuchařík, M. 2007:* Pohřebiště z doby stěhování národů v Praze-Zličíně, ul. Hrozenkovská – průběžná zpráva o metodice a výsledcích výzkumu. In: E. Droberjar – O. Chvojka (eds.), *Archeologie barbarů 2006*. České Budějovice, v tisku.
- Vencl, S. 1972:* Ořech (?), o. Praha-západ, *Výzkumy v Čechách* 1969, 169, obr. LXI A:1.
- Vlček, E. 1953:* Trepanace z doby římské z Nitranského Hrádku, *Archeologické rozhledy* 5, 455–459.
- Vlček, E. 1969:* Artificially deformed skulls from the Migration period from Praha-Podbaba, *Anthropologie* 7/2, 5–9.

- Waldhauser, J. a kol. 1978: Das keltische Gräberfeld bei Jenišův Újezd in Böhmen. Archeologický výzkum v severních Čechách 6–7. Teplice.
- Zeman, J. 1958: Pohřebiště z doby stěhování národů v Mochově, Památky archeologické 49, 423–471.
- Zeman, J. 1990: Pohřebiště z doby stěhování národů. In: J. Zeman – M. Buchvaldek – J. Sláma (eds.), Lochenice. Z archeologických výzkumů na katastru obce. Praehistorica 16, 69–101.
- Zeman, J. 1994: Na kruhu robená keramika z pozdní fáze doby stěhování národů v Čechách, Praehistorica 21, Varia Archaeologica 6, 55–68, Tab. I–IV.

ZWEI GRÄBERFELDER DER VÖLKERWANDERUNGSZEIT IN LUŽEC NAD VLTAVOU, BEZ. MĚLNÍK

In den Jahren 1955–1956 realisierte O. Kytlicová eine Rettungsuntersuchung im Bereich einer polykulturellen Lokalität in einem Sandbruch, dessen größerer Teil im Kataster Lužec nad Vltavou (Abb. 1) liegt. Unter anderem untersuchte bzw. erfasste sie im Rahmen der dort gegebenen Möglichkeiten 40 Gräber mit 45–46/47 Bestattungen aus der Völkerwanderungszeit (Ursprünglich waren 100 oder mehr Gräber an diesem Ort vorhanden.). Es kann nicht ausgeschlossen werden, dass sich beide Gräberfelder auch auf das benachbarte Kataster Vraňany ausgedehnt haben (Abb. 2; Manche Autoren halten diese Lokalität für das andere Gräberfeld im Schlosspark auf dem Kataster Hořín; z. B. Droberjar 2002b, 164; auch Svoboda 1965, 252–253; Tejral 2002). Höchstwahrscheinlich ist das gesamte Gräberfeld der Stufe D erfaßt worden (32–38/39 Gräber), wohingegen im Fall der merowingerzeitlichen Stufe allerdings nur 8–9 Gräber untersucht wurden.

Die Gräber können räumlich vorläufig in zwei Gruppen in der Arbeitsversion geteilt werden, d. h. I – 26 Gräber, II – 10 Gräber und vermutlich das vereinzelte Grab 81 (Abb. 4). Im Verlaufe der Untersuchung wurde ihre Orientierung nicht detailliert dokumentiert und sie kann auch nicht mechanisch vom Gesamtplan abgeleitet werden.

Beide Gräberfelder aus der Völkerwanderungszeit wurden an einer Stelle mit längerer Begräbnis-tradition (event. Siedlungstradition) angelegt. Diese hinterließ hier unzweifelhafte Spuren (v.a. Hügelgräber der Trichterbecherkultur). Nur auf diese Art und Weise können ungewöhnliche Anomalien, wie Lage, Orientierung und in manchen Fällen auch die Tiefe der Grabgruben erklärt werden. Das betrifft vor allem die Gräber der Gruppe I (Die Gräber mit abweichender Orientierung Nr. 38, 51, 39, 35 und 19 bilden z. B. ein Oval mit einer leeren Fläche in der Mitte.). Außer Grab 19 sind alle sehr seicht eingetieft. Diese Anomalie könnte von der Existenz eines älteren urgeschichtlichen Hügelgrabes zeugen, wobei die Gräber der Völkerwanderungszeit später in seiner Aufschüttung eingetieft wurden. Eine ähnliche Situation kann auch bei weiteren Grabgruben beobachtet werden (Abb. 22).

Grundangaben zur Grabgröße (Übersicht siehe Taf. 1) wurden in 24 Fällen registriert. Drei weitere Fälle erlaubten nur eine Rekonstruktion von Daten. Allgemein kann man zusammenfassen, dass vorwiegend das Grab 30 und dann auch das Grab 29b der Vinařice-Stufe die größten Dimensionen aufweisen. Die größten Gräber der merowingerzeitlichen Stufe präsentieren vermutlich die Objekte 17 und 10.

Bei der Grabkonstruktion (Abb. 17) kommt zweimal eine Nische (10, 28) vor. Die Gräber 23, 31–32 haben unregelmäßige Grabgruben. Die Reste einer Holzkonstruktion befinden sich in den Gräbern 26, 12, 49 und Holzkohle beinhalten die Gräber 15, 20, 23, 25. Im Kindergrab 20 blieb ein kleiner Pfosten mit Holzresten im Bereich des Brustkorbes des hier Bestatteten erhalten. Doppelgräber sind auf dem Gräberfeld häufig vertreten (mit Sicherheit Nr. 3a–b, 18a–18b, 37b–37c und 52–53).

In den Gräbern der Vinařice-Stufe 29a und 31–32 lagen die Toten auf dem Bauch. Noch vor kurzen handelte es sich hierbei um die ersten festgestellten Belege solcher Körperlage in diesem Zeithorizont in Böhmen. Vor einigen Jahren brachte eine Untersuchung des unweit liegenden Gräberfeldes in Vliněves weitere derartige Befunde (Abb. 1: 9). Eine Verbindung dieser Fälle mit der Situation in der benachbarten Niemberger Gruppe kann nicht ausgeschlossen werden.

Ein interessantes Phänomen stellt das häufige Vorkommen von Steinen unter dem Kopf der Beerdigten auf dem Gräberfeld der Vinařice-Stufe dar (Gräber 24, 37a–c, 38, 49, vermutlich auch 50). Zu dieser Gruppe gehört ebenfalls das allein liegende Grab 81.

Nur 6 oder 7 Gräber aus insgesamt 45–46 Bestattungen wurden später nicht zerstört. Die übrigen Gräber tragen Spuren von sekundären Eingriffen unterschiedlichen Umfangs (Taf. 2 u. 3).

Das 1–3-jährige Kind aus dem Doppelgrab 18 hatte einen künstlich deformierten Schädel.

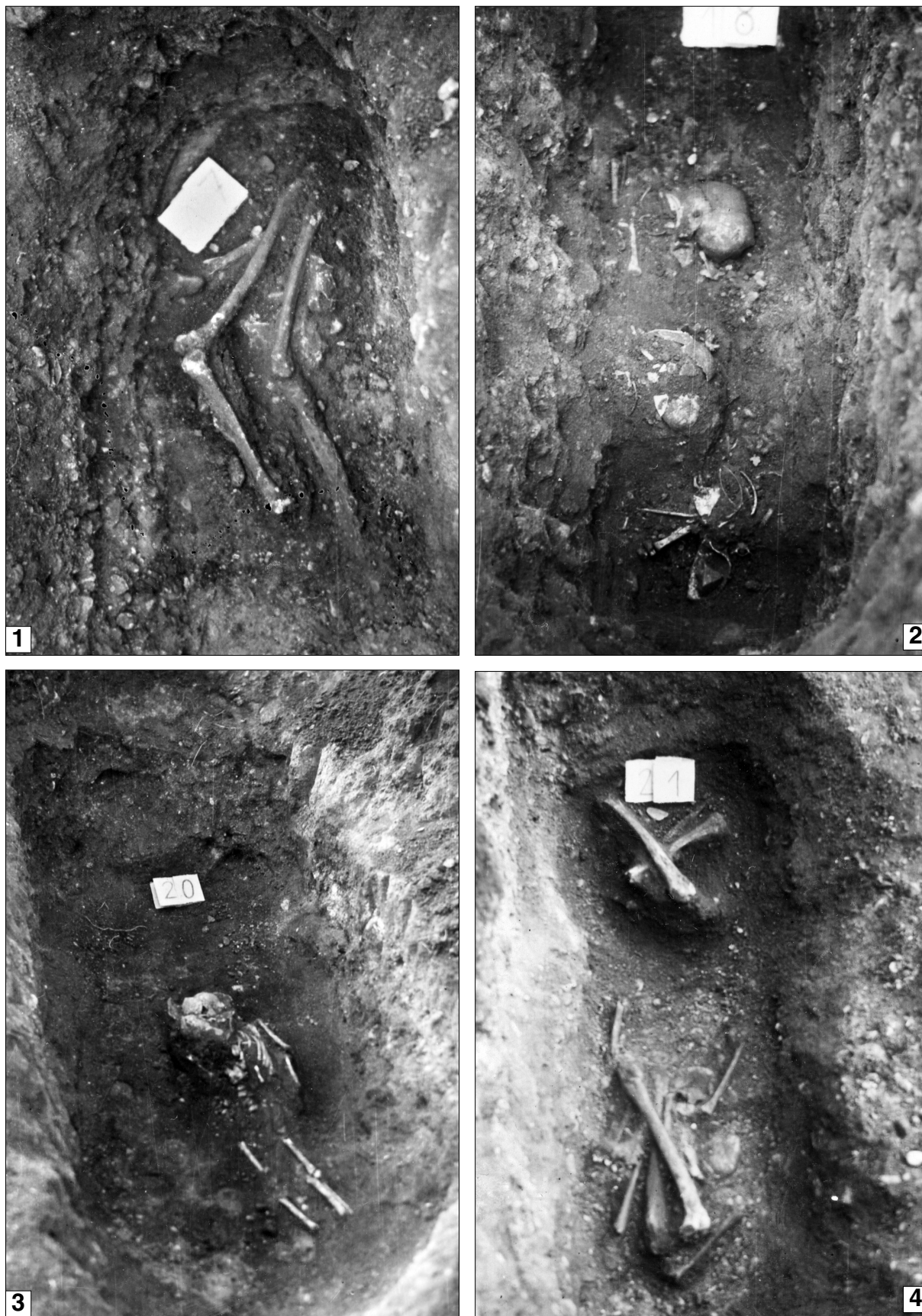
Die Grabausstattung (Taf. 4) ist bescheiden. Nach der Analyse wurden die Beigaben in zwei chronologische Gruppen geteilt. Die ältere Vinařice-Gruppe präsentieren die Bestattungen 9, 16, 17, 21, 23, 24, 29b, 30, 34, 37b–c, 38, 50. Mit Rücksicht auf die Bestattungsart (Stein unter dem Kopf, Bauchlage, N–S-Orientierung) gehören zu dieser Gruppe auch die Bestattungen ohne Funde, und zwar 29a, 31–32, 37a, 49, 52–53 a 81. Die Parameter und Grablage reihen auch die Bestattungen 19, 26, 35, 36, 39, 48, 51 zu der älteren Phase. Einige weitere Bestattungen (18a–b, 20, 22) mit oder ohne Funde können zu dieser Gruppe nur mit großer Vorsicht gestellt werden. Die Bestattungen 3a–b/c, 5, 13, 14, 15 können nicht näher bestimmt werden. Mit der merowingerzeitlichen Stufe stehen die Bestattungen 6, 8, 10, 11, 12, 20, 25, 27 und vermutlich auch 4 in Verbindung. Eine Entwicklung der Beerdigung wird auf der Abb. 22 präsentiert. Das ältere Gräberfeld kann grob in die Phase D1–D2 datiert werden (Klassifikation nach Droberjar 1999). Die jüngeren merowingerzeitlichen Gräber stammen aus dem Zeitraum vom Ende des 5. bis zum Übergang vom 5. zum 6. Jahrhundert.

RASTISLAV KORENÝ

HORNICKÉ MUZEUM PŘÍBRAM, BŘEZOVÉ HORY 293, 261 01 PŘÍBRAM VI

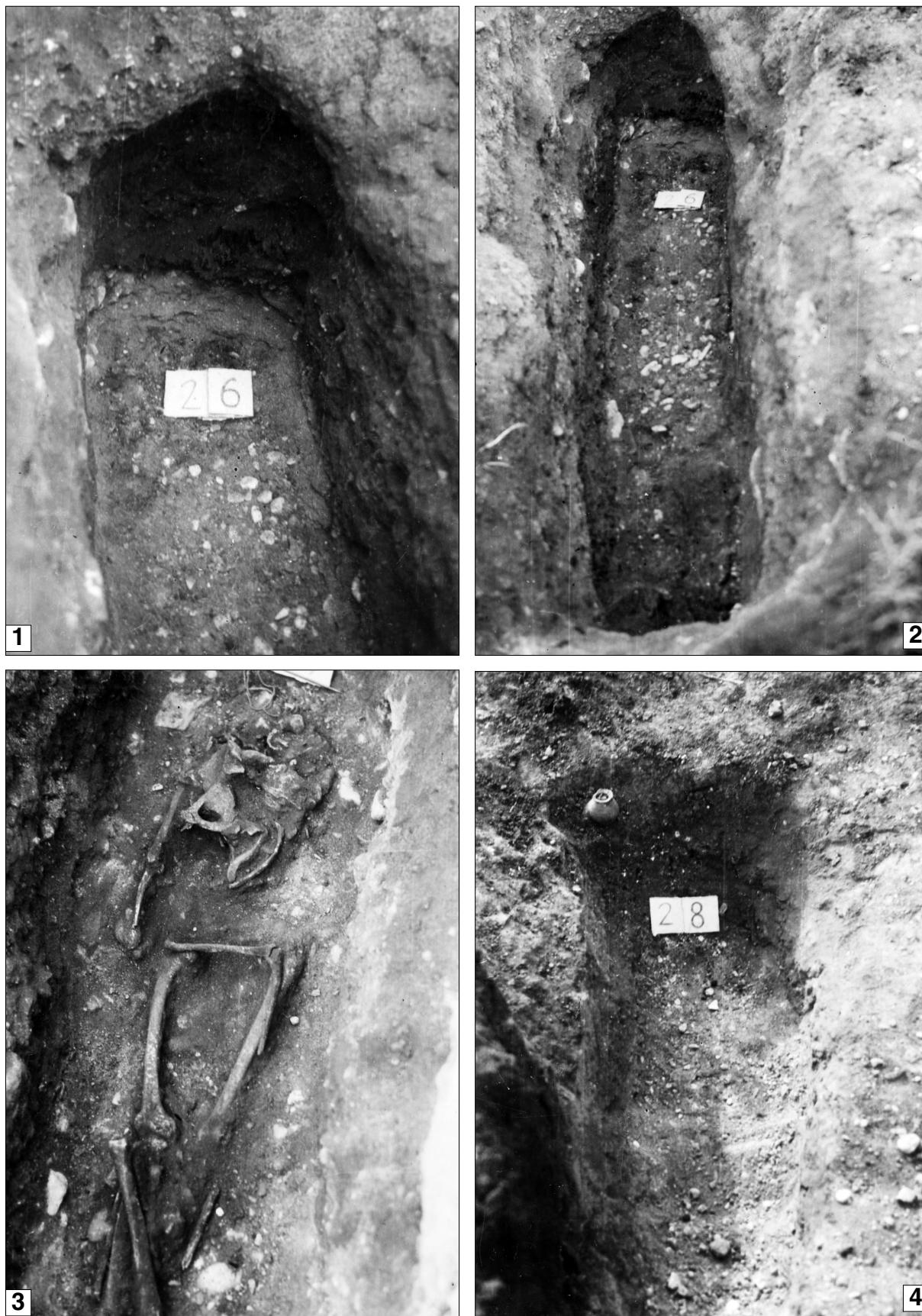
Obr. 31. Lužec nad Vltavou. Hroby 10 (1), 12 (2), 14 (3), 15 (4)

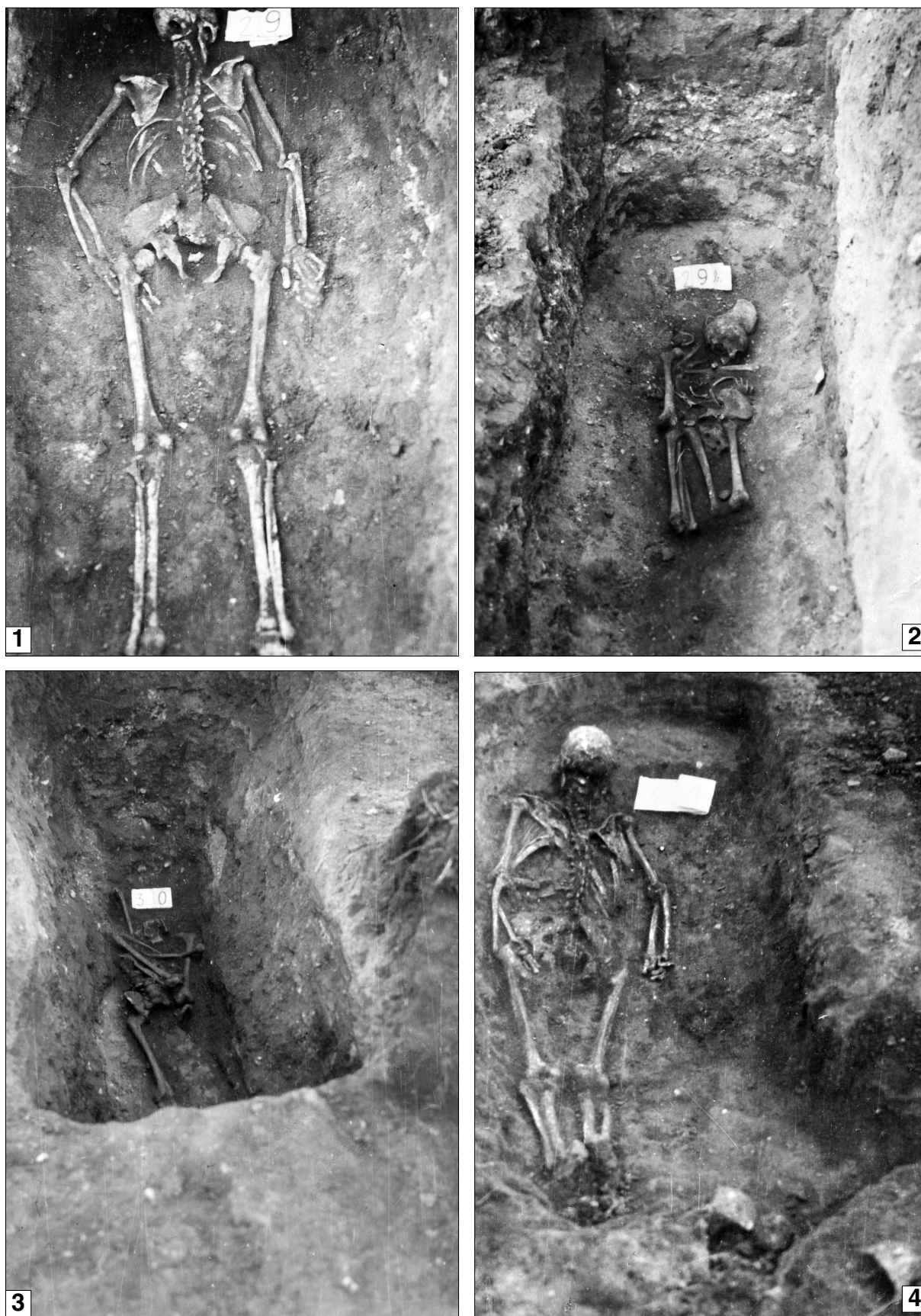
Obr. 32. Lužec nad Vltavou. Hroby 17 (1), 18 (2), 20 (3), 21 (4)

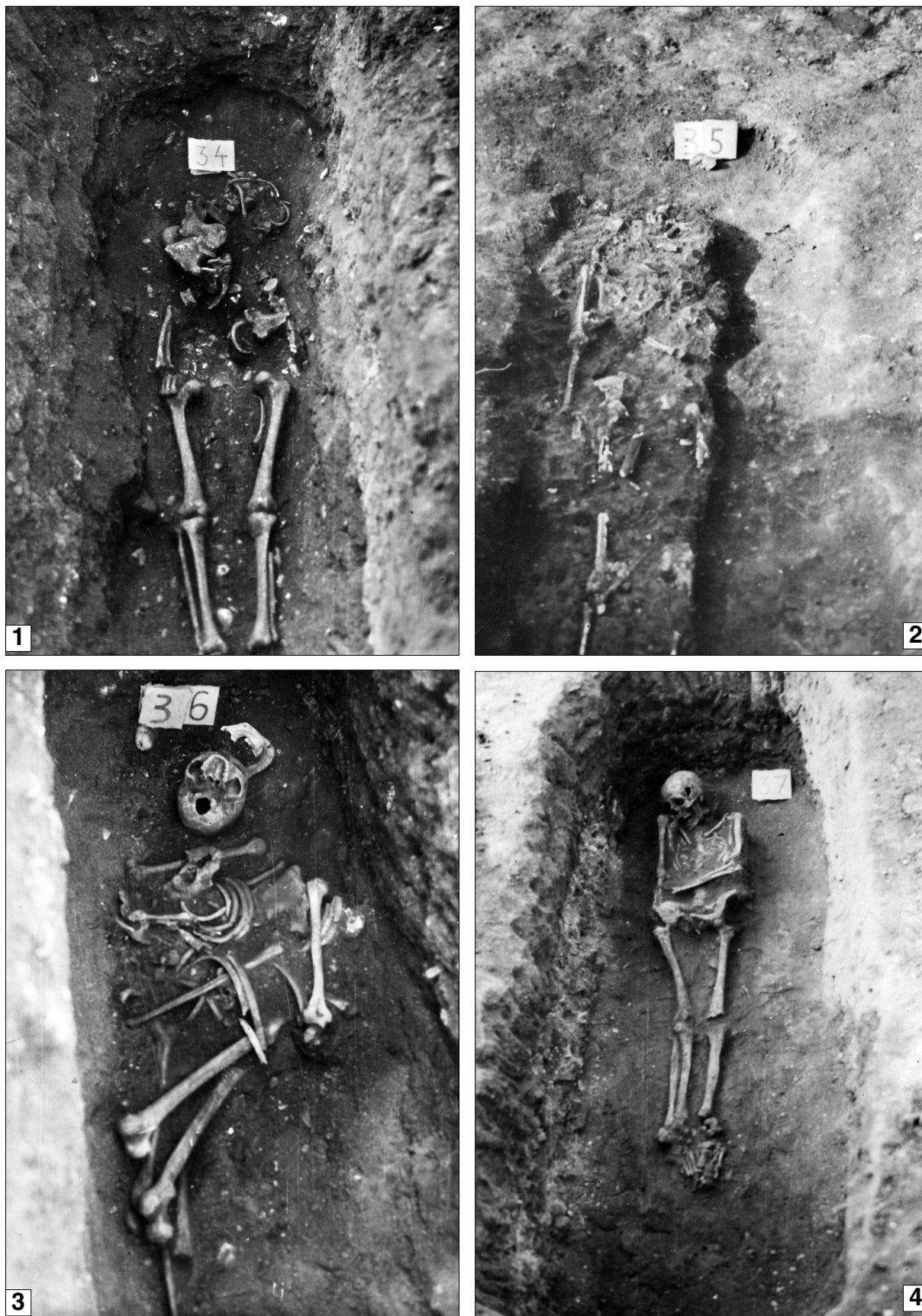
Obr. 33. Lužec nad Vltavou. Hroby 22 (1), 23 (2), 24 (3), 25 (4)

Obr. 34. Lužec nad Vltavou. Hroby 26 (1), 26 (2 detail), 27 (3), 28 (4)

Obr. 35. Lužec nad Vltavou. Hroby 29a (1), 29b (2), 30 (3), 31–32 (4)

Obr. 36. Lužec nad Vltavou. Hroby 34 (1), 35 (2), 36 (3), 37 (4)

Obr. 37. Lužec nad Vltavou. Hroby 39 (1), 81 (2)

Obr. 38. Lužec nad Vltavou. Pohled na pískovnu a archeologický výzkum (1); pracovníci na výzkumu (2).
Foto na obr. 31–38 O. Kytlicová